
THE LIBRARY OF CONGRESS
1800

Hlasy Slovákův.

Čistý výnos věnován národnímu podniknutí na Slovensku.

Cena **60** kr. r. č.

V Praze.

Tisk a sklad Kateřiny Jeřábkové.

1861.

Hlasy Slováků.

Čistý výnos věnován národnímu podniknutí na Slovensku.

V Praze.

Tisk a sklad Kateřiny Jeřábkové.

1861.

Proč vydáváme tyto hlasy Slovákův?

Účastenství, které naši nejbližší drazí spolurodáci, stateční rázní Slováci, v nově oživeném časopisectví mnohostranně na jevo dávají, je tak vydajné a zajímavé, že naši pozornost velice poutá, nás Čechy k úctě a k vděčnosti ku Slovákům naplňuje. Jmenovitě bylo dopisování ze Slovenska do „Času,“ na vyzvání p. J. U. dr. Krásy, redaktora těchto novin a mé co účastníka, an zároveň to potěšení mám, mnohé výtečné Slováky osobně znáti, tak velké a časté, že nelze zmíniti se o tom a neděkovati zároveň za projevenou tuto vzájemnost. I želelo se tudíž tím více, že redakce Času pro hojnost ze všad nahrňující se látky a pro rozsáhlost některých ze Slovenska zaslaných pojednání, nemohla všem v listu svém popřáti místa. Upozorněn jsa přítelem svým a redaktorem Času p. J. U. Dr. Krásou na tuto okolnost a maje už od mládí zvláštní příchylnost ku zbratřenému nám kmenu Slovenskému nabídl jsem se, že vydání těchto dopisů a pojednání obstarám.

Jakkoliv myšlénka vzájemnosti všeslovanské jesti velkolepá a důležitá, tož zajisté jest myšlénka vzájemného se zbližování jazykem a literaturou, jakož i v některých dobách politickou činností zbratřených nám Slovákův takořka otázkou životní.

Bohužel neosvědčila se vzájemnost ke Slovákům u nás v Čechách tak vydajným způsobem, jak vzá-

jemnost Slováků k Čechům. Stýská sobě v ohledu tomto zajisté nestranný výtečník Moravský v Času číslo 45. od 22. listopadu 1860 ne bez práva v těchto slovích: „V Báňské Bystřici začal na akcie vycházeti časopis vychovatelský redakcí zasloužilého Jiřího Sloty. Zdaliž pak jsme uvážili náležitě listu tohoto důležitost? Výtečný a vzdělaný kněz Slota vydával po čtyry leta církevní Noviny v češtině, a kdyby nebyl pro nedostatek odběratelstva přinucen býval „Cyrilla a Methoda“ (tak se jmenoval list ten) pustiti, nikterak nebyla by se snad podařila p. Radlinskému nynější roztržka jazyková! — Před pěti roky na odpočinek odcházející časopis p. Slotův netajil toho, že by se bez literární a hmotné pomoci, kteráž ho z Moravy docházela, nebyl nikterak mohl tak dlouho udržeti; jelikož na Moravě měl přes 100 odběratelův, kdežto jich v Čechách čítal sotva 10! — Připomínajíce smutné události této nechceme nikterak bratřím v Čechách výčitku nějakou činiti, alebrž toliko na to poukázati, že v době této se nám vidí býti radněji, Slotův učitelský časopis obětivě podporovati, nežli na ujmu jeho v Čechách počet listův rozmnožovati. Nuže! ujmemež se Slovákův, jakž toho potřebují od svých nejbližších bratří! Seč síly stačily, vynasnažila se Morava před pěti roky a dokázala svou podporou „Cyrillu a Methodu“ po čtyry roky prokazovanou svou obezřelost a svůj politický takt, měvši tak na zřeteli v osudu Slovenska i svou sílu i slabotu! Kýž by bylo tenkrát v Čechách tolik vzájemnosti bývalo jako na Moravě!“

Lhostejnosti této poněkud příčinou bylo ovšem rozdvojení písemní, jež v poslední době zejmena se bylo objevilo. Čechové majíce naprosté odtržení Slovákúv od řeči své písemní za nepodstatné zanevřeli na odštěpenou literarní činnost, byť i sebe

zdárnějších plodů byla vydávala. A v tom zajisté nejednali s právem. Neboť byť i cesty rozličné razily se k cíli, bratrská vzájemnost nemá proto přece nikdy pominouti. Vím ze zkušenosti, že mnohý Slovák, jenž vřele ba i neustupně hájí odštěpení literární, nicméně v pospolitém životě horlivě lne k Čechům a mohu to zejmena o panu Radlinském, hlavním náčelníku hájitelů písemní Slovenčiny stvrditi.

S vřelým a mnohým díkem připomínám sobě, jak za mého častého pobytu v Pešti ctihodný vel. pan Radlinský s největší ochotou a obětavou úslužností radou svou a poručením svým přátelům ve všem byl mně nápomocen.

Bylo mi to nemalou útěchou v hlavním sídle Uherska setkati se s tak horlivou slovanskou přítulností i musím se vyznati, že pana Radlinského příklad ochotnosti nemálo mou vlastní příchylnost ku bratřím Slovákům utužil.

Přes to přese všecko jsem vydání této knížky obstaral, neboť jednak věc má více váhy než osoby, jednak ale měl jsem při tom na mysli všechny strany na Slovensku a nikoli nějakou výhradní, jakž přípisy v spisku tomto uveřejněné dosvědčuji. My Čechové máme ještě příliš málo známosti o Slovácích a protož musíme vyslechnouti všech hlasů odtamtud se ozývajících. Žeť ale zvláštně váhu klademe na hlasy Slováků v, kteříž zajisté též národ svůj vřele milujíce k vyššímu svazku s námi se přihlašují, nemůže nám býti na úkor, zejmena když i hlasům písemné jednotě odporujícím volný zjednáváme průchod.

Kde konečně pravda, toť rozhodne doba budoucí. Máme-li se ale pravdy této vždy více domáhati, bylo by potřeba, abychom bratří našich Slo-

venských vždy více seznávali, k čemuž by přede vším přispívalo cestování na Slovensko.

Za tou příčinou musíme být povděčni našemu výtečnému p. professoru Krejčímu, kterýž na mé vyzvání roku 1859 na Slovensko cestoval, aby tam sebral potřebné látky národopisné, přírodovědecké a jazykové atd. k velikému dílu o Slovensku.

Nejbližší účel cesty jeho ale byl, aby sepsal dílo menší (4—6 archů), které by povzbuzovalo k cestování na Slovensko a za rukověť cestovatelům sloužilo. Ježto p. prof. Krejčí příslušnými pracemi posud byl zanešen, zdrželo se vydání této velepotřebné malé rukověti, avšak vyjde dojista ještě během letošního roku.

Veden touže myšlénkou vzájemnosti ku bratřím Slovákům vytknul jsem při vypsání svých cen za tragoedii z dějin slovanských zejmena aby na děje slovenské zvláštní ohled byl brán, a při vypsání ceny za veselohru jsem i udal, že z části aneb i naskrze užíti se může nářečí v kraji užívaného, kde se děj koná, což se týká zejmena Slovenska, Moravy a Slezska.

Nezazlí nikdo tudíž, že jsem i těmto hlasům Slovákův z upřímného srdce zjednal průchod a mám za to, že budou ze všad uvítány, neboť zajisté přispějí k lepšímu poznání života na Slovensku panujícího.

Čistý výnos knížky této věnován jest k jakémus národnímu podniknutí na Slovensku.

Na konec vznášíme ku váženým spisovatelům na Slovensku prosbu, aby vedeni bratrskou vzájemností v dálších příspěvkách laskavě pokračovali a kdyby snad všechny v „Času“ nemohly se uveřejniti, tož pakli jinak toto podniknutí účastenství najde, zase o sobě vyjdou.

Neosvojuje sobě při vydání tomto nijak hlasu rozhodného, kterýž přísluší toliko spisovatelům věci obeznalým, kojím se nadějí, že snaha má tak shovívavě bude oceněna jako z upřímnosti byla vznikla, aby totiž přirozený přátelský svazek mezi Slováky, Moravany a Čechy vždy více se tužil a všem vždy blahodatnější prospěch přinášel.

V Praze, dne 10. ledna 1861.

Ferdinand Fingerhut,
měšťan Pražský.

Úvod.

Ze všech národů rakouskýeh nalézá se kmen slovenský posud v nejtrudnějších poměrech. Ač čítá ku 3 milionům duší a jakkoli spřízněn jest jazykem a literaturou s jinými 4 miliony dušemi v Čechách, na Moravě a v Slezsku, toť upěl nicméně v podruží národa maďarského a útisku vlády německé, i nebyl až do nynějška s to, aby bohaté a rozmanité jeho vlohy k úplnému zdaru se rozvíjely. Jaké byly příčiny tak malých úspěchů, nechceme tuto rozbírati. Víť každý z historie, že národ podmaněný musí utonouti v národním živlu svých podmanitelův, nechováli v sobě tolik pružnosti, aby duševní život jejich duševním životem svým proniknul a tak aspoň nepřímým způsobem svémoc duševní svou zachoval. Avšak byť i národ slovenský nebyl za doby svého podmanění vzdělaností svou tak pokročilý, aby silou svou nadvlády duševní se byl domohl, toť přece choval v sobě tolik vytrvalosti, že odolal odnárodnění svému, v čemž ovšem mu napomáhal neveliký vývin duševní vítězných Maďarův. Odštěpily se sice od rodu svého některé vrstvy jako šlechta, a nevyvinul se i u Slováků stav městský, kterýž i u Maďarův v malé míře vzniknul, ale jádro národa ušlo šťastně nákazy. Pominouce tudíž všech historických upomínek jdeť nyní o to, jak by tento četný a zachovalý kmen národní k úplné své samobytnosti dospěl. —

*

Když roku 1848 sesula se vláda absolutistická v Rakousku, zdálo se, že i Slovákům zasvitne doba nová. Rakousko mělo se státi státem konstitučním; rozmanité národnosti říše rakouské měly pod záštitou ústavy svobodné a na základě rovnoprávnosti nastoupiti dráhu novou. Národové měli poslanci svými zbudovati nové Rakousko, svobodné, mocné a slavné. Kdyby vláda rakouská nehleděla k Německu, kdyby se byla chtěla sprostiti vlivu na národ německý, jehož neustále se domáhá, jehož ale nikdy nedosáhne, toť by se vše bylo mohlo zdařiti.

Nezapíráme ostatně, že v době oné i národové sami pochybili a že říšský sněm také tehdejšího nezdaru svobody vinu nesl. Nedorozumění a nesvornost národův měly pro všechny stejné neblahé následky. Jednota říše svobodné, již by se národové rakouští byli mohli tehdáž domoci, zmařena osobivostí národu maďarského a užíváním nepravých prostředků národů ostatních. Maďaři byli následkem toho pokořeni a druhým národům rakouským dostalo se podobného osudu. Soustava absolutistická zakotvila se na novo a tož nyní v celé říši a poněmčování všech národností mělo jí dáti nový základ.

Avšak jedno desítiletí stačilo, aby nuznost těchto státních zásad v celé nahotě se objevila, uznáno, že zásadami těmito octla se říše naše na kraji propasti. Absolutistické soustavě dán výhost, poněmčování prohlášeno za zvrácenost a samospráva národův vytknutá za budoucí vodítko v říši rakouské. Maďarský národ, kterýž používaje příznivých okolností v Evropě se událých k sesutí neblahé právě pohrobené soustavy se byl přičinil, nejdříve a nejbohatěji kořistil z obratu nového. Historické právo, jimž při vší rovnoprávnosti národ maďarský v zemích uherských v nadvládě své se

udržuje, vráceno mu téměř úplně. Avšak císařským diplomem zaručené zástupitelstvo říše bude i na dál udržovati její jednotu a bohdá i u Maďarův nabude převahy rozumná rozvaha, že jen tím způsobem sebe zachovají. Tím ale i Slovákům kyne čáka, že ukřivďování, jakéž druhdy zakoušeli, pomine.

Rovnoprávnost národní musí se státi pravdou, o to péči musí vésti zástupitelstvo říše, majíc na mysli, že by jinak za nedlouho nový odpor nastal, a tím svoboda a jednota říše v nová zabředla nebezpečenství. Budouť v onom zastupitelství ozývati se hlasy všech Slovanův a na váhu jejich i Maďaři při vší své samosprávě domácí budou a musí k vůli vlastnímu prospěchu bráti ohled.

Musíť bratřím našim slovenským především jít o to, aby národní vědomí u nich sesílilo a toho, bude-li se spravedlivě šetřiti rovnoprávnosti, zajisté se domohou. Myšlénka, že s nimi společně v říši rakouské 16 milionův pobratřených duší o rovnoprávnost svou se zasazuje, musí jim býti potěchou i musí jim to býti k podnětu, aby i oni od hájení svých práv neustanuli. Rozumní Maďaři a zejmena slovutní jich náčelníci Eötvös a Deak seznali, že utiskováním a násilným pomaďařováním jim samým hrozí nová zkáza i neustávají tudíž zřejmě hlásati, že šetření rovnoprávnosti národní musí býti hlavní zásadou budoucího počínání maďarského.

Zásady tyto ovšem nebudou se všude přímě zachovávati, ale pevnou vůlí Slovákův zamítne se konečně všechno nespravedlivé osobování. Kdyby ale Maďaři zapomínajíce zkušenosti v potlačování sobě libovati chtěli, toť by dovolávání se Slovákův o práva jejich zajistě nezůstalo marné. V svobodném Rakousku bude míti hlas ostatních Slovanů zajisté váhu i nepřipustí, aby se na pobratřeném kmenu

křivda páchala. Veškeří Slované v Rakousku musí především o to dbáti, aby především toho dospěli, co byť i nikoli vlastní vinou byli zanedbali, utužení smýšlení národního a rozšíření osvěty. Lpělať na kmenu českém dvěstěletá poroba a nebyla s to, zničit sebecit národní, neníť se tudíž také Slovákům třeba báti, že při samosprávě obecní a šetření rovnoprávnosti by se povznésti nemohli. Doba zpupného nadvládí pomíjí v celém světé, nezakotví se již také v Uhrách, leč ku vlastní zkáze utiskovatelův, kdyby se Maďaři z novu jimi státi chtěli. Utužením se ale veškerých národností slovanských v Rakousku bude se bezděky i utužovati národní živel slovenský, jinak by nosil zárodek smrti své v sobě samém.

Nechť jen bratří Slováci svorně k dílu se mají, a neminou se cíle svého. Nepříslušíť nám, abychom my o roztržkách, jež bohužel mezi nimi panují, úsudek sobě osvojovali. Vede-li spisovní jazyk československý či slovenčina k rychlejšímu probuzení národního uvědomění Slovákův, nechť sami mezi sebou rozhodují. Rozdrobenost ovšem, jak učí zkušenost, nevede nikdy k spáse, ale vede-li snahy vůle poctivá, toť na nedlouho úchylná mysl na pravou cestu se vrátí a zatvrzelostí směšnou se stane. Nechť tudíž konečně o tom rozhodne čas. Nám ale vidělo se býti povinností, abychom hlasům, zbratřených nám Slováků, jižto útulně se k nám přihlašují, průchod zjednali. Nechť ozývají se svými tužbami a svou radou mezi svými rodáky a ujmou-li se, bude nám to potěchou, neujmou-li se, tož čistí jsme vědomím, že nehledali jsme při tom než dobra našich bratří, vidouce, že hlasové ti vycházejí od mužův, již k národu svému právě tak vroucně lnou, jako ti, kteří jinými cestami blaha jeho dopíditi se domýšlejí.

Proč ne Uher, ale Slovák a Maďar.

Sotva se v Evropě nalezá ať nedím národu ba ani národku, kterýby tak krutým osudem stíhán, kterýby s tolika nepřátelskými živly zápasiti, a tak těžko ku přirozenému právu své řeči a narodnosti domáhati se musel, jako Slovák v Uhrách. On žije v ustavičném zápasu na život a smrt, a mezí dvěma ba třemi ohni. Na jedné straně hrozí mu maďarský, na druhé německý živel, a doma ještě nejjizlivější ouplná odrodilost šlechty ano i samého měšťanstva. Ani Bosňáci a Bulhaři v Turecku nemohou být v krušnějších poměrech než v jakých se Slovák nalézá. Krom toho i židovstvo neslýchaně se mezi Slováky rozmáhající, ujímá životní silu tomuto odevšeho světa opuštěnému národu. Kdo nám vysvětlí opravdovou příčinu tohoto přetěžkého osudu? Kdo vypátrá důvod tohoto hlubokého úpadku? Je to kletba vyřknutá od otcův jako na nezdarného Cháma? jemuž otec zlořečil aby byl služebníkem služebníků bratří svých? A přece národ tento má tak utěšené vlohy, má tak krásné přirozené vlastnosti, že kdyby je přirozeným způsobem ve svých školách vzdělati mohl, kdyby mu jen možnost dána byla k vzdělání se ve své Bohem dané řeči, žeby nejen jiným společným národům se vyrovnal ba je snad předstihnul. Dějepis nám nedává dos'atečnáho světla,

ku pochopení tohoto mimořádného a nepřirozeného úkazu. Praví zajisté na krátce že, synové Svatoplukovi jsouce nesvorni, utratili vládu, panství i samostatnost. Jestli ale tito byli nesvorni a proti sobě válčili, co jiného muselo nevyhnutelně následovať, jako že i národ se roztrhal a na strany rozpadnul, jedna držela s jedním, druhá s druhým Svatoplukovcem. Tak se připojila jedna část říše ztroskotané k Čechům, druhá k Maďarům. Anonymus písař Belův píše posměšně, že sobě Slováci za bílého koně krajinu prodali. Nu byťbychom těmto klevetám nevěřili, jakož ani nemáme důvodu abychom věřili, nicméně nemůžeme se ubránit domnění, že Slováci nikoli výbojem, ale hmotnými dary a výsadami připoutáni byli k maďarstvu, což i sama ta kleveta obalem a nepřímo tvrdí. Než i dějepis to dosvědčuje. Zpomněme si na dědictví sv. Stěpána církvi dané, na výsady zemanské Ondřejem a Belou zejmena slovenským rodinám udělené! Za a pro tyto poklady opustili Slováci samých sebe, stali se nevěrnými sami sobě, přilnuvše cele k maďarstvu; anť svou osobní podstatu a bytnost jim zadali, tím samým ji pro sebe utratili. Slovák právě tak jako nyní Polák nehledal národnost svou ve své řeči a samosvojnosti, ale v ústavě krajinské; tato byla mu totožná s národností, ale už ne svou než cizí. Svobody ústavy požíval, ale svobody národností své utratil. On obětoval svou národnost, krajině společné a vlasti. Proč to učinil? Na to nám dostatečně odpovídá duch těch časů. Tehdáž panovala řeč latinská, která všecky národy spojovala, a tak i sám Maďar přijavši latinu za řeč vzdělanosti obětoval svou národní řeč společným zájmům. Pro Slováka to tedy nebyla žádná křivda, anť s Maďarem stál v každém ohledě v stejném právním a občanském poměru. Nyní ale tomu není tak, nyní poměr týž

zcela se proměnil, když Maďar svou řeč národní i na Slováka vztáhnouti a jej pod panství své řeči a národnosti podjařmiti chce, když Maďar nechce připustit, aby Slovenčina a Slovák vedle maďarčiny se vzdělával, ale pod ní a v ní poznenáhla zaniknul! Když tedy Maďar právo své řeči a národnosti si osvojuje, toť totéž právo dle božské spravedlnosti Slovákovi a vůbec Nemaďarovi připustit musí. Mne tak jako tebe. Pakli že není tomu tak, tuť nemůže Slovák Maďara nikdy považovati za svého rovně oprávněného bratra vlastence, alebrž za svého potlačitele a tyrana. A kdoby i mohl svého potlačitele opravdově milovať? Bez rovnoprávnosti národní v jedné, společné vlasti nemůže být společná láska a svornost, ale věčná závist, nenávist a nespokojenost, od čehož nás Bůh uchovati račiž! — Vraťme se ale k našim starým časům. Následkem tohoto splynutí Slováka s Maďarem, přestala jeho osobní národní bytost, a dějepis této doby se více nezmiňuje o Slovácích ale jen o Uhřích. To byl přirozený následek. Kdo sám dobrovolně zadá svou osobní bytost, tím samým ji utratí. Slovák už nebyl svůj ale tvůj, nevěda žeby Slovákem byl. Když před nedávnem v říšské radě tvrdil hrabě Majlath, že se Slovák ani nepokládá za Slováka, alebrž za Uhra, toť mu dáme za pravdu, že to platilo v dávných časích, ale nikoli teď, když procitnul tak jako Maďar k povědomí národnímu. Vždyť ani Maďar v oněch časích neosvědčoval maďarskou svou národnost jako nyní. Nepoznán sám sebou aniž jinými a ukrytý pod jmenem Uhrův trval Slovák až do vymření rodu Arpadova do roku 1300.

Pod Matoušem Trenčanským, který českého králeviče Václava na trůn uherský chtěl povýšit, probudilo se náhle národní vědomí, anť celé Slovensko jeho se přidržovalo. Matouš Trenčínský nezvítězil sice, jiskra

tato ale nedala se už cele vyhasiti. Následovníci husitského ruchu, jak na poli církve tak i národnosti, nejen v Čechách ale i v Uhrách zejmena na Slovensku vždy víc a více povědomí národní probuzovali. Dějepis nám už vypravuje dostatečně mocně skutky českých hrdinů Jiskry, Žižky, Prokopa a j. Česká řeč se v tomto věku se Slovenčinou bratrsky za jednu řeč pokládala a duchovní ruch u Čechů vzniklý i na Slováky mocně působil. Dějepis vypravuje, jak řeč československá (t. j. poslovenčená ale ne poněmčená dnešní čeština) v této době i na trůně i na sněmích byla v úplném právu a vážnosti v Uhrách. Matěj král chýrečný v Praze vychovaný užíval jí milerád v mluvě i písmě. Vladislav II. na sněmě 1492. 9. ùnora v Budíně držaném dlouhou českou řečí sněm zahájil, kterou Valentin biskup Varadinský do maďarčiny překládal. Nenapadlo tu Maďarům ani jen ve snách, aby to jmenovali zradou vlasti, že se na sněmě slovensky hovoří, poněvadž viděli nevyhnutnost toho, že jsouce obklíčeni Slovenskými národy a v ustavičném svazku s nimi živi jsouce, i jejich řeči sobě vážiti musejí, jakožto rovnoprávných obyvatelů společné vlasti. Ale nejen pod panovníky ze Slovanského rodu měla Slovenčina své právo v Uhrách i panovníci z Rakouského domu šetřili práva řeči a jazyka všech národů. — Tak pod Karlem VI. otcem Maríe Terezie důležitější vynešení a nařízení vládní i ve správně psané československčině se vydávala, jakových listin mám uěkolik při ruce. Tak bylo až do našich času.

V nejnovější době, jak to v živé paměti máme, počala si maďarčina výhradné právo v Uhersku osvojovat na velikou ujmu Slovenčině tak i jiným zemským jazykům. Připomínáme si nekonečné jazykové hádky a násilí, které se asi od 20 let s náramnou prudkostí a nešetrností vedly, proti Slovákům ale vý-

hradně se všelikou možnou hrubou ukrytou zbrojí válčeno. (Maďaři v Uhrách se nikdy Němcův řeči nedotýkali.) Roku 1844 byla povýšena maďarčina na sněmu za řeč diplomatickou. Tu teprv nastalo násilí a bezpráví. Maďarčina vyhlášena za panující samospasitelnou řeč, slovenčina vytisknuta ze škol, církví a veřejného života, vyhoděna jako haraburdí na smetiště a do zákoutí. Bolestně nesli Slováci bezpráví toto, zasasovali se s největším sebezapřením o hájení práv své řeči a národnosti v církvi, škole i úřadech občanských. Kdo vypočítá zásluhy mužů, kteří v čele stáli, vystaveni všem nepřátelským útokům, obhajujíce mužně své národnosti? Jejich počestná a početná jmena zapsána jsou v srdci národa! Bojovali a bojují posud perem, slovem i činem; ano v osudný 1848 rok nejedni mučennickou smrtí, mnozí mučennictvím lásku svou k rodu svému zapečetili. Nejbolestnější rány zadali a posud zadávají Slovákům samí slovenští odpadlíci a odrodilci.

Těžké byly boje Slováků v době desítiletí od 1840—1850 proti velikému návalu Maďarstva, neboť bojováno nerovnými silami. Ve prospěch strany maďarské vše pracovalo, vyšší katolické duchovenstvo, velcí statkáři a šlechta, měšťanstvo, bohatstvo, duch čili neduh času, domácí i přespolní časopisectvo, síla a vážnost úřadů i důstojenství.

Za slovenskou stranu ale krom intelligence, povědomosti svého práva a železné povahy lidu nikdo nic — pranic se nezasazoval, tu panovala jen psota a chudoba.

A přece když položíme na váhu toto desítiletí s pozdějším a zeptáme se, ve kterém národnost slovenská více prospěchu požívala, vyznat musíme, že v předešlém. Počítejme a srovnávejme: v onom desítiletí panoval živý, čerstvý, odhodlaný svo-

bodný boj, v tomto studená, nevolná, násilná smrť; v onom měli Slováci na vyšších školách jaké také útočiště ku svému vzdělání, měli katedry slovenské řeči, měli společnosti k cvičení se; v tomto zhola nic, nebo to, co se tu uvádí, nezasluhuje téměř ani zpomenutí, je to cele soukromé studium, jakové člověku ani v žaláři nemůže zapovězeno být.

V předešlém desítiletí měli jsme národní spolek Tatrin, který za jeden rok čítal 77 oučastníků a zakladatelů — nyní nemáme zhola nic a nic; v předešlém desítiletí měli jsme samostatné národní noviny; nyní nemáme žádných. Rozdíl ten na oko nezdá se sice být veliký, ale my, kteří jsme obě doby přežili, přežili ne se založenýma rukama, musíme vydat svědectví pravdě, že v poslednějši době Slovák zůstal jako voják na obě strany poraněný, kdežto přec doufal, že jeho věrnost k trůnu ty prvší rány mu zahojí!

Hned po zavedení domácího pokoje r. 1850 ucházeli se mužové naši, Štúr, Závodník, Hodža u tehdejšího správce krajiny bar. Geringera o potvrzení Tatrina, ale byli nastojte! nemilosrdně odbyti: že se to naskrze dovolit nemůže. Nu milý Hospodine! jestli se nejužitečnější, nejnevinější, nejspravedlivější věc dovoliti nemůže — tuť doufej pak člověče co ti libo! Maďaři Slovákům nikdy nic neslibovali, ba povídali zrovna, nedáme vám nic — nu a tak jsme z druhé strany také obstáli.

Avšak zásada rovnoprávnosti jest vyslovena, tedy si nemáte nač žalovat, namítne se nám. Ano tak jest. Rovnoprávnost jest vyslovena a na papíře, ale více nic. Za deset roků ale mohla pěkně rychle do života uvedena být. Proč as mezi Slováky za těch deset let všude němčina až do nejpodrobnějších částek byla zavedena, kdežto mezi Maďary maďarčina se ší-

řila? Proč as Slovákům za těch deset let ani jedné vyšší školy nebylo dopřáno, kdežto Maďarům povoleno bylo, aby všecky školy i na Slovensku zaujali. Proč se jim žádná překážka v tom nečinila? Proč as mužové slovenští, jižto byli svou věrnost k cís. trůnu v osudné době tak skvěle, tak rázně osvědčili, za celé toto desítiletí pod ustavičnou policií Argusovým okem byli střeženi a v ustavičném šachu držáni, kdežto na druhé straně nespokojení Maďaři přicházeli k ouřadům, ano dobrodiním na dobrodiní obsypáváni byli, jako se i nyní ještě děje. — Proč as mužové slovenští, národovci, za úředníky mezi čiré Maďary strkáni byli, kdežto Slovákům pouze Němci, aneb poněmčení Češi a Moravané za úředníky dáni byli? — Takovýchto otázek bychom množství mohli předložit — ale to nám nic nespomůže. Víme dobře, proč se to dálo, ale právě proto, že víme, tedy těžko věřit více v rovnoprávnost; vidíme zajisté, že jsou na Slovensku jen dva privilegované národy — ostatní mají být, ješto jsou to Slované, podruzi jejich! — vidíme tu zřetelně, že rovnoprávnost v Uhrách byla a posud je přelud pro Slováky.

Máli rovnoprávnost národní být skutkem a pravdou, tedy nesmějí být privilegované národy, jimž by druzi jako robi sloužili, ale jedenkaždý se má vyvinovat svobodně bez ujmy druhému. Národ, který nemá práva své přirozené Bohem dané řeči, krom v domě, na náměstí a ulici, není národ, ale toliko služebná čeleď. Totéž mají být Slováci ustavičně, anť se jim upírá právo, aby se vzdělávali na vyšších školách a užívali řeči své v ouřadech a všude veřejně? Či jest to rovnoprávnost, aby se ve školách a církevních sborech a. j. dle libosti kterékoli řeči užívati mohlo mezi Slováky? To jmenujeme babylonskou směsici ale ne rovnoprávnost, nebo tu kde má právo je-

dna řeč, nepotřebí, aby se dvě, tři vtíraly, ant jedna druhou hatí, a překáži ve všem. Aneb toli jest rovnoprávnost, jako se to v říšské radě určiti zalíbilo: že v celém Uhersku má a smí se užívat v ouřadech řeč maďarská a německá, slovenská jen tam, kde Slováci bydlejí?" Kdo nevidí v tom klamlivý přelud? Jestliže maďarská a německá má právo všude, tedy eo ipso pohltí i slovenskou jako částečku celého. — Dle národní rovnoprávnosti žádná řeč nesmí dále sáhat než v objem a obor svého národu, sáhati za hranice národu svého, to jest už násilí a bezpráví.

Rovnoprávnost národní jako jí my rozumíme, jest osobná svoboda práva řeči každého národu bez ujmy druhému a tak se dá nejjistěji ve prospěch i státu i národu uskutečnit, když každý národ bude mít to, co k duchovnímu vývinu jeho nevyhnutně potřebné jest — tedy svoje národní školy, své porady, spolky, sněmy, svůj veřejný život neodvisle od druhého. Všecky ale tyto národní různosti sjednoceny bylyby v říšské radě neb ústředním zastupitelství, kdežto ovšem jen jedna řeč jednací by zavedena být musila, ant více řečí najednou pohromadě jest pravý nesmysl babylonský. Odvolávání se zde na historické právo jest blud — ant národy a národnosti starší jsou nežli výbojné historické právo; a právo přirozené Bohem dané přednější nežli nepřirozené výmysly lidské předpojatosti a strannosti. Pěkně a důrazně o tom pěje Kollár: „Pokud sahá jednoho národu řeč, tam je i hranice jeho."

Nejvyšším c. kr. diplomem od 20. října pozdvižena jest opětně maďarská řeč za diplomatickou. Povoleno jest sice v tomž diplomu, že sobě obce a církve mohou svobodně zvolit řeč, kterou chtějí za řeč jednací v obci a církvi. Ale právě toto „na vůli ne-

chání“ v nás tu největší bázeň vzbuzuje, že právo řeči slovenské přeluděno bude, anť se mohútní a četní Maďaroni postarají o to, aby překazili, jak jen možno, užívání řeči slovenské ve veřejnosti. Tak překazili uvedení do církve evang. c. kr. patentu od 1. září 1859, anť jim „na vůli necháno bylo“ přijmouti patent aneb jej zavrhnouti. V tomto případě vidíme týž poměr Slováka, jako při patentě od 1. září. — Zákon nesmí nic na vůli nechávat, jinak vůle a libovůle bude zákonem.

Takto stojíme nyní u nás na Slovensku. Stojíme! ba nestojíme! spíše řečeno: ležíme poraženi jako roku 1848.

I což tedy budeme dělat? těšit, kojit se blahou nadějí? Věru za těch deset let z vlastní trpké zkušenosti se Slované zejmena Slováci mohli něčemu více naučit, jako jen těšit a kojit se blahou nadějí a zakrývat si jakoby naschvál těžké rány, na něž trpíme. — Nechci to, abychom netrpěli, nebojovali; trpět, bojovat slušno i dlužno za nejdražší nejsvětější práva; ale dlužno i zmoudřiti z toliké zkušenosti, abychom neklamali a nemámili sami sebe. Mnoho přemnoho jsme se naučili aneb jistě mohli naučit!

V Liptově povstala nová sekta Slováků, která se chce jmenovat „Slováci nového schlagu,“ aneb žáci nové školy; ona se vyznačuje tím, že Slovákům pravého rázu mnohé odpornosti a příkoří činí. Bůh jich naprav anebo stresci!

Slovo k redaktorovi Cyrilla a Methoda s Prijatelem školy a Literatury o spisovní řeči česko-slovenské.

Sděluje Julius Plošic.

I.

Měli jsme na Slovensku našem dva církevní katolické časopisy, jeden pro církev a školu; druhý pro obecný lid. Nevýslovnou bolestí bylo projaté srdce všech rozkvětu církevnímu upřímně přejících, osvěty milovných mužů Slovenska, když nám rozžalená redakce Cyrilla a Methoda nastávající smrt tohoto svého miláčka bolestně oznámila. V nedostatku léčivých prostředkův k zachování tohoto mnohým tak drahého života nezbývalo nic jiného, než podrobiti se neodolatelnémů osudu, rozžehnati se s ním v srdečném a vroucím přání brzského a slavného vzkříšení. Potupa to a hanba pro národ slovenský, že se nalezly malicherné soběctvím zaslepené duše, jež v pádu tomto svého vítězství hledati se neostýchaly a to sice ne, jakoby ony církevno literárnímu rozkvětu méně než výše spomenutí národovci byly přáli, než jedině z příčiny, že Cyrill a Method vycházel ve spisovní česko-slovenské řeči.

Že však nečistých radostí jak to všeobecná potvrzuje skušenost, okamžité jen bývá trvání, změnila

se v krátkém čase jakoby trestem spravedlnosti Boží i radost tato v žal a nářek. Sotva uplynuly od pohřebu Cyr. a Meth. čtyry měsíce, už se ty samé šeronosné oblaky, jenž zastíraly obzor Bystřický, roztáhly nad dávnověkým Budínem. Dr. Radlinský zvěstoval, že i katolickým slovenským dobropisem vydávaným novinám, jenž na súchotiny předplatitelův byly schůravěly, radda doktorův Pešťanských neomylnou smrt zvěstovala a také už i umíráčkem zaklinkati nařídila.

My jsme se tomu neštěstí neradovali, než co dobří křesťané vroucí modlitbu zasílali k nebes Pánu, aby duši, jenž ze slovenské církevní literatury vylétnouti má, časného života popříti a své milosrdenství prokázati ráčil. Bůh dobrotivý vyslyšel volání svych věrných, a Dr. Radlinský uveřejnil, že napozatím na svou ruku, jediný tento církevno-slovenský organ i s Prjatelem školy a literatury vydávati bude.

Každý Čechoslovan četl oznámení to v blahé naději, že jako sv. Cyr. a Meth. Slovany v jednotu povolávali víry, tak i časopis, svatým tímto ozdoben jmenem, s jednotou ve víře také k jednotě v literatuře cestu připravovati bude a co jeden jediný muž v svornosti, oběti položí na oltář slovenský; neb se tu o čest národa jednalo.

Tak vstal Cyr. a Meth. z mrtvých, nevstal však ouplně vstal toliko dle jména; ducha a roucha bývalého v něm není, neb vzkříšenec náš padnuv do rukou náčelníkův stránky slovenské, vychází v slovenčině, trhaje literární jednotu s Čechy.

Původce řádkův těchto vida jako Cyr. a Meth. s Prj. šk. a lit. v novém svém slovenském rouchu, nekráčí tak po půdě slovenské jak by to k žádání bylo, napsal aby se mu jakási neláska a nešetrnost věcí a osob domácích vytýkati nemohla, se začátkem roku tohoto článeček v němž své a přátel svých mi-

nění s upozorněním na mnohé nedostatky a poklesky uveřejniti, a tak tyto odstraniti chtěl a žádal. Redaktor, jak někdy Julius Caesar, když Římanům své: „veni, vidi, vici“ oznámil, na můj článeček z krátka: přečital som všetko, zdelil s prjatelmi a posílam spjatky, odpověděl. Mnohovelebný pak p. Viktorin v dopise svém na předůstojného po celém Slovensku na nejvýš váženého muže, s rukojemstvím, že napozatím on bdíti bude, aby se podobné neslušnosti nepáchaly, odrádzal uveřejnění toho že článku z důvodu: žeby se tím jednotě slovenské rána zavdati mohla — poněvadž ale výš jmenovaná redakce v listech svých, ve vytýkané jí surovosti, v neslušném bratrům Čechům, nadávání, které i jedenkaždý za jednotu literární horlící Slovák na se vztahovati musí, neb to vlastně na něho padá a ve svém, proti ve spisovní řeči v školách užívaným knihám popuzování vždy dále a směleji postupuje — vidím se přinucena co pravý Slovák, jemuž čest a sláva národa, vzdělání, ušlechtění a štěstí milého, již od cizincův dosti znevažovaného a opovrhovaného, od šlechty a s malými výminkami také už od měšťanstva úplně opuštěného, právě ale proto největší lásky a šetrnosti domácích svých hodného lidu na srdci leží, náhledy své veřejnosti podati, a drahé rodáky, jako s nimi Cyr. a Meth. s Prj. šk. a lit. zachází, a do jakého světla je u veřejnosti staví, upozorniti.

I. V č. 4. 1859 Prj. šk. a lit. čítáme, „že sa slovenčina jakožto domáca řeč, vyvinula a na literaturu pozdvihla,“ na Slovensku tuto literaturu se tam později přečasto odvolává, ji samú a jedinú možnost vývinu a spásy Slovenska přivlastnuje. Vizme tedy jaký jest to vývin, jakovou přináší spásu? —

Cože jest prosím pěkně! národa některého literatura? Jest ona odblesk ducha národního, jest zrcadlo to, v němž se jiní na vzdělanost, mocnost, spůsob

smýšlení a cítění, slovem na celú ústrojnost národa přizírati zvykli; tak tedy jest ona světlopisný, následovně nejvěrnější obraz ducha i srdce národa, který se v člověčenstvu zachovává i tedy, když už národ ten zaniknul. My, kterých milost Boží v těchto dnech ao světa uvedla, nežili jsme s Římany a Řeky starými d předce je známe, neb duch jejich přežil v literatuře pád velikánův těchto a ukazuje, věrně zachovává a rozhlašuje až po dnešek veškeré jejich krásné i špatné řeči, mravné i podlé myšlénky, vznešené i hanebné činy.

Krásný tedy a vznešený jest účel literatury. Úloha její jest: při buzení, rozšířování a zvšeobecňování nábožensko-mravního citu v lidu, jemužto se věnovala, jemnost ducha, vzdělanost mysle, šlechetnost srdce, spravedlnost v činech a jednání, zdvořilost v obcování, s moudrou a pravou hrdostí spojené povědomí své národnosti — toto poslední sice nejvýš na Slovensku, kde se tak zvaná intelligence rodu svému teměř úplně již odcizila, za jeho řeč se štítí, hnusnú hanu na ni všudy sype, křísit, slovem: pravou křesťanskou osvětu všestranně napomáhat, hájit a bránit.

Literatura slovenská záleží hlavně z Cyr. a Meth. s Prj. Šk. a Lit. pravím hlavně, aby mi přímo vyletující Sokol a ti, jenž něco po slovensky psali, do střemene vkročiti nemohli.

U nás zajistě na Slovensku máme devadesát ze sta, co povědomí národního nemají, jsou oni Slováci rodem a řečí, ne pak i duchem, ba dobře by bylo, kdyby poměr tento ještě mnohem smutnější nestál. Při zanedbalém v pominulosti vychovávání národním, nejeden cizími živly vzdělaný muž, přihlásil se k národu svému slovenskému, že náhodou některú dobrú knihu neb časopis do rukou dostal, zvláštní zásluhu v ohledu tomto Kollárově Slavy dceři připsati slušno, možná-li žadoucí takovýto výsledek od nejhlavnějšího

faktora literatury slovenské Cyr. a Meth. s Prjat. šk. a lit. očekávati?

Slovenští nynější z větší stránky, jak se všude sami jmenují spisovatelé *) zdá se, jakoby se kletbou jakousi, i tak již od tisíciletí v rozmanitých podobách na nás Slovácích spočívající, byli usnesli, že všecko co řeč slovenská hrubého surového a neotesaného v sobě ukrývá, vyběrat, a na trh velikého světa vynášeti chtějí.

Kdo nepředpojatě, beze všeho sobectví a přehnaného sebemilství, noviny naše pozorně čítá, při tom pak touhu po cti a slávě národa svého v prsou chová, nemusí-li jej srdce zaboleti při pomýšlení: co že bude o národě mém souditi, jak že si jej musí představovati cizinec když hrubosti tyto čte? — Porovnejte jen noviny naše, s novinami jiných národův a padne Vám velikánský ten rozdíl, chtěj nechtěj do očí.

Hned 1 číslo Prj. šk. a lit. k nemalému všech útlocitnějších Slovákův pohoršení udává že: „vlastné rúcho slovenčiny je haljena" v tom jistém čísle redakce haljenu tuto za „typ originálnosti slovenskej" uznává, a číslo 4 „na Slovensku už za všeobecně přijatú a uzákoněnú" vyhlašuje.

Ach rode můj vroucně milovaný! čím že si se tak velice proti nebesům prohřešil, že tě tato k věč-

---

*) Zaslouženým spůsobem jmeno spisovatele nezasluhuje, kdo několik článečkův, zejmena jestli jim ještě i duch a úsudek schází, napíše; aneb z Československ. Cyrilla, do nového slovenského přeloží. Komu čest tomu čest, my jsme na spisovatelích velmi chudi, a proto je pravým jmenem „Dopisovatelé do novin" v dalším pojednání nazývati budu. Pozn. původce.

nému haljenárství odsoudila? Avšak nermutiž se srdce tvé, nejen Bůh, ale i člověčenstvo v spravedlnosti své, tvé dobré vlohy a tvou zbožnost uznávají, toliko to tak nazvané spisovatelstvo slovenské, uvrhlo tě do halenárské této klatby — a povím ti, co jistý vznešený syn a dobrodinec tvůj veliký, čta toto projevil: Radlinský národ slovenský jen pod halenou hledá, jakoby k národu přislouchati nesměl, kdo halenu nenosí" jsou vážná a ctěná slova jeho.

A v pravdě, cože jest národ? Jest on celost lidstva jednou řečí spojeného. Národ tedy slovenský nečiní jen ta nejnižší vrstva zanedbalého sedláctva, k němu se má právo hlásiti, ba k němu přislochá coby se i nehlásil i osvícenější rolník, změšťaněný řemeslník, vzdělaný kněz, a jakového kolivěk jmena úředník vysokopostavený jak duchovný tak světský hodnostář i sám panovník a mocnář na kolik by takový z lidu pocházel slovenského. Jestli by toto mně někdo věřiti nechtěl, a výpověd tuto za přismělú považoval, nechať se obrátí na p. Dr. Radlinského, ten mu poví, jak to i v novinách svých byl vyčítal, kolik arcibiskupův a biskupův, hodnostářův a úředníkův; kolik professorův, farářův a kaplanův, klerikův, učitelův a žákův, kolik řemeslníkův a rolníkův časopis jeho odebíralo, tak že se v každém stavě nacházejí synové Slovenska, dobrobyt rodákův svých napomáhající a podporující. —

Když jest tomu tak — nyní se již ptám: je-li to vnada pro člověka vzdělaného aneb vysokopostaveného, hlásiti se k nám, přiznávati se k národu a lidu slovenskému, když v literatuře slovenské, s kterou tolik křiku děláte, číta, jak v čísle 3 Prj. šk. a lit. 1859 beze všeho ohledu: medzi nami hlupými Slováky" v čísle 4 Cyr. a Meth. „ničit ošípalost ludu slovenského" čím dopisovatel

ten slovenský lid náš, následovně národ do ne velmi slavného (za jakovú poctivost se mu poděkovati musím, a žádným činem přijati nemohu) pokolení ošípaných (ošípané = prasata, svině) utříduje, jakoby i Slovák nedostatky národa jiným poctivým výrazem vysloviti nemohl a neznal, *) a mnohé těmto podobná ne toliko vzdělanost ale i hodnost lidskou urážející výrazy, které jedině proto neuvozuji, abych se zdlouhavým nestal — proti maďarskému: nemes magyar nemzet, a německému: „Das edle deutsehe Volk" atd. atd. rozdil tento věru jen slepý nevidí. Je-li toto múdrá politika redakce? přitáhne-li takovýmto spůsobem někoho k nám? Tu věru rozmýšlejicímu a na rozcestí stojícímu, abych spůsobu slovenského použil i mimovolky napadnouti musí „nemychej se mezí otruby —

Cyr. a Meth. s Prj. šk. a lit. obohacoval Slovensko s mudrlanstvím Grgulovským; byl to co možná nejpodlejší ráz písemnictva, který by se v obecném jakémsi kalendáři snad byl dal ospravedlnit, pro časopis nicméně cirkevní byl skutečnou hanou, potupou a škvrnou. Tuším si mohu lichotiti, že jsem také s hore spomenutým článečkem svým k odstranění neslušnosti těchto, ježto každé poctivé ucho uráželi, něco přispěl. A hle! Redakci se zdá stýskati po duchu, jemuž byla navykla, i k náhradě zavedla a započala polemiku, za kterú se nejeden Slovák až do duše styděti musí. Stůj zde na ukázku a k potvrzení slov těchto, spůsob jakým literáti slovenští polemizují.

---

*) Dopisovatel ten zdá se býti milovníkem bravčoviny, proto oblíbený tento předmět všudy vidí; o něm platí ono, na Slovensku dobře známe latinské přísloví podobné tomu navita de ventis (sus de glandibus.)

„Hlasu“

časopisu církevnému v Brně,

Tušim ti pikulík rozum v tedy zhabal,
Keď si také hlúpé z Brna reči čarbal:
„Že praj pod Tatrami narod náš slovenský
Pre narečje robí rozkol náboženský“
No ty nehanebná v omluvání zlota
A v zasadách tvojich navzaj „kôl z plota!“
Cepy tebe do rúknie ale noviny;
Bo čos' v nich načarbal, to bratov česť špiní.
Ver mi Bratku drahý! není to pre teba
Bys písal časopis: na to rozum treba.
Ved to není v škole za stolíkom sedeť
A nečo školákom rečnit z hlavy vedeť.
Tam ti žjaden slová na váhu nebere:
Lebo bys takému ukázal hned dvere.

Po tom následuje ještě dva a třicet podobných kadencí, pak se vzor tento učené slovenské polemiky končí:

Hamba je, pre hlúposť mať takú galibu.

Cyrill a Method číslo II. 1860.

Svědomitě vyznati musím, že naši pastuchové, kterých bych co vzor aestetiky žádnému představiti se neosmělil, slušnějších a poctivějších výrazův v řeči své užívají; a přichází mi jakoby správa Cyr. a Meth. právě skutkem chtěla dokázati a potvrditi, co o řeči slovenské v knize „Hlasové“ byl někdy napsal, blahé paměti spěvec náš dunajský Kollár.

Pověz mi už rodáku můj přemilený! když jsi na výbuch tento neslýchané slovenské surovosti tak mírnou lásky a důvodův plnou odpověd čítal, jak se na pravého vzdělance a učeného muže sluší, zdaliž jsi nepocítil hanbu že se kmenovci tví tak daleko zapomenouti mohou? — Svatí slovanští apoštolové Cyrill a Method, kterým se skutečně mnohostranně křivda

činila, odpovídali protivníkům svým mírně a slušně, ospravedlnili učení své a požívali vážnost, úctu a lásku svých; v našem pak Cyr. a Meth. ducha Cyrillomethodějského není. Přijmi velevážný čitateli řádkův těchto ujištění, že i na milém našem Slovensku větší částka podobné počínání dopisovatelův do novin Budinských nenávidí, si oškliví a zatracuje.

Podobná čest, abychom mnoho o polemice slovenské mluviti nemusel, neb Prj. šk. a lit. jest přeplněn hrubiánstvím, dostala se i v nejnovějším 41. čís. Poslu z Prahy kterého Prj. šk. a lit. beze vší příčiny jedině že prý z jistého pojednání dva vynechal řádky, oslem nazývá „Takúto svědomitost len osel z Prahy‘ zachovávat môže“! jsou vtipu a humoru plná slova Prjatela. Oblíbenému i na Slovensku hojně čtenému Poslu z Prahy pošeptám jen to, že roku 1846 Bělopotocký, když jsem jej byl navštivil, na otázku: Snese-li jen tak v svaté trpělivosti potupení a křivdy, ježto od liptovské šlechty jedině proto, že slovenský vydával, Pozorník zakusiti musel „přítelínku kopne-li tě osel, zdaliž jej poženeš před soud?“ odpověděl. Toto však jen tak beze vší tendenci mimochodem, jakožto sem nepatřící diverse, toliko na slovo osel budiž připomenuto; uchovejš! jako bych se tímto já někoho i jen dotkouti chtěl. —

Jakým spůsobem se v tom samém 41 čísle o novinách „Času“ píše; jaké hromové střely a to bez všelikého obláčka, bez všeliké příčiny se na „Hlas“ a jeho p. redaktora sypou, abych se dříve navrátil, odkuď jsem vyšel, mlčením pominu.

Rozmýšleje o duchu, bledým toliko olůvkem zde kresleném, časopisu vícekráte jmenovaného, obávám se, že když po rocích, aneb i v přítomnosti, některý s duchem literatury slovenské nepostupující, náhodou, aneb schválně, aby se s ní obeznal a k národu, jemuž

se byl odcizil, navrátil, takovéto číslo do rukou dostane, jim k nám táhnut nebude, ale si Slováka na tak nízkém vzdělanosti stupni, jak jej literatura jeho zrcadlí stojícího, zoškliví, a od nás odvrátí bez naděje někdejšího návratu, na čem by do veřejnosti něco vydávajícím předce jen záležeti mělo, zvláště v těchto časích, kde budoucnost Slovenska tmavá rouška zastírati počíná. Nepopadla Tě ještě ctěné čitatelstvo Času chútka Slovákem v literatuře se státi?

Cyr. a Meth. se vynasnažuje řeč a lid slovenský obecenstvu v jeho předtisícoroční původnosti a nahotě představovati, možná, že se v časech těch, jež temnými svět nynější nazývá, tak písávalo: avšak pokrok spatřujeme všudy, tolikolí řeč a spůsob mluvení neměl by jeho schopným býti? Cože jest originalnějšího jako tělo lídské? a ta jeho částka, kterú starou paní přezdívají — a předce ji jak redaktor Cyr. a Meth. tak i spolupracovníci jeho pečlivě ukrývají, a šatí; toliko Slovák a řeč jeho mají v originálnosti své zde státi, aby úsměškům a pohanění vystavěny byli.

„Qualis dux, talis exercitus“ říkavali Římané. Postavení redaktora jest krásné, ono sáhá do života národa; on jest duší působení, on dodává ducha, dává směr časopisu svému, on má býti ohniskem přepalujícím a čistícím kov od trosky; vytékali žlabem jeho toliko neužitečná směs, toliko nečistá ruda, znak to neomylný, že jest oheň slabý, mdlý. Regis ad exemplum totus componitur orbis! proto i já zodpovědnú činím hlavu za oudy celého těla.

II.

Podivný jest tón, s nimžto se v Cyrille a Methodě s Prjatelom školy a literatury potkáváme.

Kdo se záležitostmi Slovenska méně obeznámený

časopisy tyto čítá, myslelby — že celé Slovensko ústy p. Dr. Radlinského mluví a přece tomu není tak. Znamenitá zajisté národovcův slovenských částka jináče smýšlí, s jinými očima na budoucí blaho Slovenska hledí, jinde jeho spásu vidí. —

Nechci redaktorovi spomenutých novin, jeho o národ zásluhy, nejmíň však jeho chvályhodnú pracovitost upírati, to by jistotně bylo nespravedlivé. Toto nicméně jeho si počínání ospravedlnit nemůže. — Diktatuře podrobují se národové v jistých toliko nejvíce příznivých, nebezpečných okolnostech a málokdy ona v celku k dobrému slouží, proto se jí podle všeobecné zkušenosti vždy a všudy hleděli zbaviti, jak náhle se stav řádný, normální navrátil. Díky Bohu v podobrém položení se národ náš nenachází, ale ani nenacházel a přec noviny, o nichž pojednávám, žádají, aby diktatura jejich všeobecně uznána byla, a žáden se proti výrokům, v nich vyneseným, ozvati neopovážil, slovem: ony osobné jednotlivcův náhledy jménem celého národa dekretují.

Aneb snad ne? — Kdo před několika roky na slávu staroslovenčiny nepokřikoval, byl zrádce národa (o čem nížeji více) neb p. Radlinský samospasitelnosť Slovenska jedině v ní viděl — a hle — dnes už: „pre Slováka spasy mimo slovenčiny (té haljenářské) *) njet“ a nepochybuji že

*) Čest haleně, kde ona na svém místě jest. Původce slov těchto, jakožto kněz venkovský, jemužto svěřený lid halenou se obláčí, túto zlechčovati nechce, i pod halenou mnohe šlechetné srdce bije—ba neučinili milostivá nejvyšší vláda ohledem na naši dotáci, straniva dežmi 1848 utracené skoré pořádky, i sám, nedostatkem nucen bude halenu na se vzíti.

zítra kdoby se v dogma toto nevěřiti opovážil, z ovčince slovenského vyloučen bude. Kdeto předc Cyr. a Meth. redaktor předobře zná, že jest na Slovensku ještě hodný počet Slovákův (strana československá) jenž spásu tuto i mimo slovenčinu uznává, a z jednoty v literatuře s bratry v Čechách a na Moravě očekává. Však tomu ještě není dávno, co jsme v „slovenskej literature“ čítali: že se „risum teneatis Amici! literati slovenský na dva veliké podělili tábory“ tábory ty se spomínají, na ně se naráží i v čísle 4; Prj. šk. a lit. hořka že naše veliké tábory!

Když se já, a se mnou mnozí jiní po táborech těch ohlížím, když je upřímným duchem hledám, spatřuji, místo velikého táboru, malichernú hrstku jednotlivcův na jednom a podobnú na druhém břehu starého našeho Hronu, Váhu a Dunáje státi. Kdybychom si přátelských, jak by se na osyralé patřilo Slováky, podali v svornosti rukou a spojenými silami pracovali na obecné dědičné roli, povstal by z nás malý tábořík — spojeni pak s bratry v Čechách a na Moravě, činili bychom tábor, ne sice v porovnání s jinými literárními tábory velikánský, přec vždy tábor důstojný a vážný. Slované, Češi a Moravané čítají osm milionů, tož zajisté národ dosti veliký, aby mohl vyniknouti. Když však i veliký tábor, podělili se — beze pevného mezi sebou spojení na více táborův, jak umění vojenské tvrdí, jeden po druhém padá a klesá v boji, proti táboru sjednocenému — cože se teprv stane s táborčenci našimi?!

Stůj věc jak stůj, dosti na tom, Cyrill náš uznává tábory, zná o stránkách, co se mělo dokázati.

— ošklivi se mu toliko halena v literatuře devatenáctého století. Poz. dopis.

Nyní již: nechť tábor takový sestává z množstva aneb, jak jistý spisovatel ve svém oznámení — psal: uznesli sa učené na Slovenskumužovja; jako: já, N a N. z tří záleží, ptám se k čemu to vede, když noviny uznaný takový tábor: Ortodoxom československej stránky s trirohatým klobúkom, aksamietovými nohavicámi a prackovitými punčochámi“ číslo 1 Prjatel 1859 „troskami z roztlčeného zprachnivělého korábu“ číslo 4 Prjat., řeči pak, kterou tábor ten pěstuje a miluje „cuzimi handrámi a cundrámi“ číslo 3. Prj. nazývají? Jeli toto slavíčí spěv, jeli toto vysoký let skřivánka, jenž utěšené jaro žádané spisovní jednoty v řeči slovenské oznamuje? takovýto tón by měl rozpadnuté ty tábory spřátelit a spojit? toto by měl býti rušen stránku československú za slovenskou mohutně táhnoucí? Nevěřím aby se probudilejší Slovák za kuvíčí tento kvikot styděti nemusel; neb koho neznáme, na toho ze slohu zavíráme, z tohoto jeho vzdělanost ceníme. Toto neomylné a těmto podobné vábivosti písemnictví slovenského měl před očima i dopisovatel Prj. šk. a lit. když v čísle 32 ode 11. Aug. běž. r. o „vyznamě slovenskej literatury“ takto píše: „Zo dňa na deň vätšiu účasť berú našinci na poli národnej literatury... a jestli považime hmotné naše okolnosti a taháme parallelu s literatúrami cudzíchnárodov, nemám naporúdzi slová ktorymi by som sa pryjemnejšje mohol vyjadriť, jako, že sa u nás zázraky deju“ skutečně! jest to zázračná literatura, o nižto těžko satyru napsati. —

Nemáli tedy tak krásně vyšnořený!! čechista, skutečného a podstatného práva, na diktatorský tón pana Radlinského, a jeho se s národem stotožňování

si stěžovati; když v čísle 4. Prj. šk. a lit. čítá: „C o s m e t u n á p r e d n i e s l i, p r e d n i e s l i s m e m e- n o m c e l é h o n á r o d u, k t o r é h o s m ý š l a n i e v o h l a d u n a r o d ň o - l i t e r a r n o m a s p o l e č e n- s k o m — j e s t l i k o m u — n á m j e n a j l e p š i e z n á m o.“ Toto přímo upírati musím. Redaktorovi od národa vzdálenému (mysliti nemohu žeby ten, jenž v 24 čísle Prj. důstojného pána Dra. Smídeka v geographii uherské vyučuje, nevěděl že Budín není v Slovensku) v srdci živlu maďarského a německého přebývajícímu, může ovšem známo býti smyšlení svých dopisovatelův, kteří jak každý zná, za často isolovaní se svým smýšlením stojí, nenacházejíce u lidu, s nímž obcují pražádné ozvěny. Za příklad stojiž zde uražlivý dopís z Dětvy v Prešpurských novinách. Jaké že jest to pisání jménem celého národa, když já samojediný — a takových by se na Slovensku i více nalezlo, beru na se úlohu o proti tomu Vašemu předneseni, 10.000 píši: deset tisíc hlasův slovenských postaviti. Dejte tomu pokoj, nejsou nyní časy k podobným agitacem. Děkujme Bohu, že stojíme, jako stojíme, kýž bychom jen hůře nestáli! Milostivá vláda nám zavedením spisovní řeči nechtěla nic zlého, a naději se, že některých přepiatost lidí jen národ celý zvésti nemůže. A přeci se v Budině jménem celého Slovenska všetko přednáší, jako by na Slovensku mimo tyto dopisovatele nikoho více nebylo. Jmy (strana Československá) známe smýšlení lidu s kterým v ustavičném spojení a to v spojení důvěrném stojíme, jeho potřeby, jeho bolesti a radosti, jeho rány, o kterých se Vám ani nesnívá, spolu s ním snášíme, trpíme a cítíme, a zajisté budeme známé toto smýšlení znáti použíti a upotřebovati, až se s r d c o v é žíly českoslovanské naší vzdělanosti, v které i při všemožném vašem agitování, právě nyní veselo postupujeme — dotknete

— proto bych upřímně přál, aby Cyrill a Method s Prjatelom školy a literatury přestal náhledy své, jménem celého Slovenska do světa púštěti, jako já nemohu pověděti, že takto celé Slovensko cítí, ale toliko stránka, aneb po slovensku „tábor“ k němuž patřím, tak to samé platí o stránce odporné, o „táboře“ vašem — a aby v pokoře, jak by slušelo časopisu církevnímu k srdci si připustil to sv. Pavla k Řim.: Nechtějte víc o sobě mysliti, než sluší mysliti ale myslete k střídmosti, a jak Bůh jednomu každému udělil.

III.

Redaktor Cyrilla a Methoda s Prjatelem školy a literatury zlobí se velice, že mu v některých českých časopisech jako v Hlasu a Compagnie a la Pražský Posel“ číslo 26. Prj. a nejnovější také v Času vytýkáno, jakoby on jednotu v řeči trhal. — Oproti tomuto nařknutí!! „ktoré p. Redaktor Hlasu na lopatách svojej přílohy vypravil na Slovensko“ číslo 24 Prj. a Čas „ktorý hned pri svojom do života vstúpeni nič mudrejšieho o Slovákoch uverejniť nevedel, iba vykydnúť jedovatu žlč na najlepších synov tohože bjedneho národa“ čís. 41 Prj. (krásné nasledování hodné, si superis placet! výrazy tyto schválně uvádím k dokonalejšímu potvrzení toho, co jsem na počátku tohoto slova psal) bojuje dluhým článkem „odpověď redaktorovi Hlasu na jeho vyprask ode čís. 24. do 27. uveřejněném. Budiž mi povoleno některé zásady a důvody, aneb raděj, s předešlým psáním a činěním kontrasty a protimluvy, článku toho rozebrati a soudu Velect. obecenstva představiti. Prv však musím něco všeobecně podotknouti, o literatuře Slovenské.

Od času stěhování se národův a vpádu maďarův do staré vlasti Slováka, nebral národ náš toliko účast na trhách obecných, krajinských; nevystavoval jedině do šikův uherských statné brance vlasti: stavěl také, a to v hojném počtu učené své muže do rodů těch, jenž na rozkvětu duševním národův uherských pracovali Měl tedy po veškeré časy literatury své, jak to nejedno polatinčené jmeno ryzé slovenské, dřevnějších spisovatelův Uherska, dostatečně potvrzuje. Následovně, nesmí se do prosta upírati, jakoby Slováci pražádnú literaturu nebyli měli. Avšak literatura ta nebyla slovenská. Učení naši psali podle zvyku a ducha času tehdejšího latinsky, a později, jako i za našich časův přemnozí německy.

Literatura česká nacházela se od dávna již na vysokém stupni. Důkaz toho jest přeložení Aeneaše Sylvia od r. 1510, jež Veleslavína r. 1585, aby se souvěkým jeho líbilo opraviti musil. Veleslavína o českém jazyku toto praví; Lingua bohemica ut nunc excultam habemus, elegans est, copiosa est suavis est, gravio est, grandis est, et ad ominium materiarum, cum in theologia, tum in philosophia expositionem aptissima et accomodatissima Jos. Jungm.Hist. liter. české Str. 123.

Jestli tedy v časech těchto, o čem sice svědectví nemáme, někdo na Slovensku, co ochotník, literaturu slovenskú pěstoval, nezavadím o pravdu když povím, že pěstovati musel českú, jakožto vzdělanú, neb jiné nebylo; toto se nicméně jak řečeno z nedostatku pramenův dokázati nedá. Avšak jiný obrat vzala literatura na Slovensku od polovice 15. století.

Talvj v díle svém: Handbuch der Geschichte der slavischen Sprachen v Lipsku 1852 vydaném, na str. 182 takto o tom píše: Die slovakische Sprache war nie eine Schriftsprache. Der erste Versuch, sie dazu zu machen, geschah, mit wenigen unbedeutenden Aus-

nahmen vor etwa 40 Jahren: allein der Wiederstand, den diese Einrichtung theils von Seiten der Literaten fand, welche die gebildetere böhmische Sprache zur Schriftsprache angenommen hatten, theils auch die politischen Hindernisse, welche dle Eifersucht der Magyaren ihrer Einführung entgegensetzten, liessen diesen Versuch nicht aufkommen. — — — Bis gegen die Mitte des 15. Jahrhunderts findet sich nicht eine Spur von geistiger Existenz dieser Nation von beinahe 3,000.000 Seelen. Zu dieser Zeit brach ein grosser Schwarm von Hussiten, welche aus Böhmen ausgetrieben worden waren, in Ober-Ungarn ein, und wurde unter der Anführung des Giskra von Brandeis, von der Königin Elisabeth gegen ihren Nebenbuhler, den Polnisch-Ungarischen Regenten Ladislaus, nachmaligem König von Böhmen gemiethet. Die böhmischen Soldaten waren von ihren Weibern und Kindern begleitet und setzten sich endlich an verschiedenen Theilen von Ungarn fest. Andere taboritische Kolonisten folgten ihnen und vermischten sich nach und nach mit den Slovaken, unter welchen sie sich hauptsächlich niederliessen. Es ist wahrscheinlich, dass zu dieser Zeit die Slovaken mit der böhmischen Sprache als Schriftsprache bekannt wurden, deren Ausbildung und grosse Formähnlichkeit ersichtlich war und ihnen angenehm sein musste. Die Bibel und die Gebetbücher wurden in Böhmen geschrieben und gedruckt, und viele Böhmen und Mähren kamen nach Ungarn als Prediger und Lehrer. So entstand die Herrschaft der böhmischen Sprache auf der Kanzel und wurde, da alle slovakischen Schriftsteller dieser Zeit Geistliche waren unter den Slovaken auch im Reiche der Wissenschaft ohne Kampf festgesetzt. Katholische Schriftsteller aus dieser Zeit sind nicht bekannt; wenn es deren gab, folgten sie wahrscheinlich der herrschenden Sitte und

schrieben böhmisch oder lateinisch. To samé potvrzuje také p. Palacký v dějinách národu českého, díl 4. část 1. str. 446. „Příjemnější bylo podívání na tisknouce se k němu (Jánu Jiskrovi z Brandýsa) z Čech a Moravy také mírné osadníky, jichžto potomci zachovali se v zemi. — Připojíme-li k pravděpodobným a vážným takovýmto důvodům, důvody jisté, skutečné a nepodvratné, jakové jsou: dopisy některých uherských panovníkův se slovenskými měšťany, jako Matiáše Corvina s Trnavou a více podobných, každému aspoň noviny čitajicímu Slovákovi dobře známé, v řeči československé vedené: přesvědčíme se, jestli nám jen zaťatost a podlá, pravdu upírající zlost oči nezastře, že národ náš Slovenský do časův Josefa a Leopolda II. v spisovní řeči, s bratry v Čechách a na Moravě pevně spojen byl, až na malicherné jednotlivců výminky, jakovou jmenovati mohu Alexandra Máčaje kát. kněze v Trnavě 1718 kázně, a trnavských otcův řádu Ježišova, za prvnějšího příkladem, několik modlitebných a jiných náboženského obsahu knih, v míchanině obecnéko lidu, se spisovní řečí — vydavších.

Další postup života literarního na Slovensku, udává nám p. Dr. O. Radlinský, tehdáž novin slovenských, nyní ale Cyr. a Meth. z Prj. šk a lit. redaktor v čís. 16. Slov. novin od r. 1850, v článku: „Každá jiná, jako staroslovenská literatura na Slovensku, je věže babylonská“ nasledovně: *) „Uvázením řeči německé do veřejného života v Uhřích pod Josefem II. císařem, procítil se, oživel a příčil se tomu duch maďarský, který se teprv pod

*) Vysocectěné obecenstvo mi laskavě odpustí, že jej delšími citaty unavovati musím, patří ony k věcy, bez nich bych těžšej vytknutého dosáhnul cíle. Poz. spis.

Leopoldem II. k své národnosti přiznávati začal. A od tohoto času povstávala činnosť, vzdělávání a rozšiřování řeči maďarské. Jediné Slovensko v nečinnosti své hlivělo; a proto potřebovalo ono křisitele a budiče, aby se stálo pevným maurem a odražkou jednoty mocnářstva, proti návalu národného namáhání Maďarův.

Toto ale, tamtomu protizorné křísení Slovenska k činnosti, a k národnému povědomí, jináče se podniknouti nedalo, jako ústrojem řeči, pro kterou by hádky aspoň mezi učenějšími a spisovateli znikly. Nebo nečínnost nejlépe odpornými mínkami v činnosť přechází, a skrze to věci se objasňujou.

I uvítalo Slovensko v nejsvrchovanější potřebě své takového křisitele a budiče, ne sice na politickém, ale jenom na církevném poli v Antonovi Bernolákovi.

Tento umem svým postihnuv to, že na ten čas staroslovenčina (přesvědčíme se nižej, že p. Radlínský pod staroslovenčinou v této době, řeč naši spisovní, nyní ale řeč českú rozumí) kmen slovenský do pohodlí a nečinnosti uvází (tedy musilo do toho času býti spojení) uchopil se jiného nástroje, na spůsob mošusu, kterýmby v něm umírajícího ducha národného křísil.

Nástroj tento byl podřečí okolí trnavského.

Sotva, že Bernolák s tímto podřečím na literarné pole vystoupil, hned se procítilo Slovensko, živá činnost mezi učenými nastala v odporu proti jeho počínání. Na čele odporu tohoto stal Jozef Bajza farář dolno-dubovský, který odvážně bojoval za staroslovenčinu. Většina katolikův stála na stránce Bernolákově ostatní ale katolici a všetci evanjelíci přidržívali se (následovně držeti, co měli) s Bajzem Staroslovenčiny.

A tak nastal boj a rozdvojení literarné na Slovensku. V tomto boji jedna i druhá stránka rozvíjela

neobyčejnou činnost a usilovala se vydáváním knih, a zakládáním literarných spolkův obecenstvo na svou stránku přitáhnouti.

Tak Bernolák založil tovarišstvo po dolním Slovensku, až henku kysucím, kterému vytknul cil: kupovat a rozšiřovati knihy slovenské; naproti tomu ale Hamaljar, Tablic, Palković uvedli společnost v Prešpurku, kteráby vydávala a rozšiřovala knihy staroslovenské. Na rozvalinách tamtoho povstal spolek milovníkův řeči a literatury slovenské; na zbouřeninách ale této zadržela se kathedra staroslovenská (kathedra tato, co i p. Radl. známo býti musí, nazývala se ve všech jí se tykajících spisech, ještě i za času Šturova professorování, kathedra řeči a literatury československé).

Tito jsau první počátkové věže babylonské na Slovensku.“ — Až sem p. Radlinský.

Kdybych byl professorem aneb doktorem a patřilo by mi právo někoho skúšeti, oblékl bych na se auctoritativní svůj kabát a zvolal bych vážným hlasem jak p. Radlinský v č. 24 Prj. „Pane Redaktore! berjeme Vás teraz ale prísne na examen“ poněvadž mi ale ton takovýto co ubohému faraři ne svědčí, ptám se toliko jednoduše: jakou tváří, jakovým svědomím může se p. Redaktor Prj. Šk. a lit. ve své čtyrčíslové odpovědi na přílohu Hlasu Brněnského ptáti: „Nuž ale, či ozaj bola kedy pred Mariou Theresiou, lebo pred Bernolakom, lebo pred Leopoldom králom literárna jednota medzi katol. Slovákmi a Cechmi keď ani nevjete udať dobu rozdvojenja?“ když on sám r. 1850 v č. 1. Novin Slov. abych, co výše od něho o jednotě této stojí ani nespomenul, v článku „budme svorní“ předloženú tuto hádanku dostatečne rozluštil „jako stateční muži osvědčujeme se před Bohem i před národem naším veřejně v tom:

žebychom to za zrádu na národu našem drželi, kdyby sme v terajsích okolnostech našich nepřijali tu řeč, která celý náš slovenský národ (tu se mi zdají býti zahrnuti i katolíci, či ne?) až do času Leopolda v jedno tělo spojovala" jsou jeho vlastná slova. Aneb se historie vůbec, a historie literatury slov. zvláště od r. 1850 do 1860 p. Radlinskému k vůli změnila, aby zvolati mohl: Nuž ale, či ozaj bola pred Leopoldom jednota medzi nami! Děje historické i starší, se sice v našem století odekrývají a vysvětlují — avšak o tomto převratě v lit. Slov, ač právě dle možnosti i novější literaturu sleduji, jsem se po dnešek ničeho nedočítal a zajisté i p. Radlinský ne. — Tuto snad bude na místě, complement nám Čechoslovanům, v článku „Kdo robí rozkol literatury na Slovensku" Prj. Škol. č. 24. učiněný, vlastnými slovy přinavrátit, a tuto protivu prechvatom „Slovákomanov, ktory ani k vlastnímu nevidja nosu" nazvati.

Jakým čelem, jakovým srdcem může se p. Red. prj. Šk. a Lit. ptáti: „Nuž ale, či ozaj bola medzi nami jednota, keď ani nevjete udať dobu rozdvojenja" když on sám ve výše citovaném článku takto pokračoval. „V takémto literarném zmatku nakročil sem i já na poli cirkevném půdu literarnou (vydáváním Pokladův kazatelského řečnictva) — — — vystavil sem jiný čtvrtý pravopis, a to taký, v kterém by se ostatní tři (bernoláčina, šturovčina a staroslovenčina) sústředňovaly a jeden k druhému blížily, t. j. staročeskému podobný, t. j. bez marného krúcení a okolkův řečeno: Český pravopis — jak to poklady kazatelského řečnictva dokonale potvrzují (Svazek 3. a 4.), na kterémž se staroslovenčina ve svých formách rozvíjala a vzdělávala" od kterého ale p. Radlinský s počátkem vydávání Cyr. a Meth. v Budíně opět odpadnul, k opravěné slovenčině přešel, nové patro své

věže babylonské přistavil, a rožkol v řeči spisovní Československé, v které se síly literarní na Slovensku již byly z větši částky spojily, jak to sám na více místech připomíná, a také p. Ručka, v „otevřeném svém listě strany staroslovenčiny, ve Světozore 48 čís. Slov. novin dokazuje, na Slovensku učinil. — Jak se již, při povědomí všeho tohoto, p. Dr. Radlinský, když sophismem svým dokázal, že on ani roku 1740, ani 1780, ani 1783, ani 1790 rozkol v literatuře ústrojil, neb z milosti Boží ještě jen 43 roky počítá, veřejně ozvati může, čís. 25 Prj. „Keď Vy p. Redaktor „Hlasu“ mne a spolu so mnou na literárnej pude slovenskej pracujúcím nadávate do rozkolníkov literárných a pre rozkol lit. na mňa i na všetkých týchto tak hrozný súd potomstva vyvolávate, udajte mi dobu: kedy sa to Vaše domnelé literárne rozdvojenje a tak i rozkolníctvo stalo“ já aspoň pochopiti nemohu, dúfám nicméně, že mi sám p. Radl. podá niť, jenž mě z labyrintu tohoto vyvede.

Aby se mi neřeklo: že věci nerozumím, a křivě soudím, an to ve výše pojednávaném řeč byla o staroslovenčině; p. Radlinský ale v novinách svých bojuje, zlehčuje, a zatracuje toliko češtinu, neb skutečně tento výraz užívá ve všech svých agitacech, toť vizme co jest za zvíře ta jeho staroslovenčina. Popisuje ji sám v čís. 15 Slov. nov. 1850, v článku „vážnosť pospolitého lidu k staroslovenčině“ takto:

Dovoluji si upozorniti vel. obecenstvo a ty vlastence i učené muže, jenž se rozumějí do filologie a staroslovjanské literatury, že co následuje psáno řečí staroslovenskou! — tedy:

„Staroslovenčina je ta čistá původná řeč slovenská, kterou naši předkové jako nejdražší poklad ve

vážnosti měli, v ní se nejen shovávali, ale aj všecky, či veřejné, či saukromné záležitosti, týkající se jak pospolitého tak církevného života vykonávali, t. j. v ni ne jen smlouvy, poručenstva a jiné listiny skladali, ale ji aj v církvi při hlásání slova božího, v modlitbách v nábožných spěvech atd. užívali, v ní spisy, knihy jakéhokolvěk obsahu skládali, vydávali, čitávali. Alebo rozumitelněji pověděno: staroslovenčina jest řeč naše slovenská, která obsahuje v sobě slova, jednomu každému Slovákovi, v kterém kolvek kraji Slovenska bydlícímu obecná a proto srozumitelná, s mluvnickými (grammatikálnými) koncovkami, přivěskami, nám i Čechům i Moravanům společnými.

A tímto pochopem dělí se staroslovenčina od tak zvané češtiny, kteráž sem i tam obsahuje slova jedině Čechům známá.

Poklad tento od praotcův, až hen od samých apoštolův slavjanských*) zdědičený přechovával se přes století na poli ne jen církevném, ale aj spisovném až do časův Josefa II. císaře (hle, jak to p. Radl. dobře zná). Až do tedy spojoval jeden svazek učené a spisovatele slovenští, forma tato stará, zachovala se jen v nominatuře mn. poč. v accusivě jest chybně vyložená. Bude to chyba tisku s učenými a spisovateli českými a moravskými, a tak společným účinkováním skvitala a dvíhala se literatura československá; ani nikomu nenapadalo (jako nyní p. Rad-

---

*) Jak že se toto srovnává s čís. 24 Prj. kde stojí černé na bílem: za nedostojné som pokladal zapodjevat sa s takými streštencami — — ktori nás ustsvične nútkaju beyočivým vtjeranim nám cudzej reči, a predstjeraním jakejsi tisicletej jednoty teraj šjeho spisovného jazyka českého? —

linskému) povídati, žeby v téže řeči písané knihy lid náš nebyl rozuměl. Lid náš čítával knihy v Čechách a na Moravě vydané, a na opak zase Češi, Moravané čitávali naše, ačkolvěk ve velmi skrovném počtu vydávané spisy; a tak roztomilá vzájemnost a bratská láska panovala mezi námi a Čechy a Moravany. Škoda to a hanba převeliká, že jste vzájemnost tuto roztomilú porušili a lásky té bratrské nedůsledným, nemúdrým jednáním, u obecenstva vašeho tak skorý vykopali hrob Z listův vašich páchne jistá smrt lásky, smrt vzájemnosti. Aneb se odvolá některý slovenský literat na to ochotné — se odřeknutí své individualnosti k všeobecnému dobru slavjanstva, když tomu přinde čas? Krásná to řeč, a lituji že více o ní promluviti nelze. Alta petis Phaëton! a musíš se skutečně obávati, abys, až přebředneš veliký ten, před sebou ležící oceán, a dostaneš se k přístavu jistoty, nezakusil osud Ikara, a nestal se s tebe Coridon ten, jímžto „Času“ nadáváš, quem dementia cepit! Věru! „Sapienti“ ne jen „sat“ ale i „multum“. Viz Prj. Sk. a Lit. čis, 41. „Čas“ o vrahoch národa slovenského. Nuž ale navraťme se spátky k staroslovenčině.

Z obrazu tohoto Staroslovenčiny zřejme vysvítá, že ona jest: čistá původní řeč naše Slovenská s mluvnickými koncovkami u Čechův a Moravanův užívanými, která společným účinkováním Čechův a Slovakův, jmeno „Česko-slovenčiny“ obdržela. Československčinu tuto ode dvou rokův p. Radlinský kratším jmenem „češtiny“ nazývati za dobré uznal, čehož se i po dnes přidržuje. Místo mnohých, stůj zde toliko jeden jediný důvod, který nás při tom, také o pravdomluvnosti p. Radl. poučí.

Když byl p. Dr. O. Radlinský r. 1850 v 2 čísle Slov. novin. „Budme svorní“ zřejmě vyslovil: Vel. obecenstvo naše vidí v jaké řeči píšeme. Toto není řeč

z cuziny; to je řeč slovenská, kterau otcové naši užívali, bez toho by byli se stali odrodilci národu slovenského. — — My budeme písati, po staro-slovensky. Komu blaho národu, komu provedení rovnoprávnosti i ve veřejném životě na srdci leží, následuj nás! (tedy po staroslovensky, prosím na toto nezapoměnúti) Udá v č. 12 „Staroslovenčina" slavný výbor pozustávající z mužův (následovně ne zjediného ale více) v řeči a literatuře slovenské zběhlých od samého slavného ministerstva k rozhodnutí téže literárné otázky ustanovený, mne požádal atd. Čítáme od toho samého p. Dr. O. Radlinského v 4. čísle Prj. šk. 1859. „Vláda čo vo svojej lojalnosti — — na predloh jediného Kollára 1850 (hej paně Bratře! kam že se poděl výbor ten mužův? aby se počinání slovenskému lehčeji uvěřilo, musil zmiznouti z dějin Slovenska, krásný to ráz náčelníka národa) strany češtiny milostivě nařídila atd. v tom samém čísle „my netajíme že sme v tedy všetky možné trafiky z našej stránky k zízkaniu Slovákov pre češtinu upotřebovali — atd. — tak tedy u p. Radlinského Staroslovenčina, Slovenčina, Československčina a Čeština jedno a to samé jest, quod erat demonstrandum. Buríc tedy a zatracujíc Česko-slovenčinu neb Češtinu, buři a zatracuje Slovenčinu, a tak ducha slavjanského v něm není.

Než postoupím dále, musím ještě připomenouti, že p. Dr. O. Radlinský nestálost svou, krásným tím: „Sapientis est consilium mutare in melius" (viz „desetročné skušenosti" v Prj. Šk.) vymlúvati a okrášlovati zvykl. Zásada tato jest krásná, jest mravní. Bláznem a střeštencem bychom právem nazvali toho, jenžby v hlavatosti své odstoupiti nechtěl od škodného, když poznal užitečné, od zlého, když se přesvědčil o dobrém. Vyznati musím, z přičiny, že se

v č. 24. Prj. také moje maličkost připomíná, a nestydím se za to, že jsem od roku 1846 do 1850 několik článečkův do Štúrových novin byl zaslal, a také čtyry kázně proti pití páleného nápoje v řeči „hrubé lidu", jak to i v předmluvě spoměnuto bylo, vydal. Později po uvážení, důkladných důvodův za řeč československú, změnil jsem náhledy své, při kterých setrvám a zůstanu pěvný, aniž zasluhuji, abych pro takové maličkosti jmeno mé mezi „slavnými spisovateli slovenskými" spomínano bylo. Zásada ta hořejší o P. Radlinském docela neplatí: Prosím paně! račte mi udati, kdy pak jste přesvědčení své změnil? rokuli 1843, když jste „v Bernoláčině" kázeň o Pútoch v Štavnici vydal? aneb r. 1848, když jste „Poklady" v Štúrovčině vydávati započal? aneb r. 1850, když jste Slov. noviny co spoluredaktor v „Staroslovenčině" na Slovensko vystrájal? aneb 1851, když jste v jmenovaných už pokladech, „v řeči staročeské podobné" pokračoval? aneb 1857, když jste Cyrilla i Methoda „v opravené slovenčině" v Budíně vydávati započal? aneb když jste 1858 v časopise tom i československé články uveřejňoval, hnedky ale opět vyobcoval? aneb 1859, když jste, při přátelské u vás poradě straniva spolku sv. Vojtěcha opět přislíbil, že i československé články přijímati a uveřejnovati budete, a to samé, také do Bystrice psal, v kterém listě jste nádějným okem, na spojení se Slovenska v řeči spisovní hleděl? — Kdo tak často přesvědčení své mění, ten přesvědčení žádného nemá. A nesmysl je to od národu žádati, aby za ním chodil, a opovážlivost jest přesvědčení a mínění tak povětrné, jménem celého národa ohlašovat vytrubovat, a jiným vnúkat.

Když se už tajiti nedá, že Slováci, Češi a Moravané účinkováním a spojivem řeči česko-slovenské

v literatuře sjednoceni byli, jednotu pak tuto p. Dr. O. Radlinský nejnověji roztrhal, Slovákův proti Čechům popuzoval a ještě vždy popuzuje: vizme a položme na váhu důvody ty, nimiž v Prj. Šk. a Lit. nevčasný a škodný plod tento svůj kojí a živí.

Zabolelo mne, a se mnou i mnohého Slováka, když jsem čital: „Duchovenstvo vätším dielom aspoň u katolikov je tak proti Češtině předpodjaté, že volí rádnej sa odnárodniť, jako českú literaturu jakým kolvek spôsobem podporovat" (čis. 4. Prj.)

Hanebný tento důvod musím za pouhú vyhlásiti lež, néjen, že néjeden starši z duchovenstva katol. neznaje mimo latinu druhé řeči jako Slovenskú přinúcen jest liter. českú podporovat; ale i že jsem sám před otevřením kněhkupectva v B. Bystřici, ročitě v v ceně nejmíň 300—400 zlat. stř. česk. duchovenstvu kat. zaopatřoval knihy, jak to četné kněchkupectvo p. Kylliana, Vebera a Řivnáče dosvědčiti mohou, tak, že se v každé biskupii naši B. Bystr. fárnosti, novější české literární díla nalézaji. Důvod tento stává se tím hanebnějším, že vyšel z úst p. Dr. O. Radlinského, jenž pojma ve Vidni před 8mi roky ideu staroslovenčiny, čili Češtiny, tuto všudy příležitě i nepříležitě porúčel, a právě tak, jak nyni svou slovenčinu vnucoval; těch, jenžby ho nenásledovali za zrádce národa vyhlašoval, konečně, uchopiv korúhev (zástavu) Staroslovenčiny do pravice své, tam až pod tisícevěkými velebnými ji zaraziv Tatrami, v zápale svém volal: „Velikou zásluhu jsi vydobilo vel. nižši duchovenstvo na Slovensku před obličejem církve i národu tím: že ono práce svých výtečných mužů na poli literarním vždy podporovati, hojným účastenstvím odměnovati ráčilo, a zvláště, že uznavši svrchovanou potřebu jednoty v řeči spisovné, a nic nedbajíce na bezvýznamné rozkolnictví od některých, více svou vlastni slávu, nežli

slávu a prospěch národa hledajících, jestě posud tropená, jednomyslně se přihlašuje k té řeči, která jest v naší církvi vícestoročným užíváním, jako: cirkevními zpěvy, modlitbami atd. posvěcena (a nyní tak hrozně Vámi zneuctěna), která našich předků mezi sebou i s našími bratry Čechy a Moravany v jeden celek spojovala, která z pomezí všech pokoutných mluv každému Slovákovi, nech je to Šarišan, nech je to Zvolenčan, nech je to Trnavčan, Bělohorčan a který kolvěk jiný — an, jest nejobecnější, nejsrozumitelnější, které storoční práva jsme my opět vydobili („Předm. Pokl. Kaz. Řečn. Sv. III. Str. VIII)“, jenž tak řezky a horlivě, ba i ostře mluvu tuto poroučí, a „za nehodné vyhlasuje následovati rozkolnictví v jednotě literární“ (viz jeho předmluvu k dobropis.), jenž Bohu díky vzdává, že více není ničeho, coby nás v literární jednotě trhati mohlo, „anť těch, kteří tak řečenou Novoslovenčinu chtějí uvésti, velmi málo jest, ani oni nejsou z našeho ovčince“ (výš. jmenovana předmluva). I já znám přemnohé z katol. duchovenstva, a musím vyznati, že v nich o mnoho více důslednosti, rázu, a stálosti nalezám, než aby oni, za příkladem p. Radlinského, v tak krátkém času, přesvědčení své, ve věci tak důležité, jaká jest řeč spisovní, podobně větchému rouchu odhazovali a měnili.

Mezitím i v důvodě tomto jakási jiskerka pravdy tlí. Nedá se tajit, že v Uhřích a podobně i na Slovensku asi od 1851. roku, nenávist proti Čechům velice zrůstla a se rozšířila. Uhrové, těžko nesúce strátu politických předmarcových svobod, uvozování méně milých institúcí připisovali úředníkům, jakožto organům výkonným, exekutivným. Nespokojní a na Slovensku nejvíc maďaroni, chopili se prostředku tohoto, a rozňítili nenávist proti všemu, co českého jest. Poněvadž ale podobný osud zakusiti musili i Slováci, dokuď u

nás úřadovali, vysvítá, že důvod tento nemůže platiti o slovenském duchovenstvě, jenž věc vždy dobře uvážiti a rozeznati v stavu bylo. A musím srdečně litovati, že časopis slovenský, zásady maďaronské, vůbec proti celému slovenstvu čelící za své vyznává a rozšiřuje.

Druhý tomuto podobný důvod jest: „že lud náš“ „český nerozumje,“ toto můžeme na sta místech Poj. Šk. a Lit. čítati.

Uznávám, pane redaktoře! lid váš peštaňsko-budínský, jakožto maďarsko-německý nerozumí; lid pak náš slovenský, jako i lid váš, dokuď jste mezi námi na Slovensku býval, rozuměl, a rozumí dobře. Slyš Vel. obecenstvo! co o věci této písal p. Dr. O. Radlinský r. 1850 v č. 15 Slov. Novin: „Pitam se tu: či modlitby, které se věřící lid každodenně modlívá, jako: Otče náš, Zdrávas, Věřím Boha, Anjel Páně, Anjele Boží strážce můj, Sláva buď Bohu Otci, Křesťanské pozdravění · pochválen buď Ježiš Kristus atd. atd. nejsou od slova do slova staroslovenské? Anebo snad grammatikálné formy, koncovky, přívěšky atd. v slovech na nebesích, posvět se jméno tvé, přijd k nám království tvé, buď vůle tvá, chleb náš vezdejší dej nám dnes, zdrávas, ve jméno Otce, anjel Paně, pochválen, sláva buď Bohu Otci, tak mně Pán Bůh pomáhej atd. atd. jsou Bernolácké anebo Šturové (anebo opraveno slovácké), a keď nejsou, či jsou proto lidu našemu nesrozumitelné? Pitejtež se ho.“

„Pitám se: jsouli nábožné písně, které lid buďto v kostele, buďto doma spívává, podle Bernoláka, anebo Štúra, jako: My se klaníme tobě — moc boží dříná — čas radosti veselosti — vesel se lidské stvoření — Ježíšku Ježíšku nad slunce jasnější — Nevinnost přemilé — Ovečko stracená. — O srdce kamenné — Stála Matka litující — Maria nad slunce jasnější —

Nový rok zase k nám přišel, dnes má býti každý vesel atd. atd. A keď nejsou ani podle Bernoláka, ani podle Šťúra (ani podle Radlinského), jsouli proto lidu nezrozumitelné? Pitejtež se ho." Když to samé o ritualech t. j. knihách ceremonialných dokazoval, pokračuje dále, „že evanjelium českému i méně vzdělaní lépe rozumějí, nežli překladu slovenskému podle Palkoviče," a pak krásné toto svědectví vydává: „V Štavnici, jako jinde spívává se pašia v staroslovenčině, já ale chtěl jsem, aby se napozatím spívala podle překladu Palkovičova do nót skrze Knappa složeného, i odspěvoval jsem je sám s druhými; však ale co jsem skousil? Činný odpor, na místo pobožnosti pohoršení a posměch."

„To jiste skausil jsem aj při uvázení nábožných pěsní od Jána Hollého v Bernolačině složených, které lid jen v přitomnosti mé, více přinucen se mnou spíval, v nepřítomnosti ale mé, do oblibených svých staroslovenských zaběhauval; a proto aj od předsevzetí mého odstoupiti jsem musel."

Takto cítil, takto byl přesvědčen p. Radlinský, dokuď kaplăňoval v Šravnici, dokuď se slovenským obcoval lidem. A přesvědčení jeho bylo pravé. Lid, ve zvycích a obyčejech svých jest neustupný jak diamant! Od století pracovali němci, aby zněmčili některé dosti malé krajinky slovanské, a marná byla snaha jejich. Kdože by neznal, jak hospodařili maďarové, v posledním půlstoletí na milém našem slovensku, a lid zadržel ráz, zadržel zvuky své staroötcovské! Jen p. Radlinský mílně myslí, že v 8—9 rocích přeporodily se Tatry, a už více řeči své spisovní nerozumějí. Ujištuji tě Bratře drahý! že lid můj, že i lid okolotý, s nímž se, co farář, při rozličných případnostech scházívám, až podnešek tak spívá, tak se mo-

dlí, jak to hoře výše popisuješ, a že jsem neupadl s lidem svým do nějakého rozkolnictva v církvi, zato mi ručí, že jsem před roky, že jsem i nedávno, tak se modliti slyšel i nejdůstojnějšího arcipastýře svého.

Rozuměl-li lid náš Československčině do časův Bernolákových, kdežto na nižším stupni vzdělanosti stál, proč by něměl rozuměti dnes, kdeto se dítě i v dětinských školách učí ze slabykáře a čitanky československé? Přiznite se, když jest v Chrámě božím shromážděn, a sotvy na třicet českých, naleznete jednu slovenskú, v rukou jeho modlitební knihu. Námitku tuto vyvracují i Slovenské Noviný, které každý s radosti čítá a dobře rozumí, pište i Vy tak, neuživejte místných českých na Slovensku neznamých slov, a dobře se Vám porozumí.

Bez uražení koho kolivěk budiž povědíno: toto Vaše trhání více stoletého svazku literárného, páchne marnou slávou stavěti se na čelo nového písemnictví, nové literatury. Proč bychom nemohli uznati auktoritu českú? nemíním jen tak na slepo, ale spůsobem, jak to výtečný kněz Štulc, (v Blahov. ročn. 3. díl. 2. Sv. I. Str. 52) byl vyslovil: „nepodávali se nám možnost vzdělávati se tak, abychom si na vzájem mohli dobře rozuměti? Čech vzdělávaje se v přirozeném jazyku, vybředne z kaluže germanismův, na kteréž naříkají bratři Slováci. Slovák uče se již ve školách ve knize československé, záhy a snadno navykne formám společné řeči spisovné, a tudiž lehounce naučí se v společné této mluvě pronášeti myšlenky a obohacovati květnice a sady společné literatury naší. Slovák v řeči méně porušený cizotou, pomůže, aby slovanštějšího rázu nabyla řeč naše společná. Z bohatých bání slovenského nářečí vynášeje krásná a

významná slova, přispěje tudy, že se rozmáhati budou poklady společného jazyka.“

Cože jest v spojení takovémto statečného Slováka nedůstojného, aneb snižujícího? Kdyby se jiné na rozličná nářečí a podřečí podělené národy ve svých stránkách, tak tvrdošijně byly vždy literárné jednotě v příč stavěly; kdyby každá neustupně jen při svém byla chtěla zůstávati: dozajista bychom je neviděli na takové výsosti, jakovou zaslouženě obdivujeme. Neli pud po štěstí a blahu národa, aspoň tak krásné, mocně účinkující příklady měly by nám oči otevřiti, abychom už jednou poznali, co slouží k dobru, a rozkvětu našemu národnímu.

Ale povězme si jen pravdu, co bychom s tím hned i přebili hlavu! Vy jste opustili Izraël jednoty spisovní a utekli se do Egypta, ne by jste zachránili národný život, který nebyl v nebezpečenství, ale aby jste osobnostem některým na vzdor činili; jiným pak se zalíbili, zavděčili; slovem, hledali jste ne národ, ale sebe pozdvihnouti. — Mohli jste se nicméně makavě už přesvědčiti, že ti nepříznivci literarné jednoty, nepřáli nikdy, nepřejí, aniž kdy přáti budou nám Slovákům, a mělo by Vám aspoň ve snech zavzníti: Vstaňme, navraťme se, neboť už pomřeli, aspoň mravně pro nás, jenž hledali bezživotí, bratrského literarného svazku. Jestli by mě i Slováci, že československy píši nerozuměli, my si, tušim, rozumíme.

Jak si jeden a ten jistý člověk, v méně než sedmi rocích, veřejně v časopisech, kdežto „litera scripta manet“ v jedné, a té samé věci, tak hrozně odporovati, tolikkráte plášť po větru měniti může, nebylo by mi k pochopení bývalo: kdyby mi sám p. Dr. Radlinský nebyl klíč k tajemství tomuto do rukou podal. Stalo se to v čís. 4. Prj. kdežto praví: „Za češtinu, aby sme pre ňu Slovákov získať mohli,

sme v r. 1850 a 1851 agitovat a všelky literárné fortjele a trafiky (po slovensku: klamy a podvody) upotrebovať museli.“ Krásné toto vyznání, nám vůdce tohoto národa slovenského, v plném světle před oči staví. On tedy, obecenstvo své za nosem vodil, jako nyní opět voditi začíná. A v tom to leží Pane Bratře! ne ale v řeči československé vlastní příčina, že jste, jak to sám uznáváte: „Bratrov Slovakov od seba odcuzili, seba docela depopularisovali a pred obecenstvom blamirovali“ (tamtéž) a osobou Vaší, co já ze zkušenosti dokládám, tak daleko přivedl, že se Vám i ti, jichžto za své pokládáte, za chrbtem jen smějí. Proč že p. Lichard bývalý váš collega, jenž posud na Vámi nastoupené kráčí cestě, podobný nezakusil osud? to se prý „len jeho popularnosti a súcosti pripesovať musí“ praví dopisovatel Váš, a já dodávám, i jeho mužské stálosti. Závěrka a následek slov těchto, sama ze sebe vyplývá.

Kdože již nevidí podobný fortjel a trafiku, kdože nenalezá podobnú agitaciu v slavném tom vašem výroku: „Keď čeština žádúce pokroky vo vynaučovani mládeže a vzdělávání ludu len hamuje a nikomu nechutná, k žjadosti celého národu (ukažte že mi to splnomocenství celého národa, na kterém slovenském sněmě, v kterém shromáždění národa jste ho obdržel?) strany slovenčiny, milostivá vláda nařídí atd. —

Netajím já, že se češtinou pokrok nedělá tam, kde ji mládeži i rodičům, i tak, oproti slovanštině vůbec předpojatým, Vaše fortjele, trafiky a agitace zhnusily; kde učitel a správce školy, buďto z nenávisti k řeči československé, aneb, žeby to trochu práce

stálo, spůsobu vynaučování nerozumí, rozuměti nechce. Vůbec však na Slovensku vynešení toto Vaše platnosti nemá. Přijďte jen, abych toliko o tom mluvil, co mi dobře známo jest, na cís. kr. gymnasium B. Bystrické, proti kterému, ač ho i neznáte, s maďarskými časopisy, co do vyučovací řeči, ruky si podáváte, a přesvědčíte se, že jest pokrok i při češtině možný. Přijďte do Hronce, kde se 248, do Svatého Kříže, kde se 104 slovenské dítky češtinou vyučují, zaleťtež do Liptovského Hrádku; do nejnovější hlavní klášterské školy v Turci atd. atd. navštívte konečně i mou ubohú školu a zaplesá Vám srdce radostí nad tím, co dobrá vůle a láska k bídnému našemu národu i při češtině vyvésti může. My aspoň v Biskupství B. Bystřickém hamuvání a nechuť k nynějšímu vynaučování, jen z Vašeho Prj. Šk. a Lit. známe, jinač bychom se o tom ani nebyli dověděli.

Jest tomu, jak znáte již dosti mnoho let, co Bernolák podřečí trnavské na hodnost literatury povýšiti chtěl, a v řeči této, i se stoupenci svými psal. A ptám se směle: byl-li národ slovenský pozdvihnut z nízkosti, v nížto se nacházel ohledem na učenost a vědu? Stal-li se lepším, dokonalejším múdřejším? poklady v bernoláčině složené byly by se poklady národnými staly, i kdyby byly v řeči československé, že života a potřeb Slovákův čerpany bývaly. Když r. 1850 p. Dr. O. Radlinský vydal výborné své „nábožné výlevy“ v řeči československé, modlil-li se nábožný náš Slovák z knihy této chladněji; vzíval-li Boha svého s menší vroucností, než se to stává při druhém té samé knihy opraveném vydání snad proto, že zde místo, starodávným zvykem u pospolitého Slováka, vždy jen o synu Božím užívaného, nejsvětějšího „beránka“ nalezá se „baranka“, kterým výrazem si jen obecný ovčí představuje plod? aneb že

v ní „laskavý Ježíšu spasitelu môj“, co on i tak v navyklosti své na koncovky, v modlitebných knihách vždy užívané, vyslovuje „laskavý Ježiši Spasiteli můj“ spatřuje? co se Slovenčinou dosáhlo, to samé by se i Československinou bylo docílilo. Vylučte ze škol řeč československú, a dostanete za ni maďarskú co se při nesvornosti naší velmi lehko stane.

Josef Císař, chtěje povýšiti řeč německú na hodnost řeči diplomatické v celém mocnařství svém, předložil vysokému náměstnictví Uherskému, aby napozatím, místo latiny zaujímala maďarčina. Když ale toto odpovědělo, že řeč maďarská tak ještě vzdělaná není; následoval pořádek, aby všeliké veřejné záležitosti v řeči německé vedeny byly. — Podobné nás ovšem zastihnouti nemůže; neb tomu není tak dávno co jsme v Prj. Sk. a Lit. čítali: „Sloλensky spisovateli zaplavili slovensko knihami slovenskými.“ Krásná řeč, chvalitebná věc! škoda jen, že při potopě této ani jen ústa ovlažiti nemůžeme.

Přizříme, že se dokonalejí; jaká jest nicméně ta slovenská literatura, a zdaliž ona v samostatnosti své dostačí vzdělati národ náš. —

Kolik že máme z každého odvětví umění, v časech těchto k vzdělanosti požadovaného, literárných plodův? Několik almanahův, tolik asi básní, několik povídek a více nic. Kolik že máme jsúcích pro školu knih? Rozličné staré slabikáře, normálni katechismus, kterému dosti mnoho schází, aby jméno ne dokonalého, ale jen dobrého zaslúžil, biblické příběhy, které každý zná, velmi nedokonalú počtovědu, z maďarčiny přeloženú pedagogii, a již jsme u konce. Hvězdářství, země- a přírodopis se silozpytem nám síce vynahradí „Prostonárodňa biblioteka!!!“ Kde ale vezmeme mathematiky, historiky? Kde hospodářské, řemeslnické, mechanické, technické, právnické spisy,

a jiné, které národ k vývinu svému v našem století potřebuje, to věru neznám udati. Nyní se už ptám: jaký to bude učenec, jaký vzdělanec, co se na prsích této slovenské literatury odkoji?! nenapadá-li vám zde onen nápis Kollarův:

Kam se našim děla ach! básnířům Muzy klasičnost?
Ještě stébla není, už chcete míti klasy!

Kdybychom byli bohati ve všem, a necítili žádného nedostatku v literatuře, byla by předce rozumná povolnosť, jednotě k vůli, ze stránky naší, věcí překrásnou; nyní pak, kdežto ničeho nemáme a v pokoře vyznati musíme, že nám, v porovnání k jiným literaturám i v literarném spojeni s Čechy mnoho scházeti bude, kdežto předc slovesnost česká, nepoměrně bohatší jest od naší, tak, že ani po sta- a staletech nebudeme, kde jsou Oni dnes, kteří mají přeužitečné spolky k vydávání dobrých, potřebných a prospěšných knih; kteří nás z dědictví svého nevytváraji; kterých řeč jest i naší řečí — nyní pravím, kdežto i nejvyšší vláda na nás obracela svůj milostivý zřetel, po setření prvorozenstva v národech, rovné nás činíc jiným Rakouska národům; kdežto nás vtělením v jednotu mocnářstva do užšího byla svedla s bratřími v Čechách a na Moravě svazku, kdežto nám popřála národných slovenských škol, do nichžto se učitelstvo na československých připravovalo præparandiách, aby prostředkem řeči této, pravou křesťanskou v lidu našem rozšiřovalo osvětu; kdežto nám vydávala československé knihy, z kterých se učicí mládež od útlého navykala věku řeči spisovní, tak mnohé a krásné poklady v sobě chovající — nyní oproti řeči této agitovat, znamená v očích aspoň mých, jenžto jistotně národ ne méně miluji, než vy nepřátelé jednoty spisovní, tolik, jako škoditi sobě samému. Jest to hřích oproti své krvi, oproti svému lidu, který těžko budete zodpo-

vídati před přísným potomstva súdem. Nesvornosť zabila Slovany, nesvornosť kope i nám Slovákům převčasný hrob. Mělibychom lépe pamatovati na vážná a múdrá slova Kollárova:

Slávové! vy ducha nesvorného
Živi v rozbrojích a hryzotě
Jděte všickni spolu jednotě
Od uhlí se učit řeřavého;
Ve hromadě svazku společného
Dokuď to jest, hoří v teplotě,
Hasne každý uhel v samotě
Odervaný ode druha svého
Učiňte tu radost milé matce
Žíte svorně, jako jedno stádce!
Znělka 261.

Ale ne, Vy nesjednocujete, Vy trháte, Vy neshromažďujete než rozptylujete, rozsívajíce nesvornosť v národě. Ku kterému cíli rozšiřujete správy křivé, aby jste je v obecenstvě vašem zakořenili, upevnili. Jak že si jináče mohu vysvětliti, neslavjanské to, co nám Prj. Sk. a Lit. přinesl: „Mnohý zo slovákou stávaju sa radšej udámi Maďarského spolku, nežli matice českej, alebo dedictva Svatojanského, lebo Cyrillo Methodějského.“ Avšak, abych ani nepřipomenul, že to sotvy bude ryzí zrno Slovenska; anť drazí rodáci naši také do jmenovaných vstupují spolkův, jako: v Nitře přičiněním důst. p. Spirituala Tótha, do dědictví sv. Janského výše třicet; v B. Bystřici, účinkováním vys. učen. pana bohosloví pro fessora Chrásteka, do téhož dědictví dvacet; a snahou p. gymnasialného katechety Jiřího Sloty, do dědictví Cyrilského podobně dvacet údův v běhu

tří nejposlednějších let zapísáno a získáno jest. O tomto by jste Vy také věděti mohli, ale nevíte, nebo nechcete věděti. Není-li toto nová agitacia, fortjel a trafika?

Ale dejme tomu, že jest skutečná pravda, co jste tam výše pověděl. Já v tom nalezám jen přirozený následek toho, že: Spisovatelé Slovenští, řeč českou, za tak Slovákovi vzdálenou, za tak neznámou, nesrozumitelnou představují, že knihy, jako „věrna Rosa" z českého na slovensky překládají jazyk; že spisy dávno už v češtině, vkusně a dobře, a to víckrate po sobě vydané, jako: „spisy Šmidové pro mládež," v slovenčině vystrajeti započínají. Nač žeby při takovémto počínání, vstupoval do spolku některého českého, ten, jenž věc sám proskoumati není schopen, a jen svým auktoritám slovenským věřiti musí, když mu tyto, řeč českou, jako francouzskou, neb anglickou, z které se překládati musí, představují? Nevedete-li ho sami k tomu mínění, že: jemu řeč maďarská bližší jest? Neupevňujete — nepotvrzujete-li ho v utěšeném! tomto mínění, když na dopisy „Pesti Naplóva" lež z rovna upjeram, aby ruznojazyčni vlastenci (slováci) väťši užitok vzali v obecnej vlasti našej z cudzej řeči českej jako z maďarčiny" ve vysvětlováni článku toho (pod 4) sami vyznávate: Co sa češtiny tyče v tom my sami s p. dopisovatelom rovnako cítíme." Není tedy divu, že týž poměr, který bratří Češi (v č. 12 Slo. Nov.) a Moravané v D. VI. Posla z Prahy, v potahu němčiny k řeči mateřinské objasňují, Prj. Šk. a Lit. co důvod za slovenčinu oproti češtině uvádí.

Pane Redaktore! Vy nám nadávate do fanatikou, že jsme se opovážili Vám pověděti, že jste jednotu literární potrhal! — dobře, aspoň jsme pověděli pravdu.

Není-li to ten největší fanatismus, když Vy (v čís. ode 29. Sept. 1860) na nadějná slova Vašeho dopisovatele, že se Slovensko snadněj v slovenčině než češtině sjednotí, absolútně a auktoritativně to: „Už je sjednoteno" vyslovujete? — Snad sjednocení tohoto důvod nacházíte, že roku tohoto v Pešti Evanjelické noviny, v československčině vycházeti započaly, *) že v Banské Bystřici p. Slota pravě dnes, druhé číslo, svého československého národního učitele do slovenska vypravil, že Slovenské noviny dosud vždy jen v československčině vycházejí? Už je věru Slovensko to naše krásně sjednoceno! ejhle utěšená jednota p. Dr. O. Radlinského! ejhle jak daleko fanatismus, člověka zaslepiti může!

Avšak co div? On vyhlásil nás Slováky, jak jsme to viděli, za hloupé; na účty této naší hlouposti a lehkověrnosti, mysle: „jurabunt in verba magistri" provází i dále své „agitace, fortjele a trafiky" jak mu napadne beze všeho múdrého rozsúzení, nepamětliv na známé to:

---

*) Proti kterým se v katolickém Vašem časopisu, která jest evanjelíkům „lingua sacra" rozhoduje, a Vy pane redaktore na vzdor Lutherovi, který (nepamatám kde jsem to byl někdy četl, tušim v jeho „Tisch-Reden" v tomto asi smyslu) se vyslovilo dej si odejmúti řeč a utratils evanjelium, kdežto dosuď žádná ptotestantská slovenská bible známá není — jako nějaký protestantický autonomista dekretujete: „Bratja evanjelíci na základe svojej autonomie vo školách a cirkvi, možú si reč učebnu zvoliť kterou chcu" coby oni bez Vašeho rozhodnutí věru ani nebyli věděli. (!)

Chcešli dojít v umění věnce, plitkosti nenáviď,
Měř, svým výšku i hloub, délku i šířku duchem.

Konečně ještě podotknouti musím, že důvod ten, který za příkladem Vaším Pane Redaktore! již i někteří z dopisovatelův Prj. Šk a Lit upotřebili, kdežto nás s národy jinými porovnáváte, podobně velikou plitkost prozrazuje. Pravíte totižto: „K e ď m i p r e s l o v e n s k é o b e c e n s t v o s l o v e n s k ý p í š e m e j a k o Č e š i č e s k y, H o r v a t i h o r v a t s k ý, P o l j a c i p o l s k y, N ě m c i n ě m e c k y, T a l i a n y t a l i a n s k y, R u s i n y r u s i n s k ý, S r b o v j a s r b s k y atd. n e m á m e - l i k t o m u p r á v a?“ Toto jsou jen jalová slova, je to střelba jen prachem bez olova, a právě důvod proti Vám samým.

Či se, prosím za slovo, Bavor, Prus, Rakušan, Tirol, Šváb zanedbal v pokroku a vzdělanosti, že nepíše Bavorsky, Prusky atd., ale že přijal a sjednotil se v řeči malému Sasku jen domácí? — či Lombardčan, Říman, Neapolitánčan, přestal býti Talianem že se spustil podřečí svého, a přijal za spisovní, řeč v malé Toskaně panující? — Či neznáte že Poljak, jak každý větší národ má také své podřečí. Nežádám jiného jako: abychom junácký, za svatá práva národu tak vznešeně zapalený národ chorvatský následovali. Když nás na bratrský kmen tento odkazujete, měli by jste znáti, že podle Karadžiće řeč srbská, aneb obecným zeměpisným jménem řeč illyrská, troje hlavnější podřečí, kam také chorvatské patří v sobě zahrnuje, a že myšlenka o spojení illyrských jihoslovanských Srbův, v ohledu dobropisemním a literárním, v Chorvatsku největší podpory nalezla ba tam i vznikla. Chorvatům patří chrabrý Dr. Ljudevit Gaj, za kterého příkladem od r. 1826 čelnější chorvatští spisovatelé, nářeči illyrské za spisovní jazyk přijali, od které doby v podřečí chorvatském, pořídku, i to jen lidu obec-

nému věnované spisy vycházejí, a který sjednocení toto za æru (časopočet) novin svých byl vystavil; aneb snad něco jiného znamená, když čítame: Danica Ilírska (treto, peto atd.) lètni tečaj slozi Ilírskoj? — Chorvatům přináleží jasná hvězda v literatuře p. Hrabě Janko Draškovicí, který svým krásným, vlastenectví plným „Aufruf an die hochherzigen Töchter Iliriens“ vážné záležitosti této národní, u Chorvatských paní cestu klestil, a jí poroučel. Ale jako při každém kroku, tak i zde musíte se v čelo bíti (prati), neb Vám nejde o pravdu, jde Vám toliko o soběcké Vaše chútky. Všeci tito, kdežto mezi nimi, o mnoho většího bylo rozdílu, než mezi nářečím naším a českým, sjednotili se, utvořili jednu spisovní řeč, a vyvinují se, a rostou mezi národy světa, a nebylo mezi nimi tak zarputilých bojův, jakové Slováci začínají. Slúžili Vám to p. Redaktoře! ke cti, když nespokojen s tím, že jste vážné zneuctil osoby, žluč a pomstu svú, na poctivá vyléváte slova? Když z řeči bratrské, která jest i naším dědictvím i které jste i sám užíval, která celou naši starožitnost, celý náš domácí i společenský života spůsob, slovem celé naše dějstvo v sobě chová, na tak opravdu může nedústojný chlapčenecký spůsob jak to v č. 24 Prj šk. a lit. nalezáme, kdežto dvakráte s nějakým pathosem „nařříkati“ uvádíte, jakýsi posměch dělati chcete? — Toto zajistě žůstane na věky hanebným pomníkem náruživosti vaší, byťby jste i víckrate po sobě v č. 39 Prj. šk. neomylně jen, aby jste míru protimluv svých doplnil „my neodhovarame od češtiny, a to ani sukromne ani verejne ano porúčame Slovakom vedla slovenčeny i znämost najpribuznejšieho k tej narečja českého“ psal. Za takovéto odporučení se Vám pěkně krásně řeč česká poděkovati musí.

Bratři Slováci! Křivo by slovo toto mé posuzoval ten, jenž by myslel, že já Cyrilla a Methoda s Prjatelem školy a literatury zneväžiti, jeho cenu, jeho o národ slovenský zásluhy upírati chci. Odstup odemne! Já upřímně vyznávám, že: kdyby se časopis tento v rukou Vel. p. Palárika neb Viktorína nacházel, kteříby k múdrému uvážení o rozsúzení všeho, co se v něm píše, více času měli, a více si práce vzali; kteříby krásným šlechetným, a vzdělaným svým spisovatelským příkladem pp. dopisovatele své předcházeli, a tak zdvořilejší písemnictva spůsob na Slovensku rozšiřovali, byl by časopis tento výborný a znamenitý; neb se v něm, netoliko střetáme s mnohými novými, nadějnými Slovenska silami než také s krásnými myšlénkami a mnohými užitečnými věcmi pro obor školstva.

Byl už čas a to svrchovaný, aby i stránka československá na Slovensku své míněni vyslovila, a nezasloužené jí činěné nápady odrazila, jináče by se mlčení její za netečnost, za udobřování a souhlasení se vším, co se mluví a děje, vysvětlovati mohlo.

Stránka tato československá srdečně se těší z každého pokroku, radostně vítá každý literární plod, jenž sáhá do života Slovákův. Ona proto, že spisovatelé slovenští píši v Slovenčině, nejde se odnárodniti, nezutěká do spolkův Maďarských, jako ti: „Mnohy zo Slovákov“ ona hotová jest podporovati všeliké podujatí k pozdvižení a slávě národní čelící, a to nejen, jak takměř vůbec u nás bývá „vita et sanguine, tantum pecunia non“ než také prostředky hmotnými, při čemž jedině litovani jest, že jí dobrótivé nebe tak skoupo naděliti ráčilo, neb ona to pokládá za povinnost každého pravého vlastence.

Strana tato ctí, a váží si přesvědčení každého, a proto své žádnému nevtírá, žádá však také, aby i

přesvědčení jejímu příslušnou vážností a uznáním spláceno bylo.

Netupte, nehaňte, nezatracujte každého, který netancuje jak p. redaktor Cyr. Meth. s Prj. šk a lit. lude. Nechejte oboje dozráti až do žatvy. Každá věc musí se cestou svou vlastní vyvinouti. Neshnusujte národu našemu řeč, bez které nám obstáti nelze. Neagitujte oproti spůsobu, jímž se mládež naše vzdělává. Za málo let dochoval nám on více prospěšných, kde ho nenávist nehamovala, než předešlé půl a celé století, ale znáte, strůmek se musí upevniti, vyrůsti, až donáši ovoce — možná že přijde čas, o kéžby nepřišel! možná že již ve věřejích domu našeho jest, kdebychom s radostí přijali, co nyní odvrhujete. Nyní jest nám, jako nám nebylo! proto:

Pracuj každý s chutí usilovnou
Na národu roli dědičné
Cesty mohou býti rozličné
Jenom vůli všechni mějme rovnou.

Šlechta slovenská.

Radost nevšední pojímá člověka, když čte o šlechté buď anglické, buď maďarské buď o jiné, jako totiž tato šlechta, na vývině národu svého vlastního pracuje.

Anglická stojí při vesle vlády, ona zpravuje všecky záležitosti národu, ona působí jak vnitrně tak i zevnitř na blahobytu národním, ona stojí v čele velikých značných podujatí, ona jestiť rusnem života literárného, neboť podporuje všemožnými silami písemnost, poněvadž při svém bohatství všelijaké přírodní, starotinářké a jiné sbírky uspořaduje.

Maďarská šlechta jde jako o závod, aby svůj národ pomstila, aby jej před zahynutím obránila. Dává tisíce a tisíce zlatých buď na akademii, buď na Museum, buď na národní divadlo; ona tvoří všelijaké spolky jako k. p. ubezpečovací, hospodářské, zahradnické atd., ona vydržuje časopisectví, ona podporuje nebyčejnými obětmi písemnost, ona stojí na čele všelikých národních pohybův.

Polská šlechta nekedy též asi takto konala, než minula se cíle svého, ona sama sebe vzdělávajíc, na lid konečně zapoměla. Lid zůstal nevzdělaný, napřed nepošinutý, třebas ona na vysokém stupni vzdělanosti stála. — Ne tak činí šlechta maďarská. Hlavní její náměra jes it aby zanedbalý lenivý lid svůj pozdvihla, vzdělala, aby vlila do něj života duševního, aby totiž, jestli by se nepředvídané okolnosti přihrnuly, sám sebe, mocí své vzdělanosti udržel. Odtud to bezpříkladné starání se o národní maďarské školy, odtud úsilné pečování o spisy pro lid, odtud pompa života maďarského s jeho skvělými stranami, aby totiž jinonárodovcův, hlavy výtečné, do svého kola přivedli.

A jejích konání má úspěch, ač právě k němu slovenská šlechta významně přispívá. Šlechta tato jsouc dávno odnávodněná, pečuje více o udržení a květ Maďarska, nežli Maďarsko samé. Nemá Slovák od rodilých Maďarův tolik přenasledování, jako od svých odnárodněncův. Tyto odnárodněnci potisli maďarský živel na tolik vopřed, na kolik teď již proti nám hrozebně stojí. Jestit to práce tak, jako u bratrů Srbů, že „nemáš Turka bez poturčence; nemáš u nás Maďara bez pomaďarčence.“ Tito lidé se vztekají, když se Slovák jen ku svému hlásí, když práva Bohem dané a císařem zaručené i lidkostí přisudené si hájí; ano vztekají se naproti verným Slovákům, usi-

lujíce se, neumělý, zavedený, nerozsúdny lid na svou stranu přivesti. A prostředkův ku řemeslu tomuto mají na dosti. — Minulé desítiletí jím podává látky až přiliš mnoho k praktikám těmto. Všecko si dovolí, ničeho se neštítí. Naproti ale tomu, Slovák nic nemá dovoleno a sice ve své vlastní otčině! — Nacházejí se mezi šlechtou slovenskou pekelní mužové mluvící: „vždyť se jen pro nás vzdělávejte, řeč vaši pěstujte, spolky zakládejte, vyšší školy, akademie, museum, divadla tvořte, — ano, čiňte, abyste to mohli proukázati co my. — O mephistofelecké duše! že z ubohého národu, který i Vaší vinnou padl, smích si strojíte. — Avšak když Vy nechcete pomáhat nám, pomůže Bůh; i Vaše smíchy jen do času. — Ano mluví, aby se Slovák vzdělával, než nejen že oni k tomu jednou stotinou zlatého nepřispějí, nýbrž každý krok, každé podejatí upodezřívají, záseky mu kladou a věrným Slovákům, kteří se nestidí za jmeno slovenské a kolik tolik pro národ svůj opuštěný pracují, do Panslávův, do zradcův vlasti nadávají. Vidí oni dobře, že s Panslavismem dosud nic, avšak aspoň zbroj mají, kterou u Slovákův, naproti Slovákům bojují. Pod pláštěm stonásobným — zdávna ujařmeného Slováka ujařmují. A to všecko na jisté tempo. Ve všech stolicích (komitat) Uherska ty jisté řeči roztrušují, ten jistý manévr užívají. Z čeho se dá suditi, že hlavní ohniště rozposílá své papršleky po celé Uherské zemi a tak následovně i do starých, avšak věčně živých slovenských Tater.

Dalo by se asnad súdit z posledních bojů od 1. Sept. 1859 v cirkvi ev. H. A. V. a H. V. trvajících, že šlechty slovensku čistý zápal víry ev. oduševňuje a jí v bojich sily dodává. Mýlil by se ale každý, kdo by to uvěřil. Ne víra, ne cirkevnosť, — než národnosť a politka hraje svou úlohu v osu-

dné této době. Či lidé ti, kteří sobě z víry tolik dělají, jako z lonského sněhu, kteří zřídka anebo nikdy do chrámu nechodí a když během víc lét půjdou, jiné prozírají, neberúce účasť na svatém úkoně, kteří si z kněží a z učitelů posměch strojejí, jedině lěchna oko ctí, jenžto s nimi jednou kolejí kráčejí, kteří si z mravného, křesťanského života nic nedělají, ba, kteří se svými ohavnostmi chvastají, — či těmto jde v oněch bojích o náboženství, o církev a víru? O všecko jiné, jen o to — ne. Jsou oni hrdinové na jazyk a na křiky, ne však na vrecko. Jmenují se patrony, ale nejsou patrony hmotnými, jedině jazykovými t. j. chtějí rozkazovat ubohému lidu a — neplatit. Že se tu i tam výminky nahodí, že ten nebo onen něco na církev platí, — to se o celosti šlechty pověditi nemůže.

Nemůže ona zapomenouti na staré své časy, v nichž ona byla všecko a lid ničím, jen v platění a práci velkým. Chtěla by šlechta naše své panství i na déle udržet, avšak nejde to a nepůjde. Kdyby držala upřimně s cirkví a národem, kdyby se osvědčila, že jestit synem cirkve a národu, kdyby na zvelebení těchto dvou na Slovensku pracovala, jistě by panství své, svou nadváhu i přednost obdržela, skvěla by se nad jiné i byla by vážená, ctěná od lidu. Než maďarské smýšlení jí ve všem překáží. Mluví sice páni tito: vždyť jsme i my Slováci tak, jako i Vy, ale jsme původu maďarského. Ne tak, osvědčujem Vám, nejste Vy původu Arpádova, nýbrž Svatoplukova, jste však odnárodněni. My takových Slováků nemůžeme ani ctíti ani vážiti, tím méně milovati, kteří jen povrchně povědí: My jsme Slováci; po ovocích vašich poznáváme vás. Konejte, ukažte skutkem, že jste Slováci. Podporujte slovenskú písemnosť, pomáhejte nám ku vyšším školám, pomá-

hejte ku všelijakým spolkům, které národ neomýlně musí mít, potom budete Slováci. Na púhé slova nedáme nic. Nemyslete však, že vás neumíme proskoumat. O vidíme vás jako by jste nám na dlani byli, vidíme vaše snažení, vaši náměru nám zkázonosnou. Dá se vám lid náš do času zvodit, ale na dlouho to trvati nemůže a nebude.

Kdy jste vy dobře smýšleli s národem Slovanským? *) Či odbíráte slovenské časopisy aneb zďáli po rúznu vycházející slovenské knihy kupujete? Ne. Či dítky vaše dáváte v slovenčině cvičit? Ba velmi je cvičíte, když ani jen to nedovolujte, aby dítky vaše, mezi čírými Slováky, po slovensky znaly. Jsou mezi vámi fanatíci, jenž zabránili slovenského jazyka služebnicem, aby s panskými dítkami po slovensky nebalemily, aby se totiž panské dítky, otrocké Slovančině nepriučily. Avšak takovýchto přemrštěnců více jest. Není slovenského zemana těď, kterýby buď český, buď slovenský pravopis psal, co se vysvětluje z oné pamětihodné nenávisti jejich naproti slovančině naší. Když píší po slovenský, přinuceni jsou třetinu slov latinských, anebo maďarských užívát a o pravopisu, přirozená věc, opětně ani slychu ani chýru. V nejnovějších časích začali písat a píší maďarskými písmenami slovenské listy k. p. kegy prígyes k nám, donyesz mi sztusku t. j. keď prídiš k nám, dones mi stužku. — Hanbí se páni tito, že mezi Slováky bydlí a proto by rádi Slovensko pomaďařiťi, proto jsou nejjízlivější nepřátelé slovenského života. A tito se chtějí se Slovákem sbratřit,

---

*) Připomenout dlužno časy po reformacii v nichž někteří slovensští zemaní nábožné česko-slovanské knihy pisali. Avšak co to proti terejší zlobě?

tito chtěji, aby se Slováci k nim připojili! — Tedy si mají Slováci pro svú smrt k Vám jíti? Či asnad vás a vaše cíle dostatečně neznají? Či předešlost Slováka dostatečně nepoučuje? — Ó nedosáhnete toho!

V čase vašeho bratření se a vykřikování, že uherské Slovensko s maďarským národem se smířilo, sjednotilo, — v čase tomto, mluvím, zarite proti nám běsně, — co je opětně makavý důvod za spojení se s Vámi! — Předstírejte vy, že se od nynějška každá i ciganska národnosť rešpektuje, předstírejte to millionkráte, nevěříme vám, neboť jste víru u nás stratili. Víme my, co nás čeká pod vaším panstvím. Známáť nám uherská sloboda! Co nám z papíru, když skutek váš, vaše konání jináčej mluví? Chcete nás do osídla? Hleďte aby jste vy do něho nepadli. — Podaří se vám sice některých na váš lep přivábit, jako už nejeden sadnul, — avšak většinu nedostanete nikdy, aspoň dotud ne, dokud jedine „dvacetníky“ budete předstírat. Potřebny jsou sice i dvacetníky zvučíce, nic méně potřebnější život, duševní, národní. Za tento bojujem, žijeme a kdyby na to přišlo i mříti známe. Proč vy za ctnost považujete, když se kdo z Maďarů za maďarský národ vystaví, zaň koná, myslí, činí, i proč to u nás za hřích považujete? Zdaž my nejsme lidé? Zdaž my nemáme právo k životu? Ba právo i tak naše právo v Uhersku jest jako i Maďarů, kteri nás nikdy nepozdravili sice, ale s kterým jsme se dosud jen v zlém dělili, v dobrém ne. Už jsme i my z „gätí“ chlapčenských vyrostli, i nám se již zrak ducha otevřel, a proto Vaše úklady vidíme a nic nás nemýlí, že mnoho Slováků, dobré hlavy, do táboru vašeho přeběhlo. To se ode dávna robilo a možno, že se to ještě za čas díti bude; ale nemyslete, když vám štěstí přeje, že to vždy tak bude. Pan Boh dlho borguje, ale nedaruje.

Šlechta slovenská Slovákům za zlé pokládá, že s cisarom svým věrně drží. Ale pro Boha! či možno s vámi držať, kteří každé cisařské slovo, k osamostatnění, aneb aspoň ku pozdvížení slovenské národnosti čelicí zapovrhujete, nohama šlapáte? — Že šlechty slovenské byli to, kteří se uřekli advokáti, že slovenský appelovat nebudou jinače, jen tak, když Slovák na „intrádu" dá 15 zl., za německú 10 zl., a za maďarskú 5 zl. — Vy jste to, kterým každý odnárodněnec milý jest, kteři Slováků církvi a národu upodezřívate, za nebezpečných vyhlašujete, kteří nedáte zvelebení řeči naší v školách, kteří na Slovensku po gymnasiich maďarčinu mocnou silou vtiskáte a vtisli jste, kteří ani jen lehce vydýchnout nechcete dát Slovákovi. S vámi tedy držet? Jako? Povězte to dle obyčeje vašeho, sami.

A asnad jste zmudřeli s nověudělenou ústavou? Uvidíme. Avšak Slovák opravdivý si od vás ničemu neúfá, poněvadž jste jako věčitým nepřítelem. Dokud nám vy v školách všetkých, na universitě, při súdech, při úřadech zadost strany naší národnosti neučiníte, dokud nám k literárným spolkům nepomúžete, dokud skutkem nedokážete, že jsme národ tak, jako i maďarský, — dotud na našu lásku, srdečnost, upřímnost rátat nemůžete, nesmíte.

Ať vás blesk slávy Vaší, štěstí vašeho neomámí; všecko jen do času, jediné slovo boží a z něho vyplývající spravedlnost, trvá na věčnost. Zmudrejte už raz. Buďte jedno s námi, byť vám to i těžce padalo, ale buďte, poněvadž můžete, jen — chtějte!

Tatran.

Nastává doba nová Slovákům.

Ten slobody kdo hoden, slobodu zná vážiti každou;
Ten, kdo do put jimá otroky, sám je otrok.

Sloboda, to je heslo mohautného v duchu, nezlomného ve vůli, Národa Uherského. Dvacátého Oktobra zhodila smutek uherská vlast. Deset roční slzy kvilicích synů a dcer padly na uherskou zem, jako rosa májová, a tato odívá se v rúcho jarní nádhery a krásy. Čelo hrdých Magyarů se jasni, a pokáraný vlastenec stoupá si teď jako syn slobody v rúchu starých Otců po vlasťi své. Zapadlé staličné sály (sině) se otvírají, vymřelé echo stoličných zborů (congregácii) se budí, desetroční těžky sen, rozebírá politické svitáni, a probudený národ staupá si do ukolu svého. Národný zpěv a hudba, jednak posvěcuje hroby hrdinů; jednak tužby vzdáleným losu bratrům odesílá a v svatém Te Deum velikú noc slobody velebí a vítá. Toto je divadlo v končinách Uherska; to vidí oko, to slyši ucho naše!

Co Horvaty a Srby Bratři naši? Vše to již jedna rodina s Madáry našimi, vše to nese květiny a věnce ku smíření, bratří se, a ve vrúcím objetí čini pokání! Hle! co sto věků bludných hodlalo zvrtla doba! Horvaty a Srby Bratri naši zasedají si k stolu slobody a práva, hrnú se k společné svaté Matce Koruně Uherské, chystaji se jako ke hrám Olympickým, na Diety s Magyari spojenci svými, kochají se v historické slávě otcú svých v pargamenech vyryté, Szozaty a Mnogaja ljeta — jsú společné hody jejich. I budiž Bůh spojencem vašim a dej vám požehnání! — voláme plným zápalem srdce spojeným Národům! Jeli ten Diplom Cisařský i můj dar? Budeli již i mně jednuo volno? kdy, kde, a s kým se bratřit mám i já, kdy zasvětím i já slo-

body mé den a kde jsou Mojžišové moji? Zadumaný a nadšený volá ten živý, chrabrý údatný bystrý bohabojný, trpělivý, nezlomný, večně verný spojenec Madárský, dvoj tří millionový kmen Uhersko — slovenský, ten sirotek otce hledajicí mati nemající! Bratrové Horvati a Srbi, Vám se otvirají dvorany, národ ve sborech stoličných vedete rady o své budúcnosti, podávate ruky srovnosti Magyarům spojeným, Vy chcete žit mužete žit a budete žit v radě národů; kdo jsem já a kdo moji Bratú? Co sem zavinil, že sem v poručenstvi zůstal dědičem, na jehožto šiji tisicvěké jářmo národní a kletba leží? Hrdí a šlechetní národové Horvátů a Srbů! v tom okamžení velikem, když ste se ubirali na politickau obnovenau púť s Madari velikodušnými, či ste volali na spolupútnika vašeho: či ste obětovali slzu národní spravedlivosti pobratimskému kmenu Slovenskému? Kdo to zná, kdo lépe jako vy, že aj my historické práva máme? Která jsou to práva? Právo k slobodě národní, Bohem dané, kterýž není prijimač národů! Naše dospělost — a zásluhy o stát a církev; kdo neručí Kollárů, Šaffaříkú a Dobrovských? Kdo nezná ,Geniů na dietách a v Stolicech Uherských z kmene tohoto pošlých? Naše hluboké povědomí národního sebecitu a samostatnosti. Již aj Slovenský kmen krášlí hroby svojich mužů a pomníky jim staví! Čistota mravů, pobožnost, věrnost občanská, celé registry jeho politických trampot a bíd, které tak hrdě snášel; přinešené krvavé oběte před desíti lety, za národní cit a byt komu nejsau známy? Jestli pak při všem tomto nedospěl a nevyzrál k politické slávě, kdo toho příčina? Kdo se postaral o jeho, jen jedno Národní Gymnasium? ani stát ani národ; ti jimž on dal život — odeznali se jej; ti jichž vyplekal on, pozbavují chleba přátelů jeho. Bylli to div — kdyby v

tomto Heloiismu byl ze světa zmizel? On je ale tu, a čeká a modlí se za svau budúcnost — tu pak dá mu, věřime, mocný Bůh a spravedlivá vlast. A či nezaslaužíl lásky spoluvlastenců svých? Přeběhnite súdcové spravedliví, historii od Varny po Moháč — po Lipsko — po 1848 rok, po dnešní den, kde nebyl pod zástavú společné vlasti Uherske? Má, ach má aj on pergameny zlatem psané, ale krvú zalété zerzavěné, ty pak čítá už jen vševedúcí! Šlechetný velikodušní národové Uherští! Vy přistupujete k stolům národní slobody, k hodům vysoko vzácné drahé národní samostatnosti, necháteli i toho nezlomně věrného spojence vašeho, ten údatný kmen slovenský jako Cazara hleděti na otrusiny bohatých stolů vašich? Nevěříme; není možné! Ten slobody kdo hoden slobodu zná važiti každau! Zažite bohem dané slobody, a svěťte triumfy života nového; ale či to unesete, aby dva milliony otroků tento triumf sprovázelo? Nevěříme, a čily to bylo pohanění a ne sláva? Kdy bude svobodné a mocné Uhersko? když nebude míti otroků! Nuže synové slobody! zdvyhněte poháry pěnavé za Slovanský kmen, jako on dvihá za vaše oslavení! Ne, ach ne žaláře, ale školy národní mu otvořte, ne púta ale ruky mu podávejte, ten kdo doput jimá otroků — sám je otrok! ne pod šibenice, ale pod zástavy vlastenské slobody, tohoto spojence volejte, a přidano bude k životu vašemu tisíce a tisíce let! Dalli mu Diplom Cesara méně jako vám, dejte mu více Vy; a stane se: co Bůh spojil člověk nerozlučuj! Spravedlnost zvyšuje národ — množí ho a požehnává! zdáli se vám tento kmen chatrný — Bratři Maďarové? Co on před vámi a u prostřed vás, to vy ve středu a v moci živlu cizích! A nemáteliž žít? Vy chcete; i on chce žit! Buďte spravedliví. Když saudná stolice přisluhuje pravo člověku

jednomu i jako nepřisoudi právo národní dvěma milionům společná vlast? A tu již vítejte slavní Tribunové kmene Slovenského! Vy Deákové, Eötvösové — Vayové — a t. d. a t. d. Vy a Vám podobní šlechetní Maďarové, opravdiví synové slobody, otcové vlasti, beru do ruk harfu orfeovú, která mohutným tonem krotí obra, zhubnú to národni nesnášenlivost a echo její jest: národní svornosť! Vy ste tlumočníci spravedliví diplomu Cisarského! Zná vás, ctí vás, na srdce vás klade, tisicerým vzdycháním žehná vás, v chrámých kmen slovenský modli se za vás! Vám to bylo dáno zvěstovati heslo pokoje a podati ratolest olivovú Horvátům spojencům vašim. — Vy ste zažali oheň na oltáři smíření, na němž zdútnala horká predešlost, a z popele letí labut vašeho oreléjo spojení! Vaš to byl výrok, že ne s odrodilci ale s vernými národu svému Horvaty spojeni býti chcete; že i Nemaďaři mohú býti věrni synové svaté koruny Štěpanové, u nerozdilné Matky Uherské! Sláva Vám šlechetní slúpové národní slobody a svornosti! Vy věříte a víte, že kdo svým Otcem a Matkau pohrdá: cizího otce a matku milovati nemůže; kdo svůj národ hanobí a opúští: ten cizímu ke cti a věrným být nemůže. Ten vůli boži a práva se týká. Vy Deakové a Eötvöčové, uhodli ste věštbu národního spojení, v něm velikosti vlasti i vy ste zdvihli Damoklesův meč, nímž přetínáte gordický uzel nedorozumění a záhuby ve společné od nás vřelé milované vlasti Uherské! Váš výrok: že i nemaďarům národní práva dáváte, zahřívá naše srdce, a stužuje s vámi hřeby dyamantovými nás, žít a mřet s vámi za vlast Uherskau hotových! Tak ste našli, Vy Tribunové, kmene Slovenského to ohnivo, které uhersko poji; tu je ta Annexia, ne kusů mrtvé země, ale živých duchů, svorných myslí, verných srdcí Uher-

ských! Zastavte se Legie Košutové — Türové, Klapkové — různého Uherska není více; Mohútné Uhersko je Sparta v národní svornosti: Osvobozuje otroků bez meče — a okryto jest baštau národní spravedlivosti! Slyšte to Vy, Bratři naši! synové kmene slovanského; vy kteří nešetřite jeho tužby, práv a svobod, neslyšite jeho tisícvekého kvílení národního, nehojíte rány jeho, neodiváte nahého, nesytíte lačného a žižnivého, života vyššiho! Deákové a Eösvöšové, z důstojného postavení svého, popatřili na verný vlasti kmen Slovanský, a chcú mu byt otcové! Jaký tyto pochop maji o slobodě a právu národu, vidíteli? Kdo jich pohnul a naklonil k spolubratrům svým? Pravé vlastenectví! Ten slobody kdo hoden slobodu zná vážiti každau! Vy Srentivánovci Radvánskovci a t. d. a t. d., jichž věrný slovenský lid na vysoky prestol županský povyšcných, na mozolních rukách v triumfě nosil a velebil. Vy osvícení, kteří ste se sotva přimluvili k tomu nevíňátku v materinské řeči jeho, bár ste Slováci; Vy ste pominuli tu peknú žatvu Slávy své. Vy ste již dávno měli býti orodvnici pred obličejem vlasti, za ten pěkný, udatný bystrý pokojný Cisaři a vlasti, zákonům a vrchnosti oddaný kmen slovanský! Jaký pomník Vás očekaval v kmene slovanském — kdybyste byli předstupili před obličej vlasti a vyřekli to: „toto jsau ti, kteriž přišli z velikého saužení setřit slzu z oči jejich“! Tato vnuknuti boží prijali Deákové, Eötvösové, Vayové spravedliví! Za to bude kmen slovenský vlasti Uherské věčné věrný, svètoslavným těchto hrdinů pokoje a Tribúnů lidu pomnikem, a sto millionů Slovanů, osvícená Europa, člověčenstvo a Bůh Otec národů, napíše: Sláva, pokoj a budúcnost Uhersku!

Slovenský národný učitel.

Patrný nedostatek potřebné času přiměřené spůsobilosti u většiny našeho národního slovenského učitelstva z jedné, z druhé ale strany vroucná žádost, aby i slovenská škola na základě věhlasných nařizení c. k. vlády k tomu stavu povznešena byla, ve kterém by nevyhnutelně potřebnou vědeckou a nábožensko-mravní vzdělanost mezi Slováky založiti a rozploditi mohla, pohnula některých lidumilův a národovcův diécese báňsko-bystřické k tomu předsevzetí, vydávati týdenník učitelský pod názvem: „*Slovenský národný učitel,*“ kterýžby bohatostí obsahu a jednoduchostí spůsoby slovenské národní učitelstvo ku čítání a k literárnímu životu buditi, spolu však jemu paedagogicko-didaktickou a theoreticko-praktickou obilnicí státi se dostatečný byl.

Máme sice už jeden výborný učitelský list na Slovensku pod názvem „Priatel školy a literatury“ kterýby podle měnky mnohých vystačiti mohl potřebám školským národního učitelstva slovenského. My však i v ohledu tomto pravíme: „Čím víc, tím lépe,“ vědouce, že dobrého nikdy a nikde nebývá nazbyt. Ostatně silně doufáme, šlechetnou mysl pana Dr. Radlinského znajíce, že jeho „Priatel školy a literatury“ bude též přítelem „Slovenského národného učitele,“ jakož i „Slovenský národný učitel“ zase vroucně milovati a podporovati slibuje „Priatela školy a literatury“ ve všem, co ku zvelebení jeho a ku zvelebení školy sloužiti může.

„Slovenský národný učitel“ podávati bude články a rozpravy z oboru všech do školstva sáhajících věd, tedy články a rozpravy z katechetiky, z vychovávatelství, stylistiky, děje-, země- a přírodopisu, počtovědy, silozpytu a hospo-

dářství; konečně články a rozpravy o praktickém užívání čítanek školských a o srovnávací mluvnici spisovného ve školských knihách užívaného česko-slovenského jazyka se slovenským nářečím. Kromě toho uveřejňovati bude časopis náš všecka Uher vůbec a každé diécese slovenské zvlášť týkající se, od vyššich úřadův školských, vynesená nařízení a ustanovení školská, povýšení a vyznačení učitelův i jiných o školu a vyučování zasloužilých mužův v mocnářství našem, jakož i rozmanité pomyslné a zábavné věci, události, příběhy a rozprávky, ve kterých se život školský zobrazuje a jednak pro školáky něco poučlivého se nahodí. Že „Slovenský národný učitel" uprázunění a vypsání škol, čili míst učitelských, vydávání časopisův školských, vyšlé knihy pédagogické a jiné podobné záležitosti školské k žádosti jednotlivých osob neb obcí za slušný na čele časopisu vyznačený plat oznamovati bude, rozumí se.

Psáti se bude ale v časopise našem o všech nadřečených předmětech tak jednoduchým spůsobem, že se všem učitelům stane pochopitelným a dostatečným pro potřebu školskou.

Provedení tohoto našeho plánu v celku i v porobnosti tím snadnější zdá se nám býti, poněvadž nejen ty nejlepší literární na všech báňsko-bystřických i jiných vyučovacích ústavech katolických účinné síly spolupůsobení své laskavě nám přiřekly, ale i poněvadž nejdůstojnější biskupský ordinariat, jakož i c. k. vrchní a c. k. diécesalní školdozorstvo radu a pomoc svou v díle našem dobrotivě přislíbiti nám ráčili.

I přesvědčeni jsme, že časopis tento pro svůj tak vznešený a důležitý záměr u všech slovenských národovcův a přátel školy nejen obliby a přízně, ale i hojného odbytu jakož i dostatečného dopisovatelstva po všech

vlastech československých nalezne. Toto v naději očekáváme najmě od Tebe, národní slovenské učitelstvo, jemuž literární podniknutí naše určujeme a věnujeme, jemuž „Slovenský národný učitel“ všecky příruční náučno-návodní (didakticko-methodické) knihy a nepřístupné knihovny nahraditi má.

A protož před očima majíce nemajetnost učitelův našich slovenských určujeme cenu předplatní co možná nejnižší, a sice bez pošty u samé expedice, kterou kněhkupectví p. E. Krčméry-ho v Báňské Bystřici laskavě převzalo, na celý rok 2 zl. r. č., na půl roku 1 zl. r. č., s poštou na celý rok 2 zl. 40 kr. r. č., na půl roku 1 zl. 20 kr. r. č.

Cena to jistě obstojná. Poněvadž však přece mnohému národnímu učiteli našemu snad i za to skrovný peníz těžko bude, koupiti sobě časopis náš, hotovi jsme, sami za svou práci žádné odměny nežádajíce, všecko vynaložiti, aby časem svým jedni z chudobnějších našich učitelův odpolu darmo, druzí ale zcela darmo „Slovenského národného učitele“ dostávati mohli.

K tomuto mysl svou obracejíce, abysme úmysl a slib svůj čím skořej zjistiti dostatečni byli, poněvadž se to bez vydajné podpory peněžité státi nemůže, vypisujeme 150 akcií po 5 zl. r. č. k zřízení stálého základu, ktcrýmby kromě toho i vycházení „Slovenského národného učitele“ při všech poměrech na delší čas pojištěno býti mohlo.

Z té příčiny prosebného povznášíme hlasu nejen k zámožnějším bratrům Slovákům po celé říši rakouské, ale i ke všem pravým lidumilům a přátelům školstva duchovním i světským po vlastech našich, aby pamětlivi toho jsouce, že na vzdělaných učitelích vzdělanost a blaho nejen jednotlivých lidí ale i jednotlivých národův a skrze to i celého člověčenstva spočívá, k utvoření

tohoto veležádaného základu jednak odbíráním, jednak odporučením akcií našich velkodušně přispěti ráčili.

Z počátku vycházeti bude „Slovenský národný učitel" každých 14 dní v jednom osmercovém archu a sice vždy v sobotu. Na podpoře jakož i na počtu odběratelův záležeti bude, máli potomně časopis náš častěji vycházeti a kromě toho máli též theoreticko-praktický obsah jeho obrazy znázorňován a vysvětlován býti, aby tou měrou cíle svého dosáhnouti, to jest dokonalým vůdcem a rádcem slovenského národního učitelstva státi se mohl.

Na pokon jen to ještě připomenouti za dobré uznáváme, že akcie nám zaslané řádným spůsobem ihned kvitovati a do báňsko-bystřické spořitelnice ukládati budeme, hotovi jsouce, peníze tyto, jak mile nám Bůh pomůže, a časopisu našemu zmoci se dá, vděčně spláceti.

Slováci, bratří! Pro blaho národa našeho milého Vás prosíme a žádáme, neopouštějte nás, podporujte slovem i skutkem dílo naše, které — dokládáme se Pána Boha — jedině z čisté lásky k národu a člověčenstvu podnikáme.

První číslo vyjde dne 6. října.

V Báňské Bystřici, dne 1. září 1860.

J. Slota, vydavatel a redaktor.

Rovnoprávnost na Slovensku.

V Budíně, dne 15. září. S radostí čítá „Čas" i Slovák uherský a rád jej bude čítati, vida v něm nového a jak se naděje zdárného buditele a vzdělavatele lidu československého. Procituje i on více k sebevědomí, ačkoliv stav a poměry jeho nejsou blahé a potěšitelné.

Dovolteż, ať o nich trochu promluvíme. Známo jest, že počet Slováků v Uhrách jest patrný, do tří millionů obnášející. Sídla jejich rozprostírají se po stranách severozápadních Uherska; avšak i ve středu a na jihu mají oni četné a mohutné osady. Sestávají pak nejvíce z lidu obecného a chudiny, poněvadž šlechta a lidé čelnější mezi nimi žijící a mnohonásobných služeb jejich požívající, nepřiznávají se k nim, nýbrž odvracují se od nich a jimi opovrhují, byť by pak i nepochybně dle rodu a jmena z kmene jejich pocházeli, přec se k jinému národu přičítají. Tím se stává, že Slovák opuštěn od těch, kteříž jsou zvláště povoláni o blahobyt jeho pečovati, setrvává pořád a pořád v zanedbanosti své, že nemaje učitelů a prostředků k vyvinování vloh svých duševních, na nichž mu arciže neschází, nepokračuje ve vzdělanosti, nýbrž zůstává na zad. Nenachází kromě škol prostonárodních žádného ústavu, kterýmžby se k vyšší osvětě, k naukám a vědám povznésti mohli. Nevzdělanost pak jeho působí, že tím více znevažován a opovrhován bývá. Upírá se mu doprosta v Uhrách oprávnění ku zvláštné národnosti a neslibuje žádné budoucnosti. Vlastenci zajisté uherští dokazují, že ve vlasti uherské, byťby se i více řečí rozličných mluvilo v ní, přec jen jediná býti může národnost, hlavného totiž a panujícího v ní národu a jen jediná řeč oprávněná. Takovéto hlasy byly nedávno i v říšské radě pronešeny od uherských údů jejich. Než my rozumování takováto držíme za jalová a zcela daremná. Slovák má důvod vyvýšený nade vši pochybu pro oprávnění úplné povahy a rázu svého v zemi této a pro čáku delší a bohdá lepší budoucnosti. Důvod tento je — pouhá skutečnost. Učí nás dějepis, učí každá statistika a zkušenost, že v zemi uherské od jak-

živa vedle Maďarů a několik jiných kmenů Slováci bydleli, přispívajíce k potřebám a službám vlasti společné, věrně a ochotně: že až podnes zaujímají rozsáhlá sídla svá beztoho, aby se jim bylo kdy upíralo zde občanstvo aneb bralo v pochybu právo jejich k bydlení v zemi této. Když tedy již tolika století zde přežili, snášejíce společně osudy všeliké, příznivé a odporné neumenšeni, jak se zdá, počtu a síle své, ale raději zvýšeni a rozšířeni: bez pochyby ještě za drahně času potrvají v zemi této, nedbajíce na nepřejná dovozování, na liché předzvěsty svých protivníků. Jestliže ale Slovák v rázu, jakovýž se mu dostal za podíl pod řízením božím, od přírody trvá a trvati má v Uhrách, žádati musí každý rozumný spoluobčan, aby trval počestně, ne ku břemenu a škodě, ale ke cti a prospěchu vlasti společné: což se jen zdařilým vzděláváním jeho státi může. Kéžby právě pochopili úkol a povolání své vznešené všichni duchovní pastýři, učitelé, úředníci a vzdělanci vůbec, jímžto řízením nejvyšším vykázaná místa uprostřed slovenského lidu! Kéžby považili, že se těžce prohřešují, zanedbávajíce lid ten a nezbedně po cizotě bažíce! Kéžby se přesvědčili, že tím lépe vyplní vlasteneckou svou povinnost, když na lid nejbližší a k sobě přikázaný působí blahodárně prostředky od přírody vyznačenými, jako když nechávajíce blízké, sáhají po dalekém, a opouštějíce přírodných, namáhají se na cesty smyšlené, přírodě odporné. Jeť čas svrchovaný, aby uznáno bylo všeobecně, že Slovák uherský je právě tak určen ke zdokonalování se jako každý jiný člověk; že se on zdokonalovati nemůže leč svou řečí mateřskou, že všeliké způsoby jeho vzdělávání, odchylující se od přírody, jsou marné a daremné. Zásada rovnoprávnosti národnosti od vys. vlády prohlášená, tak

jasná sama v sobě, tak spravedlivá a shodná s pravidly mravnosti, křesťanstva a lidkosti, byla dlouho zamezována od odpůrců tajných a zjevných, dokazujících, že je nepraktická a nemožná, a tím jen stranictvo své zabalujících. Jeť čas, aby zásada ona již jednou i ve prospěch Slováků uherských byla provedena a uskutečněna. Mezitím želáme, aby věc tato byla napomahána spisy dobrými, potřebám lidu našeho slovenského přiměřenými: k čemuž i „Čas“ znamenitě bude moci přispívati. Želáme však, aby i krom časopisu tohoto, bylo podáváno Slovákům z Čech čím nejvíc spisů výborných, nebo jen ve spojení s Čechy literárném vidíme spásu pro kmen slovanský v Uhrách, rozkolnictvo pak, k němuž někteří z krajanů příliš náchylni jsou, co nejvýš neprospěšné zavrhujeme.

Teď sobě ještě jen dovolujeme na „Košický kalendář“ pro budoucí rok 1861 upozorniti, kterýž se taktéž drží společného písemnictva československého.

Proč včil (teď) píšeme po slovensku?

M. 2. Z dolní stolice Zvolenské. V úvodním, proti p. Dr. Janovi Zimáni naměřeném článku čísla 36, všem pravým Slovákům srdečně vítaného „Času“ praví se mezi jiným: „Odtrhují-li se Slováci v působení literárním od dávných spojenců svých, musí snad míti nějaké důvody, proč tak činí, my jich neznáme a dosud nikdo nás nepřesvědčil, naopak myslíme ustavičně, že bude to v prospěch něčí, ale zajisté ne v prospěch ži-

vota slovanského.“ Nemáme úmysl ospravedlniti článek p. Dr. Zimani „Čas o vrahoch národa Slovenského, anobrž zatracujeme každé náruživé vystoupení jednoho kmene slavského proti druhému; aniž chceme tímto nastoupiti cestu nějaké unavné, nepříjemné polemiky, ale toliko podati důvody, proč se Slováci odtrhují v působen literárním od dávných spojencův svých, a dokázati, že to nečiní v prospěch něčí, ale v prospěch živla slovanského.

Důvod tohoto samostatného hýbání se Slováků, vězí v kmeni Slováků zvláštně, vůbec pak v činné vidě Všeslavjanstva. Jen v úplném vývinu jednotlivých údů jednoho ústrojí, jest blažený, skutečný život celé ústrojnosti. Jsou-li toliko některé částky jednoho ústrojí k živlu opravdovému vyvinuté, jiné pak zanedbané ba právě uřezané, celost takového ústrojí trpí na nedostatku, a život jeho jest jen živoření. Nebo jakož tělo jedno jest, a mnoho má údů, ale všichni ti jednoho těla údové, mnozí jsouce, jedno tělo jsou, tak Všeslavjanstvo jedno tělo jest a mnoho má údů, jakožto Rusů, Srbů, Chorvátů, Čechů, Moravanů, Poláků, Slováků, Slovinců atd. ale všickni ti jednoho těla údové, mnozí jsouce, jedno tělo, jedna krev, jedno srdce, jedna mysl jsou, a mají jednu největší úlohu; a poněvadž jedno tělo jsou, a jednu vespolečnou nejvyšší úlohu mají, musí se každý z nich v nerozlučitelném spojení s celostí Všeslavjanstva samostatně rozvinouti v spůsobnosť tak velikánského, obrovskáho života, k jakovému jest povolané a určené Všeslavjanstvo. Dle zvěčnělého básníka našeho Kollára, dosud:

„Smíření se střetáváme bratři,
Na širokém knih a spisů poli;
Hloupá pomsta i různice běsné
Ve slavjanském přestávají světě.“

Snaha přirozená a logičná Slováků po životu ve Všeslavjanstvě, a působení vidy Všeslavjanstva na život Slováků, jest věčným, nepodvratitedlným důvodem toho, že Slováci od dávných spojencův svých v působení literárním se odtrhují, a činí toto v prospěch života svého v celosti, a v prospěch vidy Všeslavjanstva, která jest nosičem jednotlivých kmenů slavských jako momentů svých. Jen když různí slavští kmenové, každý samostatně, než v zájemnem spojení, a působení vespolečném, se vyvinou, bude ulitá socha, o níž otec náš pěje:

„Rusko bych sem v její hlavu skulil,
Dřík pak byliby v ní Lechové,
Ramena a ruky Čechové
Srbsko bych sem ve dvě nohy půlil
Menší kmenky, Vindy, Lužic dvoje
Větve Slezů, Chorvů, Slováků,
Roztopil bych v odění a zbroje
Před tou modlou klekati by mohla
Celá Europa, anť, oblaků,
Vyšší, krokem svým by zemi pohla.“

Slavjanský národ nemá sobě podobného mezi národy země. Řecký národ vzhledem na rozličnosť nářečí byl někdy maličkým nástinem slavjanské nařečorozličnosti, anť projevoval život svůj duševní v čtyřech nářečích: dorickém, attickém, jonickém a aelskem, naproti tomu:

„Slavský život na vzdor potopy, v desíti nářečích
Rozšíří svých všudy meze kroků
A ta, kterou měli za otroků
Jen řeč, křivé Němců pochopy,
Ozývati se má pod stropy
Paláců i v ústech samých soků.“

Nesmí tedy Slovák zmizeti z pomezí kmenů slavských, sic jináče utrpělo by Všeslavjanstvo na životu úplnem ztrátu nevynahraditelnou, a protož:

„Pracuj každý s chutí usilovnou
Na národa roli dědičné,
Cesty mohou býti rozličné,
Jenom vůli všickni mějme rovnou.“

Nezazlí nam tedy bratří Češi, které my jak sluší milujeme, že se k samostatnému životu chápáme, nýbrž těšiti se budou z úsilí, o životné samostatnosti naší i v literárném působení, a v počínání našem v prospěch Všeslavjanského živla napomáhati a podporovati nás budou. Zatratiti tedy musíme lživé a hříšné mínění, které Zahřebské „Narodne Novine“ z 24 října nerozvažitedlně roztrousily: „Čechové zajisté nepotřebují Slovákův ale Slováci potřebují Čechův.“ Toto jest hříchem rouhavým proti Slovákům, Čechům, Charvatům, nebo jest hříchem spáchaným na národnosti Všeslavjanské. Slováci k životu potřebují Čechů, a Češi potřebují Slováků, a vida Všeslavjanstva jen prostředkem všech momentů svých uskutečniti se může. Musíme tedy přilnouti jedni druhým abychom všickni jedno byli, a nemajíli Slováci velmožů, které by jich, vzhledem na práva jejich neupíratelná, u nejvyššího trůnu Jeho c. k. Veličenstva, a před oblíčejem celé Europy zastávali, povinnost svatá se zasazovati o táže, jest těch slavských kmenů říše, které jsou v této častce šťastnější nežli Slováci. Neučiníli to, prohřeší se proti jednomu mohutnému, a silnému údu jednoho těla Všeslavjanského. Porovnámeli hříšné domnění Zahřebských Narod. Nov. o Slovácích, které roztrousily po světě slavjanském, s domněním velectěného p. dopisovatele „Času“ z Budína, z 21 listop. číslo 53. „Poměry Slováků k politickým stranám v Uhrách“ nemůžeme se nepousmáti, jelikož velectěný p. dopisovatel s úpřímnou lítostí pochybuje,

žeby Slováci měli ducha sebevědomí, a mohli v citu svatém, a v činnosti mužské vystupovat za prává nepíratelná národnosti své. V Praze a v Zahřebě jako i na Moravě za zlé se nám pokládá sebevědomí, a odtudto vyplívající činnost, a v Budíně se pochybuje o citu, činnosti a sebevědomí našem. Ujišťujeme velectěného p. dopisovatele článku spoměnutého, že Slováci mají muže statečné dokud mají Kuzmányho, Hurbana, Hodžu, Licharda, Radlinského, Viktorina, Rymavského, Daxnera, Mojsesa a více sto jiných, kteří jako posvěcení národa, stojí v rozličné službě jeho věrně, neohroženě. Že jsou Slováci činní a sebevědomí, o tom vydávají svědectví „ Evanjelické církevní Noviny, které se šlechetnou a ráznou neohrožeností bojují proti přechvatům ztřeštěné stránky; „Priatel školy a literatury“ jenž hlasem archanjelským všecko mrtvé k životu zve „Sokol“ hterý důtklivé bodá každého kdož dříme a spí; „Slovenský národný učitel“ jenžto činně přispívá k osvětě, a ošlechtění Slováků; „Slovenské Noviny“ které Argusovým zrakem stíhají každé Slovákům nepřatelské hnutí odnárodněné šlechty slovenské v Uhrách.

„Slavský národ rovným se mi zdává
Pokojnému býti potoku,
Který ve dlouhavém pokroku,
Ale silně k cíli svému plává“

pěje otec zvěčnělý Slováků, a protož:

„Nehaňte lúd moj! že je lúd mladý,
Klebetárský posmevači!
V mladom sa veku ide do vlády
Starému sila nestačí:
Keď predkov nemal — a či jich nemal,
Ktorí prežili čas zlatý? —
Co bys sa mu ty zato posmieval?
Na potomkov on bohatý.

Nehaňte lúd moj! že nemá dejou
Slavy svojej minulej sklad.
On ešte peknou kvitne nádejou,
Budúcnosť má jeho poklad:
Počuješ bójne hlasy povestí?
Hovoria tie, keď čas čuší,
Zázračný z ních on svet má vyviesti,
Budúci svet on v ních tuší.

Nehaňte lúd môj! že je ten malý,
Že nevládne celým svetem.
Kďe telo ducha k zemi nevalí,
Tam duch lieta táhším letom;
Na hellenskýže lúd si spomnite,
Duch si svet vlastný utvorí;
Či v žolude hór zárod vidíte?
Nie! — no viďte dubísk hory!

Nehaňte lúd môj! že je chudobný,
Že kraj biedný, smetisko má.
To je blud! ma svet sebe podobný,
Má hory, rieky, zlato má!
A kedby nemal? — ale má hlavy,
Má obchodu silný zárod.
Alebo či sú čriedy a barvy
A koniarne komus' národ?"

Samospráva krajů slovenských

R. Od Iple na začátku listopadu 1860. — Mimo redakce „Času" těšíme se i my z oučastenství, které slovenské naše obecenstvo v čtení Času béře, co z hoj-

ných z našich stran plynoucích dopisů zavíráme; těšíme se pak tím více, čím dávněji cítěna byla potřeba tiskem veřejného obhajování národních našich práv stonajúcích, jako ze všech dosavádních dopisů ze Slovenska vysvítá, pod nátlakem maďařstva, ano, nejen že vyšší šlechtu slovenskou nám již celkem odcizilo, než i z měšťanstva nám jen tu i tam, co řídké příklady upovědomění slovenské národnosti někteří vlastenci zbývají, tak, že se všecko počínání naší intelligence pouze na lidu zakládá. Co divu tedy, jestli se prospěchů našich, byť i ne do konce dožiti, aspoň velmi trudně docíliti možná? Roztroušená naše intelligence vede opravdu zoufalý, avšak jistý boj; jistý proto, poněvadž se z obou stran bojuje za mluvu, tuto ale i sobě hroznější tyran, bez dobrovolného se tomu podrobení interessovaného vnutiti není s to; pak není nerovný tento náš boj příčinou, že se tolik hlasů v jeho záležitosti dvíhá, neboť je on, při všeliké jeho trpkosti, ne nemilým zaměstknáním našinců; ale křivda, anať se nám neuznáváním naší individuality národní stává, jest, co tak bolestně neseme. Abych však srozumitedlnějším byl, ukrácení našich národních prav v tom záleží, že si maďařstvo přivlastňuje, Slováka, byť i mezi čirými Slováky, bez vědomosti řeči maďařské ani k státním, ani k církevním úřadům nepřipouštěti; odkud přirozeně povstává u nás odůvodněná tužba odloučení správy slovenských našich krajů, aniť se od Tater po Dunaj, pak Ipel, Gemerem až po Torisu rozprostírají.

Budete-li se tedy tomu divit, že z našeho lůna pošla velebná idea vzájemnosti slovanské, jakožto z lůna nejutlačenějších Slovanův? Ano! nebudete se ani tomu divit, že tak úpěnlivě zrak náš k sourodným naším světo-

občanům obrácíme. Dobře znajíce fyzičnou naši slabost, o samostatném hmotném podníkání s žádoucím výsledkem na tento čas bychom pochybovali, a protož se vždy rádi co přívažek stejnorodného živlu považujeme; pročež hojného jest se u nás výtěžku nadíti pro toho, kdo nepředpojatě naším záležitostem se věnujíc udržuje naši stranu.

Rozkolnictvím od některých jmenované literarné naše počínání, ať se i o něm zmíním, pražádného nemá škodlivého vplyvu na společnou naši literaturu, neb ním se jen zachování sebe samých a udržení zgermanizovaného Česka pro Slovanstvo docíliti míní, pak se k Vám o zhovívavé posouzení tohoto podnikání našeho ucházíme; neb, jako to podotknuto, po překonaných obtížnostech, s nimiž, co jednou Prometheus, zápasíme, vděčně se vzdáme samostatného běhu, vplynuc do rozsáhlejšího řečiště, kde se blaženějších časů nadáme. *M. L.*

Stesky a přání trenčinských Slovákův.

Z Trenčinského Považí ze Slovenska. V listopadu r. 1860. S jakovými radostnými city, s jakovými sladkými nadějemi pozdravila vlast naše Uherská Manifest a Diplom Jeho cis. kral. Veličenstva od 20. Oktobra b. r. milostivě vydaný: to se ani vysloviti, ani vypsati nedá. Ne žeby nám dovčilejší Instituce do cela nesnesitedlnými byly bývali: ale proto, že se každý stav volněji pohybovati, a sám ku všem krajinským Institucem, jako ze sebe vyrostlým, jako k svým vlastním nabudoucně autonomně přispívati moci bude. Absolutno-

Absolutistické řízení vlasti naší, kterému se krev každého pravého vlastence Uherského přičila, nezdalo se vésti národy Uherské k oné pravé národní vlastenecké spokojenosti, která jest stálý a nepodvratný svazek mezi králem a krajinou. A toto neomýlně přimělo Jeho cís. král. Veličenstvo Františka Josefa I. aby poznav tužby a snáhy svých věrných národu, vyšel jim v oustřetí svým „Manifestem a Diplomem“ a oblažil ním především Uhry a vůbec všecky národy Říše Rakouské.

Co nás všechny národy Uherska při dovčilejši administraci a přisluhování spravedlnosti nejvíce bolelo: bylo užívání ve všech oddílech administrace a přisluhování spravedlnosti v řeči německé, našemu lidu docela neznámé, co někdy k takovým nedorozuměním příležitost zavdalo, že se nad nimi zhroziti musíme. Rolník dostal k. p, předvolání k soudu o dluh v jazyku německém. Komu si je dal tlumočit? Židovi a ten byl žalobník a věřitel jeho. A tento jako mu vytlomočil? „Jankhó — už si ten fikator — já som přechral. A už sa mi není třeba ustanovit k soudu? no — nije šak ti chovorim, že som ja přechral.“ Rolník, nic zlého netuše — věřil svému tlumočníku a věřiteli — nedostavil se k předepsané lhutě — i odsouzen jest ex contumacia — Přišla Exekuce — on jí nevěřil — ale Židovi všelijak věc zamotávajicímu — až mu prodali, co našli. Místo 10—12 zl. platil i 60 zl. A takýchto příkladu z nedorozumění, anebo křivého tlumočení jazyka německého, co ouředního, máme všudy hojnost. Podobné nesnáze vidíme a při gruntovních knihách, které se na Slovensku v řeči německé vedou. U nás však — na Slovensku, kde jest řeč německá a byla vždy vůbec běžnějši než mezi samými Maďary; kde se hojnost Židů německému jazyku dokonále rozumějících nachází, ačkoli i u nás odtud mnohá nedozumění povstala, která nemilé následky se sebou nesla: předce

užívání ouředné řeči německé nebylo tak obtížné a nesnesitedlné jak v stolicech maďarské neb rumunské obyvately majících. A to vedlo k nespokojenosti zvlášť tam, kde se rozliční bezbožní podhuckovači najíti dali, kteří věc ještě více rozhorčovali a nespokojenost poddněcovali, na jakových zalošť v těchto posledních časích v Uhersku vůbec nescházelo.

Z tohoto tahněme parellelu na maďárskou reč, která má býť diplomatickou řečí v konstitučním Uhorsku. Už roku 1848 byly se Slovenské stolice Uhorské na jejich čele Liptovská a veliká část Nitranské osvědčily v ten smysl: že ony proti diplomatičnosti řeči maďarské v celém konstitučním Uhorsku nic nemají, aniž jako uherští Slováci proti tomu protestovati chtějí: nic méně však žádají, aby domácí záležitosti stoličné jakékoli, ústné soudy (verbalky) obecné řízení, ouřady služnovske, v řeči domácí slovenské vedeny a vykonávány byly, aby tak i Slováci viděti a poznati mohli své constituční autonomné postavení v Uhorsku v samých sobě, v své vlastní řeči. Žádosti tyto Slovákův slušné a spravedlivé na sněmě Peštanském r. 1848 vyslovené a ode 3 millionů Slovákův, ač v tichosti a tajnosti předce však toužebne očekávané, odmrštěny byly, a nositelé i podpůrcové jejich za zrádců vlasti všeobecně jmíni a vykřičeni jsou byli. Čeho se potom, takto opovrhnute a hořce pronásledovaní Slováci a s nimi stejně potupeni a trpící Horvati a Srbové Banatští přichytili: to víme z nešťastných bojů roku 1848 a 1849.

Centralizace Austrie bojům těmto o řeč na jednou konec byla učinila. Čím protivníci vysoké Vlády potrestáni, tím přátelé a podpůrcové trůnu odměněni byli. To bylo nešťastné ovoce revoluce v Uhorsku. Bolestný však a nešťastný stav tento najednou v radostný a požehnaný proměnil císarský diplom a manifest od 20. Oktobra b. r. Constitučno-autonomý stav Uherska ovšem

opět předpokladá diplomatičnost řeči maďarské v Uhorsku: a však vlastnoručeným milostivým připisem Jeho Veličenstva Kanclerovi Uherskému svobodnému Pánovi Vay dne 20. Oktobra b. r. daným vysloveno: kterak se i na jiné spoluvlastence Uhorské, jako jsou: Němci, Slováci, Rumuni a Srbi, a jejich řeč a národnost slušný a spravedlivý ohled brati má.

Způsob Administrace a řizeni soudcovského v Uhorsku má byt zaveden predběžně, dle starého constitučného způsobu — opravy pak v obojím má předsevzíti v brzce svolati se mající krajinsky sňem. Nu a k tomuto se odvolaváji všeci Slováci, jako historicky věrní a stálí i nejstarší obývatelé krajiny Uherské stejné s bratřími našimi Maďary břímě dne i horka krajinského snášející. Neříkejte, vy velikodušní šlechetnomyslní maďárští spoluobčané naši, že jste vy Podmanitelé — že, jako takové větší právo sobě osobovati můžete; že vaše řeč pro Uhorsko jediné jest spasitedlná. Slováci byli ovšem od Maďarů přemoženi — ale velikodušnost jejich vítězů je nikdy za podmaněných nepovažovala, anobrž úplné stejné právo občanské jak to historie Uhorska svědčí jim přisluhovala až po naše časy. Za tisicletí požívali sme tohoto požehnaného historického práva a nyní nám někteří zaslepení Maďaři dokázati chtějí, že my Slováci v Uhorsku, jako Slováci žádného práva nemáme.*)

*) Milý Bože! jak se ty časy proměnili. Ti s nimiž sme stejnými právami, stejnými povinnostmi, stejnými výhodami, stejnými svazky, především již od tísic let jednou křesťanskou láskou, jednou vírou spojeni a vládli: chtějí být nyní horši vítězných a vybojných pohanských předků svých. Neodsoudíš-li je za to spravedlivý Bože náš?! Neodsoudíli je za to Historia vlasti naší — historia člověčenství?! Súdtež to národové.

Dokud byla řeč latinská diplomatickou v Uhorsku, dotud nebylo rozdílu mezi národy Uherska; dotud nebylo ukřivďování ani toho ani onoho národu; dotud byla ona požehnaná harmonie národy svazující a k spokojenosti i k občanskému dobrobytu vedoucí. A nyní — o, zalkej milý opuštěný a opovrhnutý národe můj Slovenský! — tvůj třimilionový lid nemá ani jediné vyšší školy slovenské! Tvůj lid nemá školy, v níž by se vychovali budoucí tvojí vůdcové a obráncové. Naše školy v Uhorsku, vyjma dědinské a maloměstské! jsou vesměs ducha maďarského, nám Slovákům a národnosti naší nepříznivého, ba právě nepřátelského. Ba ani jen evanjelíci, kterým jest řeč mateřinská řečí církevní, nemají ústavu, v němž by se budoucí kněží a učitelé ve své církevní řeči zdokonaliti, a tu řeči, v níž slovo Boží a evanjelium kázati mají svědomitě a upřímně oblíbiti mohli. Ze čtyr v nově zvolených p. p. Superintendentů, ačkoli jest evanj. Augš. vyzn. v Uhorsku $^2/_3$ čistých Slováků — ani jeden nezná Slovenský náš jazyk. Soudiž milý národe můj Slovenský — soudtež všichni vy rozumní vlastencové Uhorska — může-liž toto vésti k pokoji k spokojenosti a k blahobytu milé vlasti naší Uhorské?! K vám se tedy odvoláváme — vy budoucí zástupcové sněmovní, k Tobě spravedlivý a najmilostivější králi náš — neopouštějte ubohého národa našeho, nepotupujte vůdce jeho, kteří se v potřeby a stížnosti jeho zaujímají a Vám je předstírají. Dejte nám školy národní pomáhejte nám utvořiti v lůnu národu našeho Slovenského ústavy hospodářské, lesnické, průmyslné, kupecké, literarní, kteréby zájmy Slováků k společnému občanskému dobrému v konštituční vlasti naší na péči měli a podporovali: a uvidíte jak uspokojíte nás, jak oblažíte mocné konštituční Uhorsko, jak zmocníte celost mohutné znovazrozené říše Rakouské! Zdař Bůh!

Postavení Slovákův a jejich roztržky.

X. Ze Slovenska, ke konci listopadu 1860 z okolí Satmarského. Císarský manifest od 20 října nenašel v Uhřích tė radostné ozvěny, kteréby jsme si byli přáli. Manifestem timto onému národu, aneb aspoň jeho značné většině, pro kterou hlavně zní, vyhověno není; ostatní ale národové Uher, v něm žádné garantie pro sebe nenalezají, a tak jako předtím libovůlí německých úredníků podmanění, nyní fanatismu maďarskému vyloženy budou. Co se už samé nespokojenosti Maďarů týká: příčina toho ve všech jejich novinách, tak jasně jest představená, žeby ji zde opakovati věcí bylo zbytečnou: jedině to sluší podotknouti, čehož do teraz či s bazně, či se šetrnosti, žádné maďarské noviny nepřipomněli, že kněžstvo katolické křivým okem hledí na převážný počet nově ustanovených protestantských vyšších úredníků. V ostatné nezadovolnosti shoduje se i ono se svètskými. Však ale nebavme se zaležitostí Maďarů, ať si oni sami vyvaří, co srdce jejich žádá. Pročež prejdeme k p o s t a v e n í S l o v á k ů. — Rok tomu bude co Maďarové počali jakousi vzájemnost o proti jiným národnostem, vyjma německou, jak v časopisech tak i na divadlech verejně označovati, a celý svět bylby se z tohoto nazdal, že i Maďarové už raz procitnuli z nespravedlností, kterých se až do predešlého roku proti jiným národům Uherska dopouštěli. Však ale obcujícími snimi poznati v nich lze oné staré nepřátele všeho, co není maďarské. Osvědčováni vzájemnosti směřovalo toliko k jejich opposičnému sesilnění proti předešlé centralisační soustavė. S rušením této opět se dostala celá vláda do rukou maďarských. Neb prohlednemeli celou řadu těch novoustanovených županů, a n i j e d n o h o p r í z n i v c e S l o v á k ů, mezi nimi nespatříme, ba právě oni, kteríž p r o S l o v e n s k é s t o-

lice ustanovení jsou, známí jsou co zuřiví utlačitelé slovenského národního života. *) Snadby to s nami Slovaky nevypádalo tak smutně, kdyby se liberalná stranka Maďarův byla ku veslu správy dostala, neb tato se aspoň z roku 1848 naučila, že toliko svornost národů muže něco provésti, jako i to že utlačeni jiných národův nejvetší jím zadalo ránu v jejich úmyslech. Nyní ale tak zvaná starokonservativná strana, která osmačtyricátého, utahnuvše se z pole politického ven z krajiny hledala jistotu života pred zoufřivou revolucí, nenaučíc se ničemu, kráčí starou kolejí soběctví a nenávisti Slovákův. Cisár Pán v Manifestě od 20 října ve vlastnoručném psání Uherskému Kancellarovi Vayovi sice ukládá, aby se každé národnosti v zemi Uherské šetrilo; ale težko, ano takměr nemožno jestif vlkovi s ovcí v jednom kletci uzavřeném u nepohltiti tuto, obzvláštně máli na pohotově Esopem uvedené ospravedlnění o vlku a ovci. Že se nás budoucí k. vláda otcovsky neujme, i z toho uzavíráme, že jako Slované rakouští, vyjmouc Horvaty a Poláky, vůbec tak Slováci zvlaštně v minulé říšské poradě zastoupeni nebyli; Uherští ale raddové, nakolik se Slováků ujali, každý v živě však ale i v smutné má paměti. Tito pánové takměř všichni v nejvyšší úřady nové uherské vlády se dostali, a oni vůbec co nejmírnější mužové jak od císařské vlády tak i od Maďarův samých jsou uznatí. Co tedy se dá očekávati od jiných nemirnějších? Běda nám Slovákům! ano s presvěčenosti mohu po předu jistiti, že, ačkolvěk se bolestně rozpamátujeme na sešlý system germanisace, budoucího maďarisováni ještě u vyšši míře

*) Pozdější události nasvědčují tomu, že přece zde onde jeví se smířlivější duch. Pozn. vyd.

se obáváme. K odůvodnění tohoto strachu uvedu zde toliko naše školy. Sotva se něco vlády dostalo Maďarům do rukou, už Trnavské, Nitranské a Trenčinské gymnasia, v městech to čisto slovenských přetvořena byla v maďarské; a co největší potupa, na trnavském arcibiskupském Gymnásium kde se nejvíc ku knězstvu mladíci vychovávaji, ani co mimořadný předmět slovenština zastúpená nebyla a není. Či už toto má zníti láskou křestanskou a spravedlnosti knězskou, netřeba dosvědčovati. Co tedy divu že i u nás Slováků důvěra oproti knězstvu co den klesá, když lid náš vidi sobě daného vůdce, jenž ani lasky oproti němu nemá, ani řeči jeho nezná, ale jen jako nájemník z ovcí vlnu stříhá. Dle starého a i nynějšího chování se Maďarův oproti nám, nemůžeme jakési spravedlnosti očekávati. Ano neměјž žáden naděje i k tomu nejnižšímu úřadu se dostati, nezapovrhnešli národností, a nestanešli se apoštolem maďarisování. Toto naše smutné postavení i my sami ne v malé míře napomáháme naším rozkolnictvím. Kdyby ono rozkolnictví toliko literarné bylo, neusmrtilo by nás to, vždyť Lipa p. Viktorinem sestavená pro svou výtečnost našla oblíbení u všech Slováků ano i u Čechů a Moravanův, ač pravě slovenský psána jest, a p. Viktorina nikdo nezatracuje proto, že slovenský psal, pohledněme ale na církevní časopis páně Radlinského, a zděšíme se nad těmi surovostěmi, kterých si oproti Čechům a obzvlaštně Čechoslovákům dovoluje. Jak vůbec každá přemrštěnost a i sebe větší nerozum míva své následovníky, tak pána Radlinského neknězské v tomto ohledu tím méně ale slovanské vystupování má své zástupce. My p. Radlinského co neunaveného spisovatcle znajíc, velmi litujeme, že

sil svých k záhubě Slováků, a na zbuzení nenávisti oproti Čechům upotřebuje. On s Maďary do jednoho měcha doucha, ačkolvěk ne ze zlého úmyslu. Pročež co dobrý jeho přítel přálbych mu větší rozvahy a stálosti, a menší stupen draždivosti. Madaři a maďaroni schvalují jeho chování, však ale slúžiž nám za měrítko: co úhlavný nepřítel na tobě chválí, jistě k tvé záhubě směřuje. — S potěšením čtěme dopisy od Sávy v Času, však ale vždy se obáváme toho, že se bratři Horvati usnesou na sjednocení s Uhry. Nam by to sice z dvou příčin bylo vítano, a sice za 1. že dulce est socios habuisse dolorum, snadby nám lehčeji padlo nátisku maďarského snášeti, kdyby jsme viděli, že i jiní pod nim stonou. Za 2. Měliby jsme jakou takou podporu v nich na maďarských sněmích, neb oni by se nás a našeho práva jistě ujali, jako se nás ujal J. Excelentia p. Biskup Štrossmajer na říšské poradě. Mezi tím ať oni jen doma zůstanou, my radnej sami budeme křivdy Maďarův snašeti, a od sesilněných doma Horvatův pomoc očekávati.

Náboženství a svoboda.

Ze Zvolenské stolice. *) Valky nabožné najvetšou zurivostou a tresťenosťou vedene, konečne rozumu, a vytažnej kresťanskej lasky, humanismu ustúpili. Nedorozumeni, roztržki sa pomáli vyhlaďili, a lid vespolná láska k cílu obapolne človečenstva vedúc — spájala.

Na město pohybu nabožného, nastal boj národní,

*) Tiskli jsme dopis tento beze změny, jelikož to byl jediný, kterýž není psán jazykem spisovním. Pz. vyd.

kteri to čo nepatri do vedna lúči, čo do vedna patri spája. Nátlak, nenávist vylúči, a lásku nestrannu čistú na město narodňích suprematii — uvádza. Zásada to krásna, přirodzená, preto pravdivá, jeďine stalosť majíca. Ruch jej velikánsky, posud nepredvidaňí.

Že tomu tak jest, že to duch času požaduje, to všeci rozumní, nepredpojati chápu, a toho dúkaz zvlašť čo se nás Slovákou tyče máme zrejmi o mužoch všeckej cti hodňich maďaroch jako k. p. jmena věhlasná Déaka, Eötvösa a t. d. dovedčaju oni právo narodnosťi ňje len pre seba, ale i pre němaďarou uznávaju, vedjac dobre že jeden a ten isťi politicky zvazok vselikého druhu naroďi spajať a jeden pri druhem nikoli ale v slobodnom státe jeden pod druhím žiť muože. Že sme všci uhri v uhorskej krajiňi a slobodňi uhri biť chceme, nikdo netaji, ale zato sme nje Maďari ale Slováci uhorsky, lebo Uhrom do toho času sa naziva ohyvateľ kím mešťanstvo a práva krajini poživa, Slovák ale ostaňe vžďi a všadě kďe kolvek prebiva tak k. p. máme Slovákou v Morave. I Maďar neostaňe biť Maďarom kdě je kolvek či v Uhorskej či Neuhorskej krajiňe k. p. Multanoch a Valasku. Tak tedi politicky zvazok inšje a narodňi zvazok inšje znamená.

Činnost na poli narodnom nahledni celnejšich Maďarskych politickych vudcou uznavá sa u nás pomáli vyvynuje, a eště lepši se vyvynuvať budě jak nahle čo ufáme skoro uskutečnené bude — nějaki spolok literarní do života vstupi, a se v Budině neodvislé tužebne očakavané politicke noviny vydávať budú. Okolo ňich sa potom sili potracene sdružja, a svoje prava hojiť budú. Zdravích mozgov pobaveňi, misera plebs, politika, krátkozrakí Maďaroňi se sice kdě tu ešťe i teraz mrzja nad čilejším nasim životom, ba ano nám prekážki do cesti kladú, posmech tím na seba a těch kterím slnžbu konať chceju kidjac. Ale Maďaroňi ti kastraťi narodňí nebudu

sto odolať prudu času, pravde prirodzenej, principu času, su to bídňi lide chtejici matku svu zavrážďiť. — Tu mi pripada na misel kusok takovy v podobe za času hroznej francuskej Revolucii. Jedenkrate vystupi rečňík v klubbe Jakobinskom nesúc pod pazuchmi dve truhlice, obecenstvo kvapně hladí nan. On s usmechom otevre truhlice a zdvihne v pravici zensku v lavici mužsku bledu krvou zašpiňenu hlavu reknuc: Hle aby preukazal, lásku k vlasťi, som royalistickich mojich roďiči sám obetoval. Čekal na applaus. Surovy Jakobiňi sa s deseňím a opovržeňim odvraťili. Vrah zahanbeňí, s taškim svedomím z rečnici zleznul. Vrah roďicou — vrah naroda!!

Že sme tedy vespolek jako národi, nepracujme na maďarské Grammatiki, neňi to vyminka blahoslavenja, nybrž na všeobecne rovnoprávne uplné slobode. Ti si Evanjelík, Ti Reformat, Ti žid, ja katolík, ti iděs do toho chramu, ti do toho, ti do modlitebnici, ja do kostela — Boha chvaliť, prote se něžurime, lebo každi sa ve svojom chráme k dobrému napomina k mravnému priučuje: Miluj tvojho bližneho jako teba sameho. Tak i ti Maďar, ti Nemec, ti Vlah ja Slavjan, každi vo svojom spusobe, svojom jazyku čin, a mluv dobro, a buďeme brafja, len ňeuži toho jazyka na lajenja, a preklinanja druheho kmene, lebo budeme neprjafelja — a na pokon obetou nestatněj politiki a robstva.

Laskomersky.

Jaké má býti v Uherské Skalici gymnasium, slovenské či maďarské?

J. Ch.....cký. Ze Slovenska od moravských hranic. Dne 20. pros. Ze všech stran Slovenska přináší „Čas“ dopisy, toliko z okolí našeho, ač Moravě a takto i Čechám zeměpisně nejbližšího, nepodáno posud žádné zprávy.

Skalica, po maďarsku a latinsku Szacolcza jest svobodné král. město půl hodiny od řeky Moravy avšak už na půdě Uherské, hodinu cesty východně od Hodonína, a 2 hod. jižně od Strážnice. O Skalici se mnoho řici dá, čehož si však na jiný čas ponechávaje počnu toliko s věcí jednou, s nejdůležitějším to faktorem a základem pravého blaha národů — se školami.

Skalice má c. k. katol. nižší gymnasium. O utěšeném rozkvětu mladistvého ústavu tohoto, Slovenské Noviny" už kolikkráte velmi chvalně se zmínily i nebudesnad od věci, pakli že o něm, co ústavu pro celou západní část Slovenska velmi důležitém, jedenkráte, avšak poněkud obšírněji se pojedná. R. 1659. založeno zde osv. arcibiskupem Ostřihomským Jiřím Szelepcsényim tak zvané gymnasium majus (vyšší), v němž Jesuité, k vyučování mládeže vůbec do Skalice povolaní, až do r. 1773. t. j. do zrušení řádu jesuitského vyučovali. Na to obsazeno poznenáhla dílem světskými kněžmi, dílem i jinými učiteli; později celá kolej jesuitská i s gymnasium odevzdána mnichům Paulánům, kteříž až do roku 1785. vyučování ve všech zdejších školách katolických obstarávali. K udržování učeliště tohoto dotčený arcibiskup v poslední své vůli odkázal hrad Baan v stolici trenčanské ležící, se všemi k tomu přislušnostmi. Statek tento poznenáhla hraběcí rodina Illesházi za 110.000 zl. odkoupila, kteráž summa k studijnému fondu připadla. R. 1786. k největší ujmě mládeže zdejší, jakož i okolní, se ústav zavřel, a dům školský (mezi hlavní kolejí jesuitskou a nynější hospodou městkou) dražbou se prodal, stržené pak peníze do fondu studijného odvedly.

Teprv r. 1793. na mnohostrannou žádost gymnasium se opět otevřelo, změněno však v podgymnasium o třech třídách, či tak zvané školy grammatikalné

v místnostech velké koleje jesuitské, a svěřeno kněžím expaulinským, až konečně po vymření těchto všickni učitelé kněžmi z řádu františkánského dosazeni, a jim nejvyšším rozhodnutím r. 1805 platy ze studijního fondu vyměřeny. — Brzy na to zařízena ještě jedna třída přípravná, učitel její (světský) placen z důchodů městských až do r. 1846, kde rozhodnuto, že národní škola posud o dvou třídách byvší, třídou třetí se doplniti a plat i čtvrtého učitele na gymnasium z fondu studijního zapravován býti má. V prvých dvou desítiletích tohoto století velmi nepokojných zápasiti bylo jak školám, tak učitelům s mnohými trpkostmi. Kollegium exjesuitské upraveno pro invalidy vojenské, a školy i učitelé museli se několikráte stěhovati, což zajisté bez obtíže státi se nemůže. Útočiště jejich byl vždy klášter milosrdných, ano i dům městský, kde se nyní c. k. služnovský úřad nachází. Aby školy stálého sídla získaly, rozhodnuto, aby se pro ně místnosti v klášteře Františkánském upravily, což se i stalo, a školy r. 1820. tamo přenešeny.

Čas, v němžto gymnasium naše v život uvedeno, nebyl ani v Čechách, ani na Moravě jazyku národnímu přízniv. Ač hned po bitvě bělohorské (1620.) mnoho vypovězenců českých a moravských na Slovensku se usadilo, a o zachování jazyka svého mateřského po všechen čas usilovalo, zvláště zařizováním tiskáren v mnohých městech slovenských*), ač takto jazyk národní na Slovensku, nejvíce mezi evangelíky, ne sice beze všeho příkoří poněkud prospíval: neměl za to na ústavech jesuitských a katolických vůbec žádného místa až

*) V Žilině 1639., v Trenčíně a Senici 1670., v Trnavě 1690., v Košici okolo r. 1750 zařízeny tiskárny, jejichž počet později ještě Prešpurskou, Bánsko-Bystřickou a Skalickou rozmnožen.

do nejnovějších dob, a bylo mu s latinou, obecným to jazykem na ústavech středních a vyšších, zvláště pak maďarčinou zápasiti. Sněm uherský r. 1840 chtěje řeči maďarské ve školách, v úřadech a v církvi úsilně zjednati převahu, ano samovládu (v článku 6. sněm.), zavedl maďarčinu co jediný jazyk úřední a věrejný v Uhřích a ustanovil, že ani v místech, kde se maďarsky nekáže, nikdo za kněze, neb učitele zřizován býti nemá, kdoby maďarsky neuměl. Tak se stalo, že i na gymnasiu Skalickém františkánském všem předmětům po maďarsku vyučovati se počalo, avšak, jak protokoly a katalogy svědčí, teprv počátkem školského r. 1845. poněvadž, jak se zdá, jmenovaný řád neměl učitelů v maďarčině dosti sběhlých.

Tato však samovláda maďarčiny netrvala zde dlúho. Koncem r. 1849. musela na rozkaz školského úřadu prešpurského postoupiti místo své slovenčině, materčině to veškerého žákovstva zdejšího. — Pro nedostatek uzpůsobilých sil učitelských, jež by novým požádavkům časovým byly mohly vyhověti, gymnasium po ukončení r. školského 1850. zavřeno.

Teprv v listopadu 1857. otevřela se přičiněním městské obce, a zvláště snahou zvěčnělého probošta a faráře zdejšího Jos. Haydina opět jedna třída, a vyučování všem předmětům (mimo přírodopis a geometrické názornictví, jež se zcela vypustily) prozatimně svěřeno městskému cooperatorovi a třem učitelům farské hlavní školy. — Zatím dospělo vyjednávání stran zařízení státného podgymnasia k žádoucímu výsledku. Město se uvolilo k značnému příspěvku ročitému, a vzalo i opatření a zakoupení všech vyučovacích prostředků, jakož i zařízení bývalých místností gymnasialních v klášteře františkánském na sebe. Dosazení sem učitelové mimo katechetu světští (2 Moravané a 4 Čechové) pracovali i s pílí usilovnou, aby těžké uloze své patřičně dostáli;

a ústav neunavnou, bezzištnou snahou, vzornou svorností a loyalností těchto mužů poskytoval naději k rozkvětu nejprospěšnějšímu. Slovenčině dáno místo nejen co předmětu bezvýmínečně povinnému, ano učilo se slovensky veškerým předmětům; což zde nebyla práce snadná, poněvadž učitelé povinny se viděli. přemnohé mezery u vědomostech žákovstva slabě připraveného doplňovati, a mimo to ve všech 4 třídách všecky předměty i v němčině vykládati, z latiny a řečtiny do obou jazyků překládati a pod.

Potěšitelný výsledek uznán jak od vys. c. k. úřadů, tak i od veškerého obecenstva rozumného.

Cís. diplom ode dne 20. okt. t. r. uherský jazyk opět za úřední řeč ve všech politických a soudních úřadech království uherského jak ve vnitřní službě, tak i ve vzájemném řízení obnovil, a tohoto Nejvyššího rozhodnutí použiti usilují maďaroni zdejší, aby slovenčina se stala podruhem a porobem řeči maďarské! Koncem měsíce listopadu t. r. rozesýlán přípis maďarský místodržitelství uherského, dle něhož otázka ohledem vyučovacího jazyka na středních školách uherských se v brzku rozluštiti má. Všickni příslušní církevní hodnostáři (ohledem gymnasia zdejšího i osv. primas), političtí úřadové, pak sborové učitelští gymnasií a škol realních vyšších i samostatních nižších svá dobrá zdání bez odkladu podati měli „zdali a které opravy ve vyučovacím jazyku potřebnými, aneb žádoucími se býti ukazují“ a dotyčné návrhy se cestou uherského místodržitelství a dvorské kanceláře J. Veličenstvu předloží. Co se týče gymnasia zdejšího, tazáno mimo sbor učitelský i představenstvo svobodného kr. města Skalice co úřad politický. Výsledek dotýčného sezení městské repraesentace, z rozlíčných ohledů ku maďarčině velmi se klonicí, jest dle doslechu slovenčině nepříznivý. — Za tou příčinou chci

všecky poměry uvážiti, a dokázati, že na gymnasiu zdejším dle práva a spravedlnosti má býti slovenčina nikoliv však maďarčina řečí vyučovací; a že této přisluší místo toliko co předmětu povinnému. Císařským diplomem zaveden sice jazyk maďarský co jazyk úřední v Uhrách; avšak tímže diplomem zaručena i rovnoprávnost všem národům! Uhersko jest zalidněno asi 9 milióny obyvatelů, co do původu a řeči rozličných. Slováci, co do počtu a jiných poměrů nejsou národ takový, jenžby považován býti mohl toliko za nějaký přívěsek Maďarů, za nějakou z milosti trpěnou kolonii, kteráby neměla práva žádati pro sebe to, čeho její sousedé a spoluobyvatelé tétéž krajiny požívají. Smí se, pravím, národ slovenský v nynějších poměrech beze všeho ohledu nechati? Bylo-by jednání takové i spravedlivé? Jakým právem smí se řeč jednoho neb druhého národu ze škol vytlačovati, a jí toliko podružní místo z milosti vykazovati? Nemá-li se každý domýšleti, že jest ten neb onen národ privilegovaný, jsou-li Slováci národ s ostatními národy stejně oprávněný (o čemž ze stanoviště práva historického a nynější rovnováhy pochybovati se nedá), musí i jim se dáti to, čeho každý jiný pro sebe žádá! Pojem národu nedá se na žádný pád od pojmu národní, národu tomu vlastní, řeči nikdy odděliti; uznáním národu některého, také i jeho řeč národní se uznává. Reč jest jmění a svatá pozůstalost národní, která se prošantročiti nemůže, čehož by všickni odrodilci, ať si jsou kmene jakéhokoli dobře pamětlivi býti měli! Každý národ má nepochybné právo o zachování a uchranění své řeči pečovati tak jako každý národ z druhé strany zákonem lidskosti a povinnosti vázán jest, aby v ohledu tomto druhému překážky v cestu nekladl.

Ač doufati jest, že pravý a rozumný Maďar práva ostatních národů v Uhersku bydlících šetřiti bude, a

vůli moci a blahu své vlasti upřímně a opravdově se vynasnaží, aby mezi těmito národy a ním trvanlivé spojení se docílilo, jež-by ku velikému prospěchu společenských duchovních i materialních záležitostí všech sloužiti mohlo; ač nadíti se jest, že, Maďar pravý maje na mysli r. 1848. a 1849. a kruté boje zvláště Slovanstva na proti násilí stran samovlády řeči maďarské a stran jiných poměrů, od své ohnivosti poněkud upustí: nedá se přece upříti, že obava přemnohých vlastimilů, žeby totiž Slovákům z celé rovnoprávnosti ničeho nezbylo, leč podíl břemen a povinností, není zajisté bez důvodů. Pohledněme jen na školy střední uherské! kterou z nich mohou Slováci nazvati svou? Gymnasiu bánsko-bystřickému, jež by slovenské býti mělo, hrozí nyní pomaďaření, Na Trnavském (!) nedáno slovenčině místa, ani co předmětu povinnému, a jisto jest, že všecka gymnasia na Slovensku mají se státi maďarská. — Nevyhnutelnou výmínkou rovnoprávnosti má a musí řeč každého národu, tedy i slovenského, byť by i úřední nebyla, aspoň do škol co řeč vyučovací uvedena býti, zvláště v těch okresích kde tento národ samovládný aneb aspoň převládající jest. Zároveň má a musí též o důkladné naučení se v praktickou zběhlosť v řeči úřední pečováno býti. —

Tím způsobem na gymnasiu Skalickém jiná řeč žádná řečí vyučovací býti nemůže, leč jen řeč národní obyvatelstva města Skalice a celého okolí jeho, pročež řeč mateřská jinochů, vzdělávati se majících. Použiti jest všech prostředků, jimižto by vzdělání mládeže ústavu některému svěřené, co nejlépe prospívalo. Mládež se má snadně, a mnohému a sice tak vyučovati, aby vše, čemu se naučili, v mysli a v srdci utkvělo, A jakou

řečí se toto státi může? Snad řečí žákům nesrozumitelnou? — Něco podobného toliko šílenec tvrditi by mohl! — Jak může kdo ve vědách přirozeně prospívati, když mu dvojnásobně zápasiti jest, jednak s předmětem, jednak s jazykem? — Vyučovati jest známosti ve věcech neznámých a potřebných učícímu se předkládati t. j. mu o všech potřebných věcech pravý pojem vštípiti. Leč nesrozumitelným jazykem kdo jest sto, dítěti i té nejmenší o předmětu známosti sděliti, jemuž by však mateřčinou snadno rozumělo? „Ve školách má se duše lidská vzdělávati, rozum užitečnými známostmi osvítiti, srdce pak ušlechtiti; což vše jen jazykem mateřským dosáhnouti lze! Nepřirozený způsob vychování mládeže má škodlivé následky, nejen pro jednotlivce, ale i pro některý národ.“ O pravdivosti tohoto výroku dalo by se přemnoho příkladů uvésti. — Vyčítání jich však opomenouce obraťme se raději ku gymnasiu skalickému.

Na ústav tento odkázáni jsou žáci, z největší části rodilí to Skaličané, pak jinochové z nejbližšího okolí, téměř vesměs co do mateřského jazyka Čechoslované. Procházejíce se krajinou kolkolem Skalice nalezáme od Holiče na moravských hranicích, přes Radošovec, Senici, Malacky až k Prešpurku, z druhých pak stran k Trnavě, k Nitře, přes Mijavu k Trenčinu a ještě mnoho mil dále silně zalidněné osady ryze slovenské, v nichžto leda několik odrodilých slovenských zemanů co zpupné oasy, vyčnívá. Obrátíme-li se k severu a západu na Moravu, máme opět obyvatelstvo toliko slovanské, z něhož nemalý počet žáků do studií zdejšího gymnasia vstupuje. Statistická udání to dosvědčují. Letošního roku školského jest na gymnasium skalickém ve 4 třídách 118 žáků, z nichž co do rodiště neb domoviny 75 do Ska–

lice náleží. Dle národnosti a jazyka jest 66 slováků, 21 Moravanů, a 3 češí; k tomu 11 Rakušanů, za příčinou osvojení si slovenčiny zde studujících, a 17 židů. Všickni židé, dílem ze Skalice dílem z nejbližšího okolí rodili, a 6 Rakušanů jsou slovenského jazyka mocni. Na proti tomu nenalezáme mezi všemi 118 žáky, ani jedinkého, jenžby byl jazykem Maďar, ba ani jedinkého, jenžby maďarský jazyk aspoň poněkud znal. A k vůli těmto žákům mají učitelé, kteří k nim srozumitelným jazykem mluví, a o jich vzdělání se usilují, odstraněni býti jen snad proto, aby užíváním cizího jazyka u vyučování lidským živobytím plýtvati, sílu mládeže mrhati, čas mařiti, chuť k dálšímu cvičení umrtvovati, jednotu duše rušiti, pocit mravný a nábožný zničovati se mohl!!

Nemysli si však nikdo, že bychom horlili proti maďarčině aneb snad z ohledů nějakých materialních mluvili pro domo sna! Zásada stran nutného učení se jazyku maďarskému na tuzemských středních školách, od nás už svrchu vyslovena; ostatně ujistiti se může, že pisatel těchto řádků pomaďařením škol skalických aneb ostatních slovenských ani praničeho nestratí, ani praničeho nezíská; zde toliko cit práva a spravedlnosti jej pudí, aby ukázal, jak nespravedliví jsou mnozí a jak zaslepeni škodíce sami sobě a svému rodu.

Nejlepší a nejvydatnější měřitko poměrů národních a jazykových některého okresu jest řeč sama, kterou se obyvatelům slovo boží povždy káže, kterou se záležitosti obecní zařízovati, kterou se konečně v národních školách vyučovati musí. Ve Skalici a v celém daleko-širokém okolí slovo boží se po slovensku káže, obecní záležitosti se po slovensku vyjednávají a v národních školách po slovensku se vyučuje. K těmto

poměrům jazykovým sl. představenstvo kr. sv. města Skalice od r. 1854. až do r. 1858., pokud se totiž o otevření gymnasia vyjednávalo, zřetel svůj berouc ve všech dotýčných žádostech k. vys. c. k. úřadům zřejmě udávalo, že žáctvo ze škol národních zdejších a okolních do studií vstupující ani do Nitry ani do Trenčína, Levic atd. pro velikou vzdálenost těchto míst, ani do Trnavy, kde se po maďarsku, ani do Strážnice, Mikulova, Prešpurku, kde se všemu po německu vyučuje, posyláno býti nemůže nejsouc mocno ani maďarčiny ani němčiny dále sl. městské představenstvo zdejší žádalo, aby se na zdejším gymnasiu na základě slovenčiny vyučovalo. Takové přání měli zdejší občané ještě před 3 roky! — Před několika měsíci si však mnozí už naříkali, že prý se na zdejším gymnasiu slovenčině (mateřině to téměř všech žáků) více místa dává, než němčině, a nyní jest anathema vysloveno nad němčinou, ano i slovenčina má maďarčině ustoupiti a se skrovným kontečkem se spokojiti. Tak důsledné změny ani Bosco nedokáže!

A což myslite, že to opravdu Maďaři jsou, co se tak hrubě proti Slovákům a jejich řeči, vůbec proti rovnoprávnosti prohřešují? Nikoli. Jméno Maďarů si přiosobují mnozí ze Slováků, jako vrány páví péří, domnívajíce se, že cifrované nadrágy, šnírami premované a gombíky posázené attily, čižmy s ostruhami a kalpak s vysokým pérem každou známku původní národnosti vymazavše člověka vznešenějším činí. Pravý Maďar, národností nadšený, váží sobě i cizé, přeje všem stavům a národnostem veškerým stejné právo, „dobře věda že kdo v pouta jímá otroky, sám jest otrok“ Tuť poukázati možno na Eötvöse Déaka a veškerou stranu uherskou liberální! — Toliko výstřednost a ztřeštěnosť jsouc slepá nezná žádných mezí práva a spravedlnosti! —

Nedoslovák, Nedomaďar, Nedoněmec, Nedočech jest (jak W. Presse praví), netopýr, tu se přidržuje ssavců, vychloubaje se býti čtveronožcem, tam zase oblibuje si jmeno ptáčí, vypínaje se křídlama nemotornýma, jak brzo tu neb tam marnosti jeho se lichotí; tu se v řeči a kroji po jiném opičí, svým opovrhuje a za cizotou třešti; ano sobec toliko, po zisku se shánějící, vysokou hodnosť člověka a svatý cíl jeho živobytí zhola neuznávající materčinou svou pohrdá a sám nad sebou vraždu páchá Bohu nemilou, neb:

„Mrzkost jest poroba Hospodinu
hřích v porobu samochtíc dáti šiju!" —

Jak jsem se svrchu zmínil, měla sl. rada města Skalice (dne 7. t. m.) sezení, v němž se na dotaz v. místodržitelství Uherského rokovalo, „pak-li a jaké změny ve vyučovacím jazyku na zdejším gymnasium jsou potřebné." Z veškerého velmi četného shromáždění ujal se slovenčiny, jen jediný, pravím jediný nechtěje dopustiti, aby se stala podruhem Maďarčiny; doufati však jest, že úřady vyšší, jimž slovo rozhodné přisluší, věci této velmi důležité se upřímněji ujmou, nežli se to se strany zdejších měšťanů stalo. Proti učitelstvu nynějšímu nenamítá se ohledem kázně a vedení svěřené mu mládeže ničeho, leč že co Hanáci aneb Böhmáci (tak si zde i mnohý, jenžby pokoru, svornosť, snášelivosť a podobné cnosti hlásati měl, oblíbil nazývati ty, jižto přes Moravu semo přišli) nemohou učiti maďarsky, pak že prý určený pro gymnasium příspěvek, k němuž se město uvolilo, jest příliš veliký, že by pp. Františkáni vyučování mnohem laciněji s radostí obstarávali a pod. Ohledem poslední stížnosti zdálo by se mi býti nejpříhodnější, při budoucím obsazování míst učitelských zaříditi licitaciu minuendo, a svěřiti je těm, kteříby nejméně žádali, ať si jsou takoví neb makoví! Jednáť se jen o obsazení! — Ostatní se samo sebou podá! —

Důvody, jež mají zavedení maďarčiny do zdejších škol podporovati, jsou tak rozmanitého rázu, jak rozmanité jsou povahy a smysly hajitelů té věci.

Jeden dokazuje, že Slovenčina nemajíc ani literatury ani jiných pěkných vlastností k vyšším účelům se nehodí, a že tedy potřeba káže, aby se Slováci ve všem přidružili k některému národu znamenitějšímu a mocnějšímu, tedy k Maďarům. Jaká to filosofie! — Jiný opět dovozuje zbytečnosť zavedení Slovenčiny do škol slovy: „De hogy, po slovensky by se měly všecky materie v latinských školách tradirovat?! Ad animam, spectabilis! das kann nicht sein! My jsme se učili po latinsky a po uhersky, a umíme přece čtyry řeči: lateinisch, deutsch, ungarisch und slavisch!“ „Arciť tomu tak!“ odpověditi by se mělo, avšak na místě odpovědi lépe uvésti toliko dva veršíky básníka slovenského:
„Já i cizé hovořím řeči tak, jak svou mateřinskou!“
„„Chvalno není — když tak všecky ty chybně mluvíš!““

S lidmi tohoto rázu o věcech tak důležitých rokovati a v hádky se pouštěti; jest věru práce marná; pročež úvahu o poměrech zdejších tuto veřejnosti podávajíce kojím se sladkou nadějí, že vzdor nechvalným snahám mnohých odrodilců císařským slovem zaručená rovnoprávost národní konečně zvítězí, a právo naše se rušiti nebude!

Hlas Slováka o rovnoprávnosti a jednotě spisovní.

Onehdy se naznačili utvořující se právě strany ve vlasti naší Uherské, o jejichžto směru a povaze ještě tehdáž jsme nic neznali podrobně, jen toliko jsme vůbec znamenali, že když jedna strana se uvoluje ve státní služby a projevuje hotovost ke srozumění se s vládou mocnářství celého, druhá odmítá návrhy jí nabídnuté a umluvení se s vládou. Poněvadž pak jsme se o prvé domýšleli, že stojí o udržování mocnářství v celosti jeho, mněli jsme, že ji nejpříhodněj lze nazývati stranou konservativní v širším arciže to smyslu, a nikoli v užším výměru někdy často zpomínaných starokonservativců, an jsme stranu odpornou přirozeně jmenovali opposiční. Projevili jsme také náhled, že Slováci s větší důvěrou přilnouti mohou ke straně, kteréž záleží na udržení velkého Rakouska, než ke straně, kteráž ne o celek, ale jen o částku dbá, o jiné země a národy se nestará; kteráž jen Uhry samy oslaviti a povznesti usiluje. Od doby té vyvinuly se strany již dále a vystoupily zřejměji se svými snahami i pročež byli jsme káráni veřejným hlasem, radícím rodákům, aby ne ke starokonservativním, ale k liberalním přistoupili. A však i my tyto liberalní zahrnujeme mezi konservativní, nakolik chtějí míti vlast uherskou v soustavě zemí rakouských, a milerádi přihlašujeme, že soukmenovci naši se k nim nejbezpečněji přichylovati mohou. Vystříháme před liberalními od r. 1848, na jejichžto theorie se dobře rozpomínáme, dle nichžto jim jsou Uhry, aneb vlastně Maďarstvo nade všecko; dle nichžto by vlastně rádi panovali sami a zákony dávali všem světa národům. Zajisté krásná idea rovno právnosti jen v Rakouském velestátu provedena býti-

může; mělliby se ale tento rozpadnouti, nemají se čeho dobrého nadíti Slováci.

Slyšeli jsme s potěšením projevení barona Eötvöse a Deáka stran národností domácích ve vlasti. Řeči jejich jsou řeči pravé moudrosti politické. Byloby jen přáti, aby souhlasu nalezly a povšímnutí náležitého po všech stranách vlasti uherské. Že ale ne každý tak smýšlí u nás, že tu i tam cele rozdílné snahy vycházejí na jevo, nedá se zapírati. Především zapotřebí, aby Slováci sami přirozeného práva svého hájili, aby se příslušnými a určitými návrhy bez ostýchání vystupovali. Že ve slovenských stolicích při odbývaných slavnostech zavedení nového řádu byly slyšány i slovenské hlasy, to nacházíme v pořádku. Byloby ale smutné, kdyby to jen při těch několik řečech slavnostných zůstati mělo. Slovákům zajisté náleží ve krajích, kteréž nazývají svým domovem, mnohem více; jim náleží, aby tam při poradách, rokováních, soudech a všech veřejných jednáních v řeči jejich slyšáni, aby také v řeči jejich zpraveni a o veřejných záležitostech poučeni byli, aby se tudíž mluvě jejich při úřadech a úředních pojednáváních místa dalo a jí vážilo. Největší však a nejsvětější právo mají Slováci k tomu, aby mládež jejich, aby lid slovenský vůbec ve své řeči vychováván a vzděláván byl, aby také školy jejich podlé toho spořádány byly. Mnoho se již psalo a mluvilo o nedostatcích školství, jakovéž jsme posud měli, a my jsme s pozorlivostí provázeli úsudky o něm vynešené a nárady, jakoby ono upraveno býti mohlo. Nalézali jsme pak, že školám za největší chybu pokládán byl směr jejich k poněmčování mládeže čelící; aniž co jiného podstatného jim bylo vytýkáno. Nuž jakovouže opravu navrhují naproti tomu časopisy maďarské? Aby se školy zmaďařily v celém obvodu země Uherské, dokazujíce,

že Maďaři, jejichžto počet, k zahanbení všech popisů posavadních, až na 7 millionů zvýšují, jednak ale počtem, jednak intelligencí, jednak také zámožností mnohem předčí všecky jiné kmeny v zemi spolu bydlící, a protož tito že se panstvu řeči jejich, jakožto mnohem silnějších i ve škole podrobiti musejí. Byla-li by to skutečně oprava, jakéž potřebují školy naše a nebylo-li by to raději toliko zaměnění jednoho snad menšího bezpráví s jiným mnohem větším bezprávím? A takovéto návrhy pocházejí často od duchovních a učitelů, od mužů, v jejichžto by povolání záleželo lépe poznati pravidla křesťanství, lidskosti, vědy opravdové a zdravé filosofie, zvláště pak lépe rozuměti duchu času a právům národním. S navrhovateli těmito nechceme se hádati o počty kmenů jednotlivých ve společné vlasti Uherské ubytovaných, ale nemůžeme mlčením pominouti, že menší kmenové lidského pokolení právě tak k dokonalosti určeni jsou ode Stvořitele, jako ti největší, a že jim v tom překážeti je nepravost, pomoci ale poskytovati svatá povinnost. Na toto si dovolujeme upozorniti našich ne tak rozvážlivých, jako horlivých vlastenců a jich přátelsky upomínati, aby se nedopouštěli sami těch hříchů, kteréž zaniklému systému vytýkají, nebo co bylo poněmčování v celé říši Rakouské, totéž je bezohledné zmaďarování po celé zemi Uherské. — Protož náleží ve krajích Slováky obydlených spořádati školy potřebám lidu slovenského přiměřené. Nedostalo-li by se Slovákům škol takovýchto, stala by se jim křivda, jižto by naskrze nebylo lze ospravedlniti; a kdyby oni sami nepožado. vali škol takových pro sebe, sami by se co nejvíce prohřešili proti sobě. Opravdu, má-li o vzdělávání a osvětu Slováků dobře a právě býti pečováno, musejí v jejich domovině aspoň školy prostonárodní čili elementarní, nižší a vyšší, a školy tak řečené střední,

gymnasia a realky, býti rázu slovenského, tak aby se v nich mládež v řeči mateřské a sice na nižších stupních výlučně, na vyšších pak s převahou vyučovala. Není-li takto spořádáno školstvo po krajích od Slováků obydlených, kmen tento zanedbán zůstane, jakoby odsouzen k barbarství a helotismu. Toliko jednotlivcům by snad lze bylo k rozsáhlejší a důkladnější vzdělanosti se povznesti, jimžto by štěstí více přálo, ale kmenu celému nikoli. Že však slovenské mládeži poskytována býti má příležitost kromě řeči mateřské i jiným zemským řečem, zvláště pak maďarčině se přiučovati, to se rozumí.

Jestliže již ve školách pro lid slovenský určených má býti vyučováno po slovensku, v jakovéže Slovenčině se to má díti? V jakovémže nářečí jmenovitě mají býti sepsány knihy školské a učební? Otázka tato není zbytečná aneb nemístná. poněvadž o tom se spor vede mezi Slováky samými. Jsouť mnozí, kteříž mluvu slovenskou obecnou žádají uvesti do škol a písemnictva, čemuž se ale vážné a důležité důvody stavějí naproti. Nejprvé povážiti třeba, že mluva Slováků není stejná, a že mezi nimi as čtvero podřečí značnější se rozeznává, totiž nitranské, liptovské, gemerské a šáriské. každé ode střediště svého tak nazvané, každé více méně rozšířené. Kromě těchto mnoho podřečí menších a méně patrných by se vypočítati dalo. Nejrozsáhlejší ze všech podřečí jest poměrně liptovské, a však ani toto, ani žádné jiné se nehodí pro všechny Slováky, a zamítáno bývá doprosta ode všech jináče mluvících. K tomu přichází, že žádné podřečí Slovenské není ještě tak vyvinuto, aby mělo svou gramatiku ustálenou a svou i sebe skrovnější literaturu: a proto nemůže býti také příhodné, aby jím lid ku vyšší vzdělanosti veden byl. Když tedy mluvu

Slováků obecnou nenalezáme přiměřenou: i jakováž to jiná řeč býti má? Dle našeho přesvědčení ne jiná, než spisovná. Tak je to u všech národů vzdělanějších, tak zvláště u Němců, že jakkoli rozdílná jsou podřečí lidu obecného podle krajů rozličných, předce v ústavech vzdělavacích se všude užívá mluva nejvzdělanější, všechněm společná a srozumitelná. Takováto je pro Slováky řeč československá čili spisovná, všechněm rovně snadná a přístupná, pro všecky vzdělavatelná, všem k osvětě, k vědám a náukám, ku všestranné vzdělanosti nejlépe dopomáhající. Tato řeč spojovala od jakživa Slováky s Čechy a Moravany; tuto společně pěstovali kmenové pobratření, a mezi Slováky vystupovali mnozí výteční spisovatelé českoslovenští od nejdávnějšího, až do nejnovějšího věku. Aniž pak užíváno řeči této toliko od učených; ona bývala pořád u lidu upovšechněna. Zajímavé toho důkazy nám po tyto dny přinesl „Světozor,“ spolu se „Slovenskými Novinami“ vydávaný, podávaje soudné jednání správnou československčinou sepsané, latinou však promíchané. Důkazy toho nesčíslné naleznouti můžeme ve všech archivech krajů slovenských a jim blízkých, v nichžto se téměř zhusta naskytují listiny z věků předešlých pořádně československy vyhotovené. Než netřeba nám zabíhati do věků pominulých. Jakže se odbývají služby boží mezi Slováky až podnes? V jakovéž řeči se odříkají modlitby, i jen „Otče náš,“ a zpívají písně nábožné? V jakovéž řeči se konají kázaní a spisují pojednávání náboženská? A tuto řeč nyní mnozí nechtějí uznati za řeč obecné slovenské co nejblíže příbuznou, ale vyhlašují za Slovákům cizou a ve své krátkozrakosti o to pracují, aby z pomezí Slováků vyhoštěna byla. Není pochyby, že to rada záhubná a nepřátelská, a žeby se nemohlo

státi lépe po vůli protivníkům Slováků. Tudíž by tito odděleni a osamotněli seslábnouti a naposledy vyhynouti museli, anby přichylujíce se ke kmenům příbuzným zmáhali se pořád větší silou. I hlas proti mne se ozvavší zdá se přiznávati k těm náhledům zkázonosným. On nepochopuje, kterak může Slovák míti řeč československou za nejpřiměřenější ku vzdělávání lidu slovenského. Snad mu ale bude známo, že pěvec nesmrtelný, Jan Kollár, byl opravdový Slovák, ano chlouba kmene slovenského; a že tento muž tak velice zasloužilý o své rodáky v té řeči psal svá díla neocenitelná; že sebral hlasy mužů velevážených a i sám se co nejdůrazněji projevil v „Hlasech“ r. 1846 v Praze vydaných „o potřebě jednoty spisovného jazyka pro Čechy, Moravany a Slováky.“ Mezi tím nechať si kdo mluví a píše, jak se mu líbí; my nezatracujeme snahu šlechetnou, když jen dobře působí, byť také cest a prostředků užívala odchylujících se od našich, ačkoli nemůžeme nelitovati počínání marná a ve svých následcích záhubná. A však naskrze odsouditi musíme nezbednost některých našinců, kteříž nepřátelství rozsévají mezi Slováky a Čechy a naproti řeči spisovné československé, pro krajiny naše každého času spásonosné brojiti nepřestávají. Kéžby lépe považili poměry času a vlasti, obzvláště pak dobro kmene slovenského, o nežto se vlastně jedná.

Únos Lumíra.

Sedí pěvec na mechaté skále,
na květúcím břehu Vltavy;
divy tvoria nikdy nepřestalé
struny jeho i hlas měňavý.

Vůkol něho stoja beze ruchu
v němém různé zvěři mlčení,
a plavcové těkavého vzduchu
taja dech na větvech zvěšeni.

Ve svornosti napřahujú uši
s ovčím lítí vlci plemenem;
dle krotkého holubátka čuší
dravý jastrab v lúbí zeleném.

Větři sekly, vlny staly běžné,
z nich Rusálky se pnú prsami,
na hladině jim splývající něžné
hedvábnými vlasy prúdami.

Všecko stojí jako mrtvé tiše,
okúzlené zpěvu lahodou;
jen na břehu protějším se kníše
Vyšehrad po taktu nad vodou.

Hej Lumiru! ty pleníš přírodu;
hned však budeš i sám plenĕný.
Hle, blíží se koč ode východu,
jako oblak větrem nesený.

Pochybuješ, zdaliž hrudu roní,
či pak v siném vzduchu vesluje,
bahro zlaté i kopyto koní;
tak lehkým koč plavem cestuje.

Panna na něm podobná bohyni,
vábná, šperkovaná bohatě;
sama vázne v měké mlhoviny,
sama drží v ruce opratě.

Diamanty jí lesknú na skráni
i na líliových ramenách,
oblek z lúčů slunečných utkaný
v prozračných se vlní praděnách.

Pěvec žasne, panna libým hlasem,
stavši o bok jemu, hláholí:
„Odpusť, vzácný pěvče, zblúdila sem,
„ukáž v pustém cestu údolí.“

„Následuj!“ hovoří Lumír vstana,
a chce stúpať, zvěsiv varito.
„Líbo-li, zardělá vece panna,
„dost je místa pro dva tudyto.“

Ona pomkne se na kraj sedadla,
on vyšvihne se bez prodlení.
Panna skvělé potrhne zubadla,
Koč se vzhůru nese schopený.

Chce vyskoknúť Lumír, vstáť mu nedá
připichnutá jehlou halena;
chce ji zvrhnuť. už jen hrudka bledá
Vyšehrad se pod ním znamená.

„Kdo jsi?“ zkřikne předěšený vtedy,
„Kam mě chváceš, panno, v nadvládě?“
S umilením Lúna naňho hledí,
s úsměchem ho hlaská po bradě.

„Pusť strách! Já to, co éterným plavem
„noční vozím lampu nad zemí;
„Kterú si tak často v pronikavém
„hláholení slavil písněmi.

„Těskno slúhať v bezmluví samoty
„míjejících lesů šumění,
„revy vichrů, vulkánů drkoty,
valících se moří hučení.

„Ty mi noční budeš krátiť chvíle
„znějícími sladce strunami,
„dni v palácech tráviť roztomile
„křištálových mezi Vílami.“

Tys blažen, i teď zřejmý Lumíru.*)
Zde kdo vzruší srdce kamenná?
Kdo přivede k svornosti a míru
haštěrného syny plemena?

---

*) Zdá se, že Lumír byl pohanským předkům našim povšechně známý, nábožensky ctěný pěvec, a co teď lid slovenský bájí, když ve škvrnách měsíce vidí Davida s Harfou, to dost lehko povstalo z pohanské báje o Lumírovi.

Chvála Slovenského národu.

(Zpívá se jako slovenská: Nechodievaj v noci ke mně.)

1. My Slováci starodávní
Na této zemi sme slavní:
Naše sláva na všech stranách v celém světě
Jako kvítí v jarním čase utěšeně kvete.

2. My třebas sebe chválíme
Ale jiných netupíme:
Neb to všickni dobře známe, že v každém národu
Mnozí slavní mužové se nacházeti budú.

3. Poctivost tedy každému
V světě národu lidskému;
Přece ale mi Slováci máme na vší zemi,
Jak to každý sám dobře ví, přednost přede všemi.

4. Přednost máme proto sice
Že nás jestiť mnohem více,
Jako všechněch Španielů, Francouzů a Němců,
Třebas Uhrů k ním připojíš všech, našich vlastenců.

5. V Uhřích jsou mnozí Slováci
Slováci jsou i Poláci:
Jsou v Moravě jsou i v Rusku i v Pomeranii,
I v Moldavě, tak i v Čechách, v Slezsku, v Slavonii.

6. Slavný jest národ slovanský,
Všude sobě vede herský:
Nebo v něm se mnozí muži slavní nalezají,
Tak Moravci v své krajině Svatopluka mají.

7. Rusi Suvarova svého
Polsko Jana Sobieského
Má Zriniho udatného Chorvátská krajina,
I Slováci v Uhřích svého Turzu Palatina.

8. Slavné plemeno Slovanské,
Jest pro své skutky hrdinské
Neb Slováci mnoho mají z tohoto království,
Ve kterém jest slovenského lidu všudy dosti.

9. Slováci celou zem ruskou
Vybojovali i Polskou;
Slezsko, Čechy i Morava byla v jejich síle,
Kterýchžto zemí jsou páni do nynější chvíle.

10. Slováci jsou slavní dosti,
Pro svých synů způsobnosti,
Projdi se, medle, po naší krajině uherské
A pilně pohledni všecky úřady krajinské.

11. Aj spatříš mnohých v úřadě,
Při slavné královské radě,
I při úřadech biskupských, ve farách i školách,
A obzvláště při vysokých těch Akademiách.

12. Zdaž nebývají Slováci,
Lepší než jiní vojáci?
Slováci vždycky bývají lepší Rektori
Dobří knězi, úředníci i prokuratori.

13. K kterékoli dobré práci
Jsou schopní naši Slováci
Na poli-by Dolňozemcům muselo vše hníti
Seno, žito jestli-by ho nešli opatřiti.

14. A co by mnozí činili
Lidé, jestli by nebyli
Olejkáři vycvičení Slováci Turčané,
Jenž olejky roznášejí po vší světa straně.

15. To všickni lidé uznají,
Že vždy lepší platnost mají
V německé krajině jejich výrobky turčanské,
Nežli Chyna, neb kořenky všecky cizozemské.

16. Ti pak naši olejkári,
Nemocných lidí lékari,
Vtipnější jsou než Francúzi, neb v Holandském kraji
Za Uherského slavíka, vrabca prodávají.

17. Dolňozemci otrhaní
Chodiliby jak cigani,
Jestliby je pěkným plátnem nezaopatřili
Pláteníci, větší psotu trpětby museli.

18. Kdeby Dolňozemci šátky
Brali, čipky aneb zámky?
Kdeby nože i nožnice i hřebene vzali,
Kdyby Slováci čipkári jim nepřinášeli?

19. A kdebychom šafran brali
I koreni kupovali,
Jestliby nám slovenští naši šefraníci
Do domu nepřinášeli tyto dobré věci.

20. A proto vy Uhré, Němci
I vy všickni cizozemci
Přestaňte už medle jednou Slováků tupiti,
Nemusíte „že on není člověk“ víc praviti.

21. Vězte všickni, žeť slovenský
Národ jest slavný a herský
Nebo Slovák od slovíčka S l á v a vzal své jméno
Tak jisté vždy slavné bude slovenské plemeno.

(Národnié zpievanky Slovákův v Uhrách od Jana Kollára.)

Píseň na svornost a na vzájemnost Cesko-slovanskou.

Heslo: Závist se tu nevyhojí
dokud svět ten světem stojí;
též rakev mrtvému závidí
třeba sám okem ji nevidí.

1. Od Šumavy až na Tatry
Oslavuje naše bratry
píseň pod jedním jmenem
stejným svatým plamenem.
Od Šumavy na Karpaty
hoří plamen láskou zňatý
jedna řeč a jeden kmen
ze slovanských tam plemen.

2. Jednu řeč i jednu píseň,
jednu máme v srdcích tíseň;
písní srdce odmladnou,
city naše nezvadnou.
Češi též i Moravané
též Slováci i Slezané
to jsou Čechoslované
v nich jen jeden duch vane.

3. Dřivě v slávě slavně žíti
potom k otcům svým zas jíti,
ctít svůj národ, ctít svou vlast
Čechoslovana je slast.
Kde Vltava s Labem plyne
tam Čech věnce slávy vine,
tam se písně rozlehaj',
tam je Čechů český ráj.

4. Od Šumavy až za Tatry
jedno heslo váže bratry
jedna krev v nich koluje,
každý vlast svou miluje.
Kde Morava k jíhu proudí
cit ten žádný nevyloudí,
tam jsou statní Hanáci
věrní vlasti jonáci.

5. Milujíce vlast svou stále
pokračujme k předu dále,
tím získáme národu
věčnou vlasti svobodu.
Vah a Hron kde v Dunaj řine,
tam cit k vlasti nevyhyne,
tam Slováci sokoli
chráněj' hory i doly.

6. Též na Odře krásná země,
tam slovanské bydlí plémě
tam slovanská Slávů krev,
tam panuje český lev.
Kde se Odra k točně vine
láska k vlasti nepomine
v ní Slezané setrvaj'
dokuď srdce v těle maj'.

7. Od Vltavy až k Dunaji
všichni se tu ozývají
jedno srdce jeden cit
kdož by chtěl se protivit.
Tak nás žádný nerozdvojí
nech proti nám lestí brojí;
láska k vlasti mocný štít
nás učí zde vítězit! —

Čechoslovanská.

(Zásilka na vypsanou cenu za vlasteneckou báseň, opěvující „svorného, snášenlivého ducha v národě.)

Heslo: „Cti Paula pro Petra.“

Čechoslav, ten šetří toho zvyku,
co na srdci, to i na jazyku;
z studně srdce mluvu svoji
na jazyku s hlavou spojí;
není studen, — není příliš žhav,
shovívavost zbožný jeho mrav! —
[Tak to sedmi milionům duší
v jednom srdci trůnit sluší!]

Před oltářem jedné národnosti, —
tu se staňme snoubenci svornosti;
Čech, Moravan, Slezan, Slovák
v slasti, žalu stejný rodák,
přednesa ti hostu chleb i sůl
odkrojí i svého srdce půl!
[Tak to sedmi milionům duší
v jednom srdci trůnit sluší!]

Karlu, králi, kdo díš: „Otče vlasti!“
slovy těmi rozplyň hrdou slastí;
neníť tobě každý roveň,
z dějů plá ti pravdy oheň,
za vzor budiž ti král Jiřík náš,
dokaž, že kšaft Svatoplukův znáš!
[Tak to sedmi milionům duší
v jednom trůnit srdci sluší!]

Nesvornost, to chytré pekla robě
navždy pohřbeno buď v cizím hrobě;
my se dejme do stavení chrámu
ze svornosti drahokámů,
a v něj ve bratrském objetí
snesme svorné vlasti obětí!
[Tak to sedmi milionům duší
v jednom trůnit srdci sluší!]

Jeden všechna*), všickni jediného
ctěme v sobě ducha smířlivého,
nedopřejme lásce zmaru,
v jednotě je jádro zdaru;
za bratra brat, aj jak sladko mřít —
mřít —, a po smrti i v bratru žít! —
[Tak to sedmi milionům duší
v jednom trůnit srdci sluší!]

Fr. K. Drahoňovský.

---

*) Všechného — povšechného.

Nehaňte lud môj.

(Orol Tatránsky. Ročník I. 1845.)

Nehaňte lud môj! že je lud mladý,
Klebetárski posmevači!
V mladom sa veku ide do vlády,
Starému sila nestačí;
Keď predkov nemal — a či jich nemal,
Ktorí prežili čas zlatý? —
Čo bys' sa mu ty zato posmieval?
Na potomkov on bohatý.

Nehaňte lud môj! že nemá dejov
Slávy svojej minulej sklad.
On ešte peknou kvitne nádejou,
Budúcnosť má jeho poklad:
Počuješ bájne hlasy povestí?
Hovoria tie, keď čas čuší,
Zázračný z nich on svet má vyviesti,
Budúci svet v nich on tuší.

Nehaňte lud môj, slepí súdcovia!
Že lud môj je len lud sprostý;
Často sú múdri hlúpi ludkovia
Dla súdu svetskej múdrosti;
Počuješ? spieva slovenské pole,
Spevanky zrodia Homérov;
Len lúbosť útlu spievajú hole,
No, budú aj bohatierov. —

Nehaňte lud môj, ústa nečisté!
Že odhodok on je hlúpy;
Múdrosťou jeho vykúpení ste
A ešte vás raz vykúpi!
Či nepočuješ slová rozumné,
Čo deň po dni opakuje?
Večné v nich pravdy, hlboké, umné;
Ten lud vedu si hotuje.

Nehaňte lud môj! že je len malý,
Že nevládne celým svetom.
Kde telo ducha k zemi nevalí,
Tam duch lieta lahším letom;
Na hellenskýže lud si spomnite,
Duch si svet vlastný utvorí;
Či v žalude hôr zárod vidíte?
Nie! — no viďte dubísk hory!

Nehaňte lud môj! že je chudobný,
Že kraj biedny, smetisko má.
To je blud! má svet sebe podobný,
Má hory, rieky, zlato má! —
A keď by nemal? — ale má hlavy,
Má obchodu silný zárod. —
Alebo či sú čriedy a barvy
A koniarne komus' národ?

Nehaňte lud môj! že je lud tichý,
Že rád trpí, že je slabý.—
Pravda, surovej on nemá pýchy,
Nie je v zápasoch pochabý.

Vy to neviete, že duch národův
Práve takú povahu má:
Keď má vystúpiť s činnou slobodou,
Najprv ticho myslí, dumá. —

Nehaňte lud môj! že úcti nemá,
Že lud môj je potupený. —
Slavnejšie ešte svet tupí plemä
Nuž kdo je tam zhanobený? —
Ach, zlé sú časy! na všetke strany
Svet žertvuje bohom zlatým. —
Ale nechaj mi národ bez hany;
Národ patrí k vecam svätým!

Ondrej Sládkovič.

Cena

na sepsání původního historického dramatu z dějin slovanských.

Ježto z dramatických děl, kteráž k dosažení ceny mnou vypsané do 30. května 1860 zaslána byla, žádné od pánů soudců (dle oznámení v Praž. Nov. 1860 číslo 184 od 5. srpna) hlavní premií nebylo poctěno, a toliko první akcesit tragedie „Záviše z Falkensteina" a druhý tragedii „Král Rudolf," oběma od p. Vítězoslava Hálka, byly přiřknuty; tudíž zůstává prvotní vypsání ceny v plné platnosti, a protož obnovuji:

1. Ustanovenou z počátku sumu 420 zl. r. č. se všemi z ní a z obou akcesitů plynoucími úroky, jimiž od 1. června 1857 až do posledního srpna 1860 na 502 zl. rak. č. byla vzrostla a kterouž 23 zlatými na *525* zl. r. č. doplňuji *za hlavní premii*; k nižto nových 100 zl. r. č. co první a 50 zl. r. č. co druhý akcesit se vysazuje.

2. Předmět dramatu může vzat býti z dějin slovanských vůbec, zvláště ale vítány budou práce z dějin národu našeho v uzším smyslu — v Čechách, na Moravě, v Slezku a na Slovensku.

3. Aby dílo mohlo hlavní cenou býti poctěno, musí býti v té míře dokonalé, aby vynikajíc nad nejlepší dosavadní plody českého dramatického básnictví v pravém smyslu bylo obohacením naší dramatické literatury. Spolehajíc na pilných študiích historických, musí co do uhlazenosti a plynnosti jazyka býti bezúhonné, a hlavně i spůsobilé, aby na Pražském divadle našem mohlo býti představováno a rozmnožilo trvale český repertoir divadelní. Básníku zůstává na vůli, vážiti předmět svůj z dějin slovanských doby jakékoliv,

a sepsati dílo své aneb veršem — buď veskrz, buď po části — aneb i prosou.

4. O dokonalosti dramatu rozhoduje výbor sedmi pánů posuzovatelů, ze jmena: P. T. pánové: K. Jaromír Erben, J. J. Kolár, dr. Rieger, dr. Šohaj, Vávra-Haštalský, Vrťátko, prof. Zelený. Pakli by z pánů posuzovatelů některý kdykoliv a jakkoliv odpadl, ustanovím náhradníka.

5. Přisouzení premie děje se eminentní většinou nejméně *patera* ze sedmi výslovně na premii znějících hlasů pp. posuzovatelů a dává původci poctěného dramatu plné právo k ceně svrchu pod 1) dotčené, se všemi z kapitálu toho i z akcesitů až do dne vyplacení plynoucími úroky.

6. Lhůta k zásylce trvá *nejdéle do 30. dubna 1861.* Rukopisy, jinak bezejmenné buďtež opatřeny libovolným heslem, jež zároveň i napsáno budiž na obálce listu, ve kterém pod pečetí jmeno, stav a byt pana spisovatele jsou poznamenány. List se nerozpečetí, leč když drama buď hlavní cenou, buď akcesitem bude poctěno. Pak-li ani jedno, ani druhé se nestalo, může pan spisovatel bez projevení svého jména pomocí hesla rukopis svůj, kterou cestou libo bude, dostati nazpět.

7. Rukopisy dramat zasýlány buďtež pod mou adresou do Prahy.

8. Stalo-li by se, že by z dramat zaslaných žádné nebylo důstojné, aby premií bylo poctěno, dostane spisovatel dramatu nejlepšího z těch, ježto zaslány byly, akcesit první 100 zl. rak. č., a po něm nejlepší akcesit 50 zl. rak. č. Premie ale zůstane vysazena do 30. dubna 1862 se všemi úroky z ní a z akcesitův, a tak vždy na rok příští až do jejího konečného přisouzení. Akcesit ale 100 zl. každého roku bude vyplacen a přisoudí se relativní většinou práci takové, jež k divadelnímu před-

stavení schopna bude. Kdyby dvěma kusům rovně hlasů se dostalo, rozhodnu já.

9. Páni posuzovatelé zavázali se vždy nejdéle do 15. července svá jednotlivá odůvodněná dobrá zdání o zaslaných dramatech mně písemně podati a po společné poradě konečné usouzení veřejně tiskem ohlásiti, jako se to již po oba roky stalo. Písemní zdání pánů soudců uloží se jakožto příspěvek k literární naší historii v českém museu. Přisouzení premie i akcesitů bude veřejně oznámeno. Práce hlavní cenou neb akcesitem poctěná musí hoditi se ku provození, a vyhražuji si, že ji básník k prvnímu představení na Pražském divadle musí zapůjčiti. Právo k zadání zaslaných dramat k prvnímu benefičnímu představení sobě úplně ponechávám. Honorar od divadelního ředitelství ponechává se zcela panu spisovateli Rukopis premií poctěný bude na památku do musea království Českého uložen.

10. První vydání tiskem dramata premií neb akcesity poděleného v počtu 1000 exemplárů zůstavuje sobě na vůli, vždy ale veškeren užitek z vydání takového po zapravení výloh připadá panu spisovateli. Toliko 150 výtisků v případu tom vymiňuji sobě na rozdání na tři rovné díly, pro Čechy, Moravu se Slezkem a Slovensko.

11. V případu svého úmrtí ponechávám práva a výminky při vydání tiskem váženému příteli svému, p. Frant. Ladislavu Riegrovi, doktoru veškerých práv, který má za sebe ustanoviti náhradníka.

Slavné redakce československé žádají se, aby vyzvání tomuto ve svých listech laskavě místa dopřály.

V Praze, dne 2. září 1860.

Ferdinand Fingerhut,
měšťan Pražský, na náměstí Betlemském, v čísle 269—I. „u Halánků."

Že dějiny slovanské básníku dramatickému až až dosti látky poskytují, toho tuším mohli bychom mlčením pominouti.

Zdali naše dějiny nejsou po věky nepřetržené pásmo činův velikých a konfliktů tragických? zdaž mimo nesčíslné jiné nejsou **Matouš Trenčanský, Jan Jiskra, Talafús, Ctibor ze Stibořice, Svatopluk Veliký,** Mojmír, Rastislav, Zdirad, Jaroslav Sternberg, Žerotin, Otakar, Svatopluk, Záviše a slavný náš Jiří Poděbradský předměty dram historických, jakož i v skutku o všechněch skoro již dramata byla sepsána? Zdaž dějiny polské mají v dramatickém ohledu sobě rovných? Či není slavný vítěz nad Turky a zachránitel Vídně, chrabrý, udatný Jan Sobieski, dramatickým hrdinou? Zdaž dějiny Jihoslovanů vůbec a Srbů zvláště s jich boji s Turky, s jich přečetnými hrdiny nejsou takřka nepřetržené drama historické a doba cara Lazara s nešťastnou bitvou na Kosově poli a zahynutím Lazarovým na nejvýše tragicka? Zdaž dějiny nešťastných zahynulých Slovanů Polabských nejsou bohaty na momenty zvláště tragické, poskytujíce básníkovi slovanskému nemálo vítané látky, potud ladem ležící? A jak zhusta i cizinci použili látek z dějin ruských a zejmena z velikolepé doby Petra Velikého?

Jméno i prach svojich mužů hlavných
  Ctí Vlach, Němec, Francouz, Anglové
  I my vlastenci a bratrové
Slavme slavně slávu Slávův slavných!

A protož kojíme se nadějí, že míněni a snaha naše přehojným účastenstvím pánů spisovatelů v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, na Slovensku, a ve Vídni v zápasu o ceny za historická dramata z dějin slovanských pravou se býti osvědčí.

Pevné vůli, tužbě ušlechtilé —
Nerozdílné srdce žádosti,
Rádo dává nebe dojít cíle!

Dej Pán Bůh štěstí!

V neděli dne 9. září 1860.

Ferdinand Fingerhut
v Praze „u Halánků.“

Podáváme ještě skrovný příspěvek k seznamu historických spisů obsahujících zprávy o Matoušovi Trenčanském, Janovi Jiskrovi z Brandýsa a Talafúsovi z Ostrova.

O Matouši Trenčanském viz:

Dalimil. V Praze 1850. Vyd. II. str. 175, 176.

Ljud. Štúra. Spevy a piesne. 1853 (viz Grammatik der slovakischen Sprache von J. K. Viktoryn. Pest, 1860. p. 225.)

Nitra. Ročník III. Pešť. 1846. Olejkar. Pověst od Hurbana ze 14. věku.

Annal. regum Hungariae. Vind. 1763.

Fessler: Gemälde aus den alten Zeiten der Hungarn. Karlsruhe 1809 und Breslau 1808.

Fejér codex diplomat. Hungar. Budae 1829.

Programm gymnasia Bánsko-Bystřického od r. 1854, v němž obsaženo pojednání o výtečníku slovenském Matoušovi Trenčanském od Jana Gotčára, c. k. školn. dozorce.

O Janu Jiskrovi viz:

Dějiny České od Palackého. Díl IV. část I. str. 445 a násl.

Kadavý Jan. Vzájemnosť ve příkladech mezi Čechy, Moravany a Slováky, Pešť 1843. Tisk Beimela, str. 28.

Perly české. Praha 1855, str. 76. Jan Jiskra z Brandýsa, nástin životopisný od Dr. H. Jirećka.

Obrazy z dějin českých od V. Hanky. V Praze u Hessa 1850, str. 189.

Archiv český od Palackého. Díl I. stránka 231, 329—331.
Díl II. st. 20, 21, 267, 409, 411, 413, 428.

Slávy dcera, znělka 403 a Výklad k té znělce.

Dlugosz Hystoria Polska. Lipsk. 1771. T. 13, str 82.

Johannes de Thurocz. Chronica Hungarica.

Josika : Die Böhmen in Ungarn.

Belius. Not. Hungariae. T. I.

O Talafúsovi z Ostrova a z Říčan viz :

Paměti Jelšavske a Muranské od Tomáška. 1829, str. 62.

Slávy dcera zn. 437 a Výklad k té znělce str. 326.

Archiv český Palackého. Praha 1846. Díl I. str. 255, 256.
Díl III. str. 347. Díl IV. str. 331, 381.

Callimachi de reb. Vladislai. T. II.

Schwandtner: Scriptores rerum Hungariae. T. I. str. 480.

Časop. musejní ročník 1859 pojednání od Dra. Herm. Jirečka.

Vypsání cen

na původní jednoaktové veselohry historické a národní.

Sedmimilionový národ náš československý v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku oplývá tak zdravým a srdečným humorem, tak rázným, jadrným vtipem, má tak bohatou žílu trefné pichlavé satyry a bodré komiky, vyniká tak hravou, žertovnou myslí, že nelze v tom neviděti výtečných živlův pro komickou literaturu, ježto by při okolnostech příznivých zajisté bohatě u nás se vyvinuly. A kde by mohlo vyššího vývinu dosáhnouti, než právě na vrcholu básnictví, v literatuře dramatické?

To uváživ a chtěje všemožně přispěti k živější a všestranné činnosti v oboru literatury naší dramatické a maje vedle divadla Pražského zvláště na zřeteli malá ochotnická divadla po krajích československých, ježto v novější době též u našich drahých bratrů na Slovensku utěšeně se zmáhají.

1. Ustanovuji za *první cenu premii* ***100 zl.*** *rak. čísla na sepsání původní jednoaktové veselohry s dvěma akcesity* jedním po *30* a druhým po *20 zl.* rak. čísla.

2. Látka k veselohře musí vážena býti ze života buď soukromého buď veřejného, a ovšem i z bohatých dějin národu našeho československého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku aneb ve Slovensku — v nichž dotčených komických živlů užito k vyvedení díla uměleckého — zkrátka, má to býti ušlechtilejší, jemnější veselohra rázu a směru národního neb dějepisného.

3. Aby práce taková hlavní cenou směla býti poctěna, je třeba, aby vyplňujíc všecky požadavky aesthétické, svěžím a věrným byla obrazem života našeho, ze jmena slabých jeho stránek živě se dotýkajíc, mluvou pak aby vynikala snadnou a přirozenou, jadrnou a ušlechtilou, a zároveň byla nezávadna, by směla na divadle býti představována. Sepsána může býti *buď veršem buď prósou* a kde k věrnějšímu líčení toho třeba, nemá bráněno býti spisovateli, ba bude to vítáno, aby z části aneb i naskrze *užil nářečí* v témž kraji, kde se děj koná, užívaného, což zvláště se týká *Slovenska*, *Moravy* a *Slezska*.

4. O výtečnosti veselohry rozhodovati bude výbor sedmi soudců, jimiž jsem následující p. t. pány s jejich laskavým přivolením ustanovil, a sice: p. **Martina Hattalu**, J. J. Kolára, Dr. Aloisa Krásu, Václava Nebeského, Vávru-Haštalského a Jaroslava Vrťátka, sám sobě též rozhodujícího hlasu vyminiv. Jestliže by kdo z nich odpadl, ustanovím náhradníka.

5. Lhůta k zásilce trvá *nejdéle do posledního dubna 1861.* Rukopisy beze jmena spisovatelova buďtež opatřeny na první stránce libovolným heslem, jež napsáno buď zároveň i na obálce listu, ve kterémž pod pečetí krom jmena, stav a byt páně spisovatelův budiž poznamenán. List nerozpečetí se, leč bude-li veselohra hlavní cenou neb akcesitem poctěna. Jestliže ani jedno ani druhé se nestalo, může pan spisovatel bez projevení jmena svého pomocí hesla rukopis svůj, kterouž cestou jemu libo bude, dostati nazpět.

6. Rukopisy veseloher zasílány buďtež pod mou adresou do Prahy.

7. Stalo-li by se, že by z veseloher zaslaných žádná premií nemohla býti poctěna, dostane spisovatel nejlepší veselohry z těch, ježto záslany byly, první ak-

cesit 30 zlatých, a po něm nejlepší akcesit druhý 20 zlatých; premie ale zůstane vysazena až do posledního prosince 1861 s úroky z ní vyplývajícími, a tak vždy na rok příští, až do jejího konečného přisouzení.

8. Přisouzení premie děje se *paterem* hlasův výslovně premii přiznávajících a dává panu spisovateli poctěné veselohry plné právo k ceně pod 1. položené se všemi z kapitálu toho až do dne vyplacení plynoucími úroky. Akcesit ale 30 zl. rak. čísla každého roku se vyplatí a přisoudí se relativní většinou práci takové, která k divadelnímu představení schopna bude.

9. Páni soudcové zavázali se, že nejdéle do 30. máje svá jednotlivá odůvodněná dobrá zdání o zaslaných veselohrách písemně vždy mi podají, po jichžto přečtění ve společné poradě konečné usouzení a uvedení těch veseloher, které se k divadelnímu představení s prospěchem hodí, veřejně tiskem se ohlásí, na podobný způsob, jako se to ve zprávě o dramatech z dějin slovanských po dva roky stalo. Přisouzení premie i akcesitu bude veřejně oznámeno. Veselohry, cenou neb akcesitem poctěné a jiné zaslané k provozování schopné veselohry, povinen bude básník ku prvnímu představení na Pražském divadle zapůjčiti. Jakož pánům spisovatelům honorar od divadelního ředitelství zcela se ponechává, takž zase já právo k propůjčení zaslaných a k divadelnímu provozování schopných veseloher k prvnímu benefičnímu představení sobě úplně vyhražuji. Rukopis premií poctěný uložen bude na památku v Českém národním museum v Praze, kamž i všecka písemná zdání p. p. soudců, jakožto příspěvek k literární naší historii k uschování se odevzdají.

10. První tiskem vydání veselohry premií aneb akcesitem poctěné v počtu nejvýše 1000 exemplarů zůstavuji sobě na vůli. Užitek z vydání toho obrácen

bude na doplnění akcesitů. Toliko 120 výtisků v případu tom vymiňuji sobě na rozdání na tři rovné díly, pro Čechy, Moravu se Slezskem a Slovensko. Pan spisovatel obdrží 30 výtisků svého díla zdarma.

11. Jistina 100 zlatých rakouského čísla na vyplacení premie na rok 1861 uložena dne posledního září ode mne ve Pražské České spořitelně.

Slavné redakce československé snažně se žádají, aby vyzvání tomuto ve svých listech laskavě místa dopřáti ráčily.

Dej Pán Bůh štěstí!

V Praze, dne 2. října 1860.

Ferdinand Fingerhut
měšťan Pražský, na náměstí Betlemském,
v čísle 269—I „u Halánků."

„**Hlasy Slovákův**“ prodávají se ve všech řád-ných kněhkupectvích, jmenovitě:

1) Na Slovensku a v Uhersku vůbec:

Báňská Bystřice	kněhkupectví	Eug. Krcsmery.
Košice	„	K. Werfer.
Levoč	„	C. Seeliger.
Nitra	„	M. Siegler.
Nový Sad	„	Karel Hintz.
Ostřihom	„	J. Beimel.
Pešť	„	H. Geibel.
„	„	C. A. Hartleben.
„	„	Lauffer a Stolp.
Prešpurk	„	L. A. Krapp.
Šťávnice	„	Aug. Joerges.
Trenčín	„	Jan Moesner.
Trnava	„	Fr. Hoffmann.
Užhorod	„	Heilprin.

2) Na Moravě a ve Slezku:

Bělice	kněhkupectví	L. Zamarski.
Brno	„	Bušak a Jrrgang.
„	„	A. Hauptmann.
„	„	Frant. Karafiát.
„	„	Antonín Nitsch.
„	„	C. Winiker.
Holomouc	„	Ed. Hölzel.
„	„	A. Halouška.
„	„	J. Neugebauer.
Jihlava	„	L. z Löwenthalu.
Mikulov	„	A. Thiel.
Nový Jičín	„	E. Hölzel.
Opava	„	O. Schüler.
„	„	H. Kolck.
Tešín	„	Karel Procházka.
Třebič	„	L. z Löwenthalu.
Znojmo	„	E. J. Fournier.

3) V Čechách ve všech kněhkupectvích.

4) V jiných místech mocnářství:

Krakov	kněhkupectví	D. E. Friedlein
Lvov	„	Jan Milikovski.
Řešov	„	J. A. Pellar.
Štýrský Hradec	„	Damian a Sorge.
„	„	K. Mühlfeith.
Vídeň	„	Leop. Grund.
„	„	Fr. Selch.
„	„	A. A. Wenedikt.
Záhřeb	„	Fr. Župpan.

